

P. C. C. I. C. O. R.

Prot. 5/34

NUNTIA

PONTIFICIA COMMISSIO
CODICI IURIS CANONICI ORIENTALIS
RECOGNOSCENDO

24-25

NUNTIA

Directio: PONTIFICA COMMISSIO CODICI IURIS
CANONICI ORIENTALIS RECOGNOSCENDO
VIA DELLA CONCILIAZIONE, 34 - 00193 ROMA

Administratio: LIBRERIA EDITRICE VATICANA - CITTA' DEL VATICANO
Semestrale - Spedizione Abb. Postale Gruppo IV - 70%

1987

INDEX

Schema Codicis Iuris Canonici Orientalis	1-268
Index dello Schema	269-276
Errata corrigere	277-278

*Tres naviculae symbolice plures Ecclesias Orientales sui iuris significant quae
eadem directione — codice communi nempe — per mare vitae animas ad salutem
ducunt ut πηδάλιον, kormčaja, al-huda.*

Titulus XVIII

De oecumenismo seu de christianorum unitate fovenda

Can. 898 – Cum sollicitudo cunctorum christianorum unionis instaurandae ad totam Ecclesiam spectat, omnes christifideles, praesertim vero Pastores, debent pro ea a Domino optata Ecclesiae unitatis plenitudine orare et allaborare sollerter participando operi oecumenico Spiritus Sancti gratia favente suscitato.

Can. 899 – Ad Ecclesias orientales catholicas speciale pertinet munus unitatem inter omnes Ecclesias orientales fovendi, precibus imprimis, vitae exemplo, religiosa erga antiquas traditiones Ecclesiarum orientalium fidelitate, mutua et meliore cognitione, collaboratione ac fraterna rerum animorumque aestimatione.

Can. 900 – § 1. Incepta motus oecumenici in unaquaque Ecclesia sui iuris sedulo provehantur specialibus normis iuris particularis moderante ipsum motum Sede Apostolica Romana pro universa Ecclesia.

§ 2. Ad hunc finem habeatur in unaquaque Ecclesia sui iuris commissio peritorum de re oecumenica constituenda, si rerum adjuncta id suadent, collatis consiliis cum Patriarchis et Episcopis eparchialibus aliarum Ecclesiarum sui iuris, qui in eodem territorio potestatem suam exercent.

§ 3. Item Episcopis eparchialibus assit vel pro unaquaque eparchia vel, si id visum est, pro pluribus eparchiis consilium de motu oecumenico provehendo; in iis autem eparchiis, quae proprium consilium habere non possunt, unus saltem assit christifidelis ab Episcopo eparchiali nominatus cum speciali munere hunc motum provehendi.

Can. 901 – In opere oecumenico persolvendo praesertim aperto ac fidenti dialogo et inceptis cum aliis christianis communibus servanda est debita prudentia evitatis periculis falsi irenismi, indifferentismi necnon zeli immoderati.

Can. 902 – Quo clarius innotescat christifidelibus, quid reapse doceatur et tradatur ab Ecclesia catholica et ab aliis Ecclesiis vel Communitatibus ecclesialibus, diligenter operam dent praesertim praedicatores verbi Dei, ii, qui instrumenta communicacionis socialis moderantur, atque omnes, qui vires impendunt sive magistri sive moderatores in scholis catholicis, praesertim autem in institutis studiorum superiorum.

Can. 903 – Curent moderatores scholarum, nosocomiorum ceterorumque similium institutorum catholicorum, ut alii christiani ea frequentantes vel ibi degentes a propriis ministris adiumentum spirituale consequi et sacramenta suscipere possint.

Can. 904 – Optandum est, ut christifideles catholici servatis normis de communicatione in sacris quodvis negotium, in quo cum aliis christianis cooperari possunt, non seorsum, sed coniunctim persolvant, cuiusmodi sunt opera caritatis ac socialis iustitiae, defensio iurium fundamentalium hominis, promotio pacis, dies commemorationis pro patria, festa nationalia.

Titulus XIX

De personis et de actibus iuridicis

Caput I De personis

Art. I De personis physicis

Can. 905 – § 1. Persona, quae duodevicesimum aetatis annum explevit, maior est; infra hanc aetatem minor.

§ 2. Minor ante plenum septennium dicitur infans et censetur non sui compos; expleto autem septennio usum rationis habere praesumitur.

§ 3. Quicumque usu rationis habitu caret, censetur non sui compos et infantibus assimilatur.

Can. 906 – § 1. Persona maior plenum habet suorum iurum exercitium.

§ 2. Persona minor in exercitio suorum iurum potestati parentum vel tutorum subest iis exceptis, in quibus minores lege divina aut iure canonico ab eorum potestate exempti sunt; ad constitutionem tutorum quod attinet, serventur praescripta iuris civilis, nisi iure communi vel particulari propriae Ecclesiae sui iuris aliter cavetur et firmitate Episcopi eparchialis tutores, si opus est, per se ipsum constituendi.

Can. 907 – Persona dicitur peregrinus in eparchia diversa ab illa, in qua domicilium vel quasi-domicilium habet; dicitur vero vagus, si nullibi domicilium vel quasi-domicilium habet.

Can. 908 – § 1. Domicilium acquiritur ea in territorio alicuius paroeciae aut saltem eparchiae commoratione, quae aut coniuncta est cum animo ibi perpetuo manendi, si nihil inde avocat, aut ad quinquennium completum est protracta.

§ 2. Quasi-domicilium acquiritur ea in territorio alicuius paroeciae aut saltem eparchiae commoratione, quae aut coniuncta est cum animo ibi manendi saltem per tres menses, si nihil inde avocat, aut ad tres menses reapse est protracta.

Can. 909 – Sodales institutorum religiosorum necnon societatum vitae communis ad instar religiosorum domicilium acquirunt in loco, ubi sita est domus, cui ascribuntur; quasi-domicilium in loco, ubi eorum commoratio ad tres saltem menses est protracta.

Can. 910 – Coniuges commune habeant domicilium vel quasi-domicilium; iusta de causa vero uterque habere potest proprium domicilium vel quasi-domicilium.

Can. 911 – § 1. Minor necessario retinet domicilium et quasi-domicilium illius, cuius potestati subditus est; infantia egressus potest etiam quasi-domicilium proprium acquirere atque legitime ad normam iuris civilis emancipatus etiam proprium domicilium.

§ 2. Quicunque alia ratione quam minoritate in tutelam vel curatelam legitime traditus est, domicilium et quasi-domicilium habet tutoris vel curatoris.

Can. 912 – § 1. Et per domicilium et per quasi-domicilium suum quisque proprium Hierarcham loci et parochum Ecclesiae sui iuris, cui ascriptus est, sortitur, nisi aliter iure communi caveretur.

§ 2. Parochus proprius illius, qui non habet nisi eparchiale domicilium vel quasi-domicilium, est parochus loci, ubi actu commoratur.

§ 3. Proprius vagi Hierarcha loci et parochus est eius Ecclesiae parochus et Hierarcha loci, ubi vagus actu commoratur.

§ 4. Si deest parochus pro christifidelibus alicuius Ecclesiae sui iuris, horum Episcopus eparchialis designet parochum alterius Ecclesiae sui iuris, qui eorum curam tamquam parochus proprius suscipiat, de consensu vero Episcopi eparchialis parochi designandi.

§ 5. In locis, ubi nec exarchia pro christifidelibus alicuius Ecclesiae sui iuris erecta est, tamquam proprius eorundem christifidelium Hierarcha habendus est Hierarcha loci firmo can. 100; si vero plures sunt, ille habendus est tamquam proprius, quem designavit Sedes Apostolica vel, si de christifidelibus alicuius Ecclesiae patriarchalis agitur, Patriarcha de assensu Sedis Apostolicae.

Can. 913 – Domicilium et quasi-domicilium amittitur discessione a loco cum animo non revertendi salvis cann. 909 et 911.

Can. 914 – Consanguinitas computatur per lineas et gradus:

1º in linea recta tot sunt gradus, quot personae stipite dempto;

2º in linea collaterali tot sunt gradus, quot personae in utroque tractu stipite dempto.

Can. 915 – § 1. Affinitas oritur ex matrimonio valido ac viget inter alterutrum coniugem et consanguineos alterius.

§ 2. Qua linea et quo gradu aliquis alterutrius coniugis est consanguineus, alterius est affinis.

Art. II De personis iuridicis

Can. 916 – In Ecclesia praeter personas physicas sunt etiam personae iuridicae, sive sunt universitates personarum sive universitates rerum, subiecta scilicet in iure canonico iurium et obligationum, quae earum indoli congruunt.

Can. 917 – Personae iuridicae constituuntur in finem missioni Ecclesiae congruentem aut ex ipso iuris praescripto aut ex speciali competentis auctoritatis ecclesiasticae concessione per decretum data.

Can. 918 – Universitas personarum in personam iuridicam erigi non potest nisi saltem ex tribus personis physicis constat.

Can. 919 – § 1. Quaelibet persona iuridica ex speciali auctoritatis ecclesiasticae concessione erecta habere debet propria statuta ab auctoritate, quae ad eandem personam iuridicam erigendam competens est, approbata.

§ 2. Firmo iure communi in statutis, ut approbari possint, de sequentibus magis in specie providendum est:

- 1º de fine specifico personae iuridicae;
- 2º de natura personae iuridicae;
- 3º cui competit moderatio personae iuridicae et quomodo exercenda sit;
- 4º quis in foro ecclesiastico et civili personam iuridicam repreäsentet;
- 5º cui competit de bonis personae iuridicae disponere et quisnam sit executor in casu extinctionis personae iuridicae, divisionis in plures personas iuridicas vel conjunctionis cum aliis iuridicis personis, servatis semper offerentium voluntatibus necnon iuribus quaesitis.

§ 3. Antequam statuta approbata sunt, persona iuridica valide agere non potest.

Can. 920 – § 1. Persona iuridica natura sua perpetua est; tamen extinguitur, si ab auctoritate competenti supprimitur vel si facto per centum annorum spatium esse desiit.

§ 2. Persona iuridica supprimi potest nonnisi gravi de causa consultis eiusdem moderatoribus et servatis, quae in statutis de casu suppressionis praescribuntur.

Can. 921 – Salvis casibus iure communi expressis:

1º Patriarchae est consulta Synodo permanenti supprimere personas iuridicas ab ipso erectas vel approbatas; de consensu vero Synodi Episcoporum Patriarcha quamcumque personam iuridicam supprimere potest illis exceptis, quae a Sede Apostolica erectae vel approbatae sunt;

2º Episcopi eparchialis est consulto collegio consultorum eparchialium illas personas iuridicas supprimere, quas ipse erexit, nisi ab auctoritate superiori approbatae sunt;

3º in ceteris casibus, qui personas iuridicas erigit, eas supprimere valide non potest, nisi consensus auctoritatis superioris accedit.

Can. 922 – § 1. Si vel unum ex personae iuridicae membris superest et tamen ea secundum statuta esse non desiit, exercitium omnium iurium eiusdem personae iuridicae illi membro competit.

§ 2. Persona iuridica numero membrorum voce activa fruentium destituta, quae ad normam iuris ad actus collegiales exercendos requiruntur, speciali curae auctoritatis competentis committitur; auctoritas haec, nisi aliter iure caustum est, consultis membris voce activa fruentibus actus collegiales supplere debet.

§ 3. Actus non collegiales, ad quos alicuius personarum coetus interventus ad normam iuris ad validitatem requiritur, confirmatione eiusdem auctoritatis ad validitatem indigent.

Can. 923 – § 1. Nisi aliter iure caustum est, bona et iura personae iuridicae, quae membris caret, illius auctoritatis cura conservari, administrari vel exerceri debent, cui in casu extinctionis de ipsis statuere competit; haec auctoritas debet ad normam iuris fideli impletioni providere onerum, quae illa bona gravant, necnon curare, ut fundatorum vel oblatorum voluntas adamussim servetur.

§ 2. Ascriptio membrorum huius personae iuridicae salvis normis iuris ab illa auctoritate fieri potest et secundum casus debet, cui eiusdem personae immediata cura competit; idem servetur, si membra, quae remanent, ascriptionis peragendae iure incapacia sunt.

§ 3. Nominatio administratorum universitatis rerum, si ad normam iuris fieri non potest, ad auctoritatem immediate superiorem devolvitur; eidem auctoritati onus incumbit administrationis ad normam §1, donec idoneum administratorem nominavit.

Can. 924 – Diviso territorio personae iuridicae ita, ut vel illius pars alii personae iuridicae uniatur vel distincta persona iuridica pro parte dismembrata erigatur, etiam bona communia, quae in commodum totius territorii erant destinata, et debita, quae pro toto territorio contracta erant, ab auctoritate, cui divisio competit, ex bono et aequo dividi debent salvis omnibus et singulis obligationibus itemque salvis piorum fundatorum vel oblatorum voluntatibus, iuribus legitime quaesitis ac statutis, quibus persona iuridica regitur.

Can. 925 – Extincta persona iuridica eius bona fiunt personae iuridicae immediate superioris salvis semper fundatorum vel oblatorum voluntatibus, iuribus legitime quaesitis ac statutis, quibus extincta persona iuridica regebatur.

Can. 926 – Ad actus collegiales quod attinet, nisi aliud expresse iure statutum est:

1º id vim habet iuris, quod praesente quidem maiore parte eorum, qui convocari debent, placuit parti absolute maiori eorum, qui sunt praesentes; si vero suffragia aequalia fuerunt, praeses suo voto paritatem dirimat;

2º si vero iura quaesita singulorum tanguntur, consensus uniuscuiusque eorum requiritur;

3º circa electiones servetur can. 952.

Caput II De actibus iuridicis

Can. 927 – § 1. Ad validitatem actus iuridici requiritur, ut a persona habili et competenti sit positus atque in eodem assint, quae actum ipsum essentialiter constituunt, necnon sollemnia et requisita iure ad validitatem actus imposita.

§ 2. Actus iuridicus circa sua elementa externa ad normam iuris positus praesumitur validus.

Can. 928 – § 1. Actus iuridicus positus ex vi ab extrinseco personae illata, cui ipsa nequaquam resistere potuit, pro nullo habetur.

§ 2. Actus iuridicus positus ex alia vi vel metu gravi et iniuste incusso aut ex dolo valet, nisi aliter iure cavetur; sed potest per sententiam iudicis rescindi sive ad petitionem partis laesae eiusve in iure successorum sive ex officio.

Can. 929 – Actus iuridicus positus ex ignorantia aut ex errore, qui versatur circa id, quod eius substantiam constituit, aut qui recidit in condicionem sine qua non, nullus est; secus valet, nisi aliter iure cavetur, sed actus iuridicus ex ignorantia aut ex errore positus locum dare potest actioni rescissoriae ad normam iuris.

Can. 930 – § 1. Si iure statuitur ad actum iuridicum ponendum auctoritatem indigere consensu aut consilio aliquarum personarum, etsi singularum:

1º si consensus exigitur, invalidus est actus iuridicus auctoritatis consensum earum personarum non exquirentis aut contra earum vel alicuius votum agentis;

2º si consilium exigitur, invalidus est actus iuridicus auctoritatis easdem personas non consulentis; auctoritas, etsi non tenetur ad earundem votum accedendi, tamen sine praevalenti ratione suo iudicio aestimanda ab earundem voto praesertim concordine discedat.

§ 2. Si iure statuitur ad actum iuridicum ponendum auctoritatem indigere consensu aut consilio alicuius personarum coetus, ad eiusdem actus validitatem praeterea requiritur, ut convocetur coetus et consensus aut consilium detur per actum collegialem ad normam can. 926, n. 1; si vero haec auctoritas est praeses coetus, ius suffragium ferendi non habet, sed in casu paritatis votorum consensus pro dato habetur et consilium censemur favorable.

§ 3. Illis, quorum consensus aut consilium requiritur, auctoritas, quae consensu vel consilio indiget, informationes necessarias praebere et eorum liberam mentis manifestationem omni modo tueri debet.

§ 4. Omnes, quorum consensus aut consilium requiritur, obligatione tenentur sententiam suam sincere proferendi atque secretum servandi, quae quidem obligatio ab auctoritate urgeri potest.

Can. 931 – Quicumque illegitime actu iuridico immo quovis alio actu dolo vel culpa posito alii damnum infert, obligatione tenetur damnum illatum reparandi.

Titulus XX

De officiis

Can. 932 – § 1. In Ecclesia officium est quodlibet munus ab ipso Domino vel ab auctoritate competenti stabiliter constitutum in finem spiritualem exercendum.

§ 2. Iura et obligationes singulis officiis propria definiuntur eo iure, quo officium constitutur, vel decreto auctoritatis competentis.

§ 3. Auctoritatis, cuius est officium constituere, est etiam illud immutare, supprimere et de eius provisione canonica providere, nisi aliter expresse cavitur vel ex natura rei constat.

Can. 933 – § 1. Qui officium erigit, curare debet, ut praesto sint media ad eiusdem implementum necessaria utque prospiciatur honestae remuneratio eorum, qui officio funguntur.

§ 2. Iure particulari uniuscuiusque Ecclesiae sui iuris pressius determinetur modus, quo haec praescripta ad effectum deducantur, nisi de quibusdam iure communi iam provisum est.

Caput I De provisione canonica officiorum

Can. 934 – Officium sine provisione canonica valide obtineri non potest.

Can. 935 – Provisio canonica officii fit:

- 1º per liberam collationem ab auctoritate competenti factam;
- 2º si praecessit electio, per eius confirmationem vel, si electio non eget confirmationem, per electi acceptationem;
- 3º si praecessit postulatio, per eius admissionem.

Can. 936 – § 1. Ut quis ad officium promoveatur, debet esse idoneus, scilicet iis qualitatibus praeditus, quae iure requiruntur.

§ 2. Quoties provisus caret qualitatibus requisitis, provisio est nulla solummodo, si ita iure cautum est; secus est valida, sed rescindi potest per decretum auctoritatis competentis aequitate servata.

Can. 937 – Provisio canonica, cui nullus terminus est iure praescriptus, numquam differatur ultra sex menses utiles ab habita notitia vacationis computandos.

Can. 938 – Nemini conferantur duo vel plura officia, quae una simul ab eodem congrue impleri non possunt, nisi adest vera necessitas.

Can. 939 – § 1. Provisio officii, quod de iure non vacat, ipso iure nulla est nec subsequenti vacatione convalidatur.

§ 2. Si vero agitur de officio, quod de iure ad tempus determinatum confertur, provisio canonica intra sex menses ante expletum hoc tempus fieri potest et effectum habet a die officii vacationis.

§ 3. Promissio alicuius officii, a quocumque est facta, nullum parit iuridicum effectum.

Can. 940 – Officium de iure vacans, quod forte ab aliquo illegitime possidetur, conferri potest, dummodo ad normam iuris declaratum sit eam possessionem non esse canonicam et de hac declaratione mentio fiat in litteris collationis.

Can. 941 – Qui alium neglegentem vel impeditum supplens officium confert, nul lam inde potestatem acquirit in personam, cui collatum est, sed huius condicio iuridica eadem est, ac si provisio canonica ad ordinariam normam iuris peracta esset.

Can. 942 – Officii provisio facta ex metu gravi iniuste incusso, dolo, errore substantiali vel simoniace ipso iure nulla est.

Art. I De electione

Can. 943 – § 1. Si cui coetui est ius eligendi ad officium, electio, nisi aliter iure cautum est, numquam differatur ultra trimestre utile ab habita notitia officii vacationis computandum; quo termino inutiliter elapso auctoritas competens, cui ius confirmandi electionem vel ius providendi successive competit, officio vacanti libere provideat.

§ 2. Idem potest auctoritas competens, si coetus ius eligendi alio modo amisit.

Can. 944 – § 1. Salvo iure particulari coetus praeses electores convocet loco ac tempore ipsis convenienti; convocatio, si personalis esse debet, valet, si fit vel in loco domicilii aut quasi-domicilii vel in loco commorationis.

§ 2. Si quis ex vocandis neglectus et ideo absens est, electio valet, sed ad eius petitionem debet probata praeteritione et absentia ab auctoritate competenti rescindi etiam post confirmationem, dummodo ad normam iuris constet recursum saltem intra triduum ab habita notitia electionis computandum interpositum esse.

§ 3. Si vero plures quam tertia pars electorum neglecti sunt, electio est ipso iure nulla, nisi omnes neglecti reapse interfuerunt.

Can. 945 – § 1. Convocatione legitime facta ius suffragium ferendi pertinet ad eos, qui praesentes sunt die statuto in convocatione excluso iure valide ferendi suffragia per epistolam vel procuratorem, nisi aliter iure cavetur.

§ 2. Si quis ex electoribus praesens in domo est, in qua fit electio, sed electioni ob infirmam valetudinem interesse non potest, suffragium eius scriptum a scrutatoribus exquiratur, nisi aliter iure cavetur.

Can. 946 – Etsi quis plures ob titulos ius habet suffragium nomine proprio feren-di, non potest nisi unicum ferre.

Can. 947 – Nemo coetui extraneus admitti potest ad suffragium; secus electio ipso iure nulla est.

Can. 948 – Si libertas in electione quoquo modo impedita est, electio ipso iure nulla est.

Can. 949 – § 1. Inhabilis est suffragium ferendi:

1º incapax actus humani;

2º carens voce activa;

3º qui fidem catholicam publice abiecit vel a communione cum Ecclesia catholica publice defecit vel excommunicatione maiore irretitus est.

§ 2. Si quis ex praedictis admittitur, eius suffragium est nullum, sed electio valet, nisi constat eo dempto electum non retulisse requisitum suffragiorum numerum.

Can. 950 – § 1. Suffragium est nullum, nisi est:

1º liberum, et ideo invalidum est suffragium, si elector metu gravi aut dolo directe vel indirecte adactus est ad eligendam certam personam aut plures disiunctim;

2º secretum, certum, absolutum, determinatum reprobata contraria consuetudine.

§ 2. Condiciones ante electionem suffragio appositae tamquam non adiectae haben-tur.

Can. 951 – § 1. Antequam incipit electio, deputentur ex gremio coetus duo saltem scrutatores.

§ 2. Scrutatores suffragia colligant et coram praeside electionis inspiciant, an sche-dularum numerus respondeat numero electorum, suffragia ipsa scrutentur palamque faciant, quot quisque retulerit.

§ 3. Si numerus suffragiorum non aequatur numero eligentium, nihil est actum.

§ 4. Schedulae statim peracto unoquoque scrutinio vel post sessionem, si in eadem sessione habentur plura scrutinia, destruantur.

§ 5. Omnia electionis acta ab eo, qui actuarii munere fungitur, accurate describantur et, postquam coram electoribus perfecta sunt, saltem ab eodem actuario, praeside ac scrutatoribus subscrivantur atque in archivo coetus asserventur.

Can. 952 – § 1. In electionibus, nisi aliter iure communi cavetur, id vim iuris ha-bet, quod praesente quidem maiore parte eorum, qui convocari debent, placuit parti absolute maiori eorum, qui sunt praesentes, aut post duo inefficacia scrutinia parti re-lative maiori in tertio scrutinio; si vero suffragia aequalia fuerunt post tertium scrutini-um, electus habeatur senior aetate, nisi agitur de electionibus inter solos clericos vel religiosos, quibus in casibus electus habeatur senior sacra ordinatione vel inter religio-sos senior prima professione.

§ 2. Praesidis electionis est electum proclamare.

Can. 953 – § 1. Electio scripto vel alio legitimo modo statim intimanda est electo.

§ 2. Electus debet intra octiduum utile a recepta intimatione computandum manifestare coetus praesidi, utrum electionem acceptet necne; secus electio effectum non habet.

§ 3. Si electus non acceptat, omne ius ex electione amittit nec electio subsequenti acceptatione convalidatur; rursus autem eligi potest; coetus intra mensem a cognita non acceptatione computandum ad novam electionem procedere debet.

Can. 954 – Electus acceptatione electionis, si confirmatione non eget, officium pleno iure statim obtinet, nisi aliter iure cavetur; secus non acquirit nisi ius ad exigendam electionis confirmationem.

Can. 955 – § 1. Electus, si electio confirmatione indiget, debet non ultra octo dies a die acceptatae electionis computandos confirmationem ab auctoritate competenti petere per se vel per alium; secus omni iure privatur, nisi probavit se a petenda confirmatione iusto impedimento fuisse detentum.

§ 2. Ante acceptam confirmationem electo non licet se immiscere administrationi officii sive in spiritualibus sive in temporalibus et actus ab eo forte positi nulli sunt.

Can. 956 – § 1. Competenti auctoritati, si electum repperit idoneum et electio ad normam iuris peracta est, confirmationem denegare non licet.

§ 2. Recepta confirmatione electus pleno iure officium obtinet, nisi aliter iure cavetur.

Art. II De postulatione

Can. 957 – Si electioni illius, quem electores aptiorem putant ac praferunt, impedimentum canonicum obest, a quo dispensari potest, suis suffragiis eum possunt, nisi aliter iure cavetur, ab auctoritate competenti postulare.

Can. 958 – Ut postulatio vim habeat, saltem duae ex tribus partibus suffragiorum requiruntur; secus ad electionem procedatur, ac si nihil actum sit.

Can. 959 – § 1. Postulatio quam primum a praeside coetus nec ultra octo dies mitti debet ad auctoritatem competentem, ad quam pertinet electionem confirmare; quae auctoritas, si potestatem ab impedimento dispensandi non habet et postulacionem admittere vult, dispensationem ab auctoritate competenti obtainere debet; si non requiritur confirmatio, postulatio mitti debet ad auctoritatem competentem ad dispensationem concedendam.

§ 2. Si intra praescriptum tempus postulatio missa non est, ipso iure nulla est, nisi probatur praesidem coetus a mittenda postulatione iusto detentum fuisse impedimento aut deliberate vel neglegentia ab eamittenda abstinuisse.

§ 3. Postulato nullum ius acquiritur ex postulatione; eam admittendi auctoritas competens obligatione non tenetur.

§ 4. Postulationem ad auctoritatem competentem missam electores revocare non possunt.

Can. 960 – § 1. Non admissa ab auctoritate competenti postulatione ius eligendi ad coetum reddit.

§ 2. Admissio vero postulationis statim intimetur postulato et servetur can. 953, § 2 et 3.

§ 3. Qui admissam postulationem acceptat, pleno iure statim officium obtinet.

Caput II De ammissione officii

Can. 961 – § 1. Amittitur officium praeter alios casus iure praescriptos lapsu temporis determinati, expleta aetate iure definita, renuntiatione, translatione, amotione necnon privatione.

§ 2. Resoluto quovis modo iure auctoritatis, a qua est collatum, officium non amittitur, nisi aliter iure cavetur.

§ 3. Lapsu temporis determinati vel expleta aetate iure definita amissio officii effectum habet tantum a momento, quo ab auctoritate competenti scripto intimata est.

§ 4. Ei, qui ob expletam aetatem iure definitam aut renuntiationem officium amittit, titulus emeriti conferri potest.

Can. 962 – Officii amissio, quae effectum sortita est, quam primum omnibus nota fiat, quibus aliquod ius in provisione canonica officii competit.

Art. I De renuntiatione

Can. 963 – Qui sui compos est, potest officio iusta de causa renuntiare.

Can. 964 – Renuntiatio facta ex metu gravi et iniuste incusso, dolo, errore substanciali aut simoniace ipso iure nulla est.

Can. 965 – Renuntiatio, ut valeat, scripto vel coram duobus testibus auctoritati fieri debet, cui provisio canonica officii, de quo agitur, competit; nisi acceptatione eget, statim effectum sortitur.

Can. 966 – § 1. Renuntiatio, quae acceptatione eget, effectum sortitur, postquam renuntianti acceptatio renuntiationis intimata est; si vero intra tres menses renuntianti acceptatio renuntiationis intimata non est, renuntiatio omni vi caret.

§ 2. Renuntiatio nonnisi antequam eius acceptatio intimata est, a renuntiante revocari potest.

§ 3. Auctoritas renuntiationem iusta et proportionata causa non innixam ne accipiet.

Can. 967 – Ille, qui officio renuntiavit, idem officium alio ex titulo consequi potest.

Art. II De translatione

Can. 968 – § 1. Translatio ab eo tantum fieri potest, qui ius habet providendi officio, quod amittitur, simul ac officio, quod confertur.

§ 2. Si translatio fit invito eo, qui officium detinet, salvis normis circa sodales institutorum vitae consecratae gravis requiritur causa et firmo semper iure rationes contrarias exponendi servetur modus procedendi iure praescriptus.

§ 3. Translatio ut effectum sortiatur, scripto intimanda est.

Can. 969 – § 1. In casu translationis prius officium vacat capta possessione canonica alterius officii, nisi aliter iure cautum aut a competenti auctoritate praescriptum est.

§ 2. Remunerationem cum priore officio conexam translatus percipit, donec alterius possessionem canonicam cepit.

Art. III De amotione

Can. 970 – § 1. Ab officio aliquis amovetur sive decreto ab auctoritate competenti legitime lato servatis quidem iuribus forte ex contractu quae sitis sive ipso iure ad normam can. 972.

§ 2. Decretum amotionis ut effectum sortiatur, scripto intimandum est.

Can. 971 – § 1. Nisi aliter iure cavetur, ab officio quod confertur ad tempus indeterminatum non potest aliquis amoveri nisi gravi de causa et servato modo iure praescripto; idem valet, ut quis ab officio, quod ad tempus determinatum confertur, ante hoc tempus elapsum amoveri possit.

§ 2. Ab officio, quod secundum iuris praescripta alicui confertur ad prudentem discretionem auctoritatis competentis, potest aliquis iusta de causa de iudicio eiusdem auctoritatis aestimanda amoveri aequitate servata.

Can. 972 – § 1. Ipso iure ab officio amovetur:

1º qui statum clericalem amisit;
2º qui fidem catholicam publice abiecit vel a communione cum Ecclesia catholica
publice defecit;
3º clericus, qui matrimonium, etsi civile tantum, attentavit.
§ 2. Amotio, de qua in nn. 2 et 3, urgeri tantum potest, si de eadem auctoritatis com-
petentis declaratione constat.

Can. 973 – Si quis non quidem ipso iure, sed per decretum auctoritatis competen-
tis ab officio amovetur, quo eiusdem subsistentiae providetur, eadem auctoritas curet,
ut ipsius subsistentiae per congruum tempus prospiciatur, nisi aliter provisum est.

Art. IV De privatione

Can. 974 – Privatio officii nonnisi in poenam delicti infligi potest.

Titulus XXI

De potestate regiminis

Can. 975 – § 1. Potestatis regiminis, quae ex divina institutione est in Ecclesia, ad normam iuris habiles sunt, qui in ordine sacro sunt constituti.

§ 2. In exercitio eiusdem potestatis ceteri christifideles ad normam iuris cooperari possunt.

Can. 976 – § 1. Potestas regiminis alia est fori externi, alia fori interni sive sacramentalis sive non sacramentalis.

§ 2. Si potestas regiminis exercetur pro solo foro interno, effectus, quos eius exercitium natum est habere pro foro externo, in hoc foro non recognoscuntur, nisi quatenus id determinatis pro casibus iure statuitur.

Can. 977 – § 1. Potestas regiminis ordinaria ea est, quae ipso iure alicui officio adnectitur; delegata, quae ipsi personae non mediante officio conceditur.

§ 2. Potestas regiminis ordinaria potest esse sive propria sive vicaria.

Can. 978 – § 1. Facultates habituales reguntur praescriptis de potestate delegata.

§ 2. Faculta habitualis vero Hierarchae concessa, nisi in eius concessione aliter cautum est aut electa est industria personae, non perimitur resoluto iure Hierarchae, cui concessa est, sed transit ad quemvis Hierarcham, qui ipsi in regimine succedit.

Can. 979 – § 1. Ei, qui delegatum se asserit, incumbit onus probandae delegationis.

§ 2. Delegatus, qui sive circa res sive circa personas mandati sui fines excedit, nihil agit.

§ 3. Fines sui mandati excedere non intellegitur delegatus, qui alio modo ac in mandato determinatur, ea peragit, ad quae delegatus est, nisi modus ab ipso delegante ad validitatem est praescriptus.

Can. 980 – § 1. Hierarchae sunt praeter Romanum Pontificem imprimis Patriarcha, Archiepiscopus maior, Metropolita, qui alicui Ecclesiae sui iuris praeest atque Episcopus eparchialis necnon illi, qui iis interim in regimine ad normam iuris succedunt.

§ 2. Hierarchae loci sunt Episcopus eparchialis, Exarchus, Administrator apostolicus, Protosyncellus et Syncellus itemque ii, qui, si predicti desunt, interim legitime succedunt in regimine; Patriarcha vero, Archiepiscopus maior, Metropolita, qui alicui Ecclesiae sui iuris praeest, necnon illi, qui iis interim in regimine ad normam iuris succedunt, sunt Hierarchae loci tantum circa eparchiam, quam regunt, firmo can. 100.

§ 3. Superiores maiores in institutis vitae consecratae, qui potestate regiminis ordinaria praediti sunt, etiam sunt Hierarchae, sed non loci.

Can. 981 – § 1. Potestas regiminis distinguitur in legislativam, exsecutivam et iudicalem.

§ 2. Potestas legislativa exercenda est modo iure praescripto et ea, quam in Ecclesia habet legislator infra supremam Ecclesiae auctoritatem, delegari valide non potest, nisi aliter iure communi cavetur; a legislatore inferiore lex iuri superiori contraria valide ferri non potest.

§ 3. Potestas judicialis, quam habent iudices aut collegia judicialia, exercenda est modo iure praescripto et delegari valide non potest nisi ad actus cuivis decreto aut sententiae praeparatorios perficiendos.

Can. 982 – Potestatem exsecutivam aliquis, etsi extra fines territorii existens, exercere potest in subditos, etiam a territorio absentes, nisi aliud ex rei natura aut ex iuris praescripto constat; in peregrinos in territorio actu degentes, si agitur de favoribus concedendis aut de executioni mandando sive iure communi sive iure particulari, quibus ipsi ad normam can. 1506, §3 tenentur.

Can. 983 – Quae iure communi et iure particulari Ecclesiae sui juris nominatim Episcopo eparchiali in ambitu potestatis regiminis executivae tribuuntur, intelleguntur competere soli Episcopo eparchiali et Exarcho exclusis Protosyncello et Syncellis nisi de speciali mandato.

Can. 984 – § 1. Potestas exsecutiva ordinaria delegari potest sive ad actum sive ad universitatem casuum, nisi aliter iure expresse cavetur.

§ 2. Potestas exsecutiva a Sede Apostolica vel a Patriarcha delegata subdelegari potest sive ad actum sive ad universitatem casuum, nisi electa est industria personae aut subdelegatio est expresse prohibita.

§ 3. Potestas exsecutiva delegata ab alia auctoritate potestatem ordinariam habente, si ad universitatem casuum delegata est, in singulis tantum casibus subdelegari potest; si vero ad actum aut ad actus determinatos delegata est, subdelegari valide non potest nisi ex expressa delegantis concessione.

§ 4. Nulla potestas subdelegata iterum valide subdelegari potest, nisi id expresse a delegante concessum est.

Can. 985 – Potestas exsecutiva ordinaria necnon potestas ad universitatem casuum delegata late interpretanda est, alia vero quaelibet stricte; cui tamen delegata potestas est, ea quoque intelleguntur concessa, sine quibus eadem potestas exerceri non potest.

Can. 986 – § 1. Potestas exsecutiva pluribus delegata praesumitur iisdem delegata singillatim.

§ 2. Pluribus singillatim ad idem negotium agendum delegatis, qui prius negotium tractare incohavit, alios ab eodem agendo excludit, nisi postea impeditus est aut in negotio peragendo ulterius procedere noluit.

§ 3. Pluribus collegialiter ad negotium agendum delegatis omnes procedere debent secundum praescripta de actibus collegialibus statuta, nisi in mandato aliter cautum est.

Can. 987 – § 1. Potestas delegata extinguitur expleto mandato; elapso tempore collationis vel exhausto numero casuum, pro quibus collata est; cessante causa finali delegationis; revocatione delegantis delegato directe intimata necnon renuntiatione delegati deleganti significata et ab eo acceptata; non autem resoluto iure delegantis, nisi ex appositis clausulis appareat.

§ 2. Actus vero ex potestate delegata, quae exercetur pro solo foro interno, positus per inadvertentiam elapso tempore vel exhausto numero casuum validus est.

Can. 988 – Potestas regiminis exsecutiva non suspenditur interposito recursu, nisi aliter iure communi expresse cavetur.

Can. 989 – In errore communi de facto aut de iure itemque in dubio positivo et probabili sive iuris sive facti supplet Ecclesia pro foro tam externo quam interno potestatem regiminis exsecutivam.

Can. 990 – Praescripta iuris de potestate regiminis exsecutiva valent etiam, nisi natura rei aut textus contextusque legis obstat, de omni potestate ecclesiastica publica et de facultatibus, quae ad validam sacramentorum celebrationem aut ministracionem iure requiruntur.

Titulus XXII

De recursibus adversus decreta administrativa

Can. 991 – Quae in canonibus huius tituli de decretis statuuntur, applicanda sunt ad omnes actus administrativos singulares, qui in foro externo extra iudicium dantur et effectum iuridicum pariunt, iis exceptis, qui a Romano Pontifice vel a Concilio Oecumenico feruntur.

Caput I De recursu hierarchico

Can. 992 – § 1. Qui se decreto extra iudicium lato gravatum esse contendit, potest intra peremptorium terminum quindecim dierum a die intimationis decreti computandum ad auctoritatem superiorem eius, qui decretum tulit, recurrere servato modo procedendi iure praescripto.

§ 2. Primus recursus adversus decreta Protosyncelli vel Syncellorum ad Episcopum eparchiale interponitur, adversus vero decreta eorum, qui ex potestate delegata agunt, ad delegantem recursu ad tribunal excluso.

Can. 993 – § 1. Valde optandum est, ut, quoties aliquis gravatum se decreto putat, non fiat inter ipsum et decreti auctorem contentio, sed inter eos de aequa solutione quaerenda tractetur, gravibus quoque hominibus ad mediationem vel studium forte adhibitis ita, ut per voluntariam decreti emendationem vel per iustum compensationem vel per aliam idoneam viam controversia dirimatur.

§ 2. De his auctoritas superior partes hortetur, antequam recursum recipit.

Can. 994 – § 1. Antequam aliquis recursum hieraticum interponit, debet, nisi agitur de recursibus, de quibus in can. 992, §2, decreti revocationem vel emendationem scripto ab eiusdem auctore petere intra peremptorium terminum decem dierum a die intimationis decreti computandum; qua petitione facta etiam suspensio execusionis ipso iure petita intellegitur.

§ 2. Haec obligatio urget tantummodo in primo recursu adversus aliquod decretum, non vero, si agitur de subsequentibus decisionibus, etsi tacitis, circa eundem recursum, quae statim novo recursu impugnari possunt exceptis tamen decisionibus Episcopi eparchialis.

§ 3. Si intra triginta dies a recepta petitione computandos decreti auctor novum decretum intimat, quo vel prius emendat vel petitionem reicit, termini ad recurrentum decurrent ex novi decreti intimatione; si vero nihil decernit, termini decurrent ex tricesimo die.

Can. 995 – § 1. In casibus, in quibus recursus hierarchicus suspendit decreti executionem, idem efficit etiam petitio, de qua in can. 994, §1.

§ 2. In ceteris casibus, nisi intra decem dies a recepta petitione computandos auctor decreti executionem suspendit, potest suspensio interim peti ab eiusdem auctoritate superiori, quae eam decernere potest tantum gravi de causa et cauto, ne salus animarum quid detrimenti capiat; si postea recursus interponitur, auctoritas, quae de recursu videt, decernet, utrum suspensio sit confirmando vel revocanda.

§ 3. Si nullus recursus neque ad auctoritatem superiorum neque ad tribunal intra statutum terminum adversus decretum interponitur vel si recursus tantum ad petendum damnorum reparationem interponitur, suspensio executionis ipso iure cessat.

Can. 996 – Auctoritas superior decretum, quo recursus hierarchicus deciditur, intra sexaginta dies a recepto recursu computandos ferre debet, nisi ius particulare propriae Ecclesiae sui iuris alios terminos statuit; si vero hoc factum non est et recurrens scripto petit, ut hoc decretum feratur, tricesimo die ab hac petitione recepta computando, si etiam tunc nihil factum est, recursus pro reiecto habetur ac si eo die per decretum rejectus sit.

Can. 997 – In recursibus hierarchicis servetur congrua congruis referendo can. 1532; recurrens semper ius habet advocationem vel procuratorem adhibendi vitatis inutilibus moris; immo patronus ex officio constituatur, si recurrens patrono caret et auctoritas superior eum necessarium censet; semper tamen potest auctoritas superior iubere recurrentem ipsum comparere, ut interrogetur.

Can. 998 – Auctoritas superior, quae de recursu videt, potest decretum non solum confirmare vel nullum declarare, sed etiam rescindere et revocare, non vero emendare, nisi iure particulari propriae Ecclesiae sui iuris etiam haec potestas auctoritati superiori tribuitur.

Can. 999 – Contra decretum, quo recursus hierarchicus deciditur, non datur ulterior recursus, si praevium decretum confirmatum est; si vero nullum declaratum, rescissum vel revocatum est, ulterior recursus admittitur, non vero tertius excepto recursu in devolutivo tantum ad Sedem Apostolicam.

Can. 1000 – Auctoritas superior potest recursum hierarchicum ad tribunal remittere, si consentiunt et decreti auctor et recurrens.

Can. 1001 – Si adversus idem decretum intra terminos iure statutos interpositus est et recursus ad auctoritatem superiorum et recursus ad tribunal, auctoritatis superioris est de utroque recursu videre; si vero recursus hierarchicus interpositus est solum propter ea, de quibus in cann. 1008, §1 et 1009, §1, de utroque recursu videt tribunal.

Can. 1002 – Etsi decretum a superiore auctoritate confirmatum, nullum declaratum, rescissum, revocatum vel emendatum est, de damnis, si forte debentur, respondit ille, qui primum decretum tulit; auctoritas superior vero eatenus tantum respondet, quatenus ex suo decreto damna obvenerunt.

Caput II De recursu ad tribunal

Can. 1003 – § 1. In omni tribunali erigenda est sectio ad disceptandos et definendos recursus adversus decreta administrativa.

§ 2. Pro singulis recursibus haec sectio ab auctoritate competenti erigi potest, etsi tribunal reapse non habetur.

Can. 1004 – § 1. De recursibus adversus decreta lata ab auctoritatibus, quae non sunt Hierarchae loci, videt sectio administrativa tribunalis primi gradus, quod in auctorem decreti competens est.

§ 2. Adversus sententiam primi gradus appellatio fit ad sectionem administrativam tribunalis immediate superioris.

Can. 1005 – § 1. De recursibus adversus decreta Episcopi eparchialis, qui intra fines territorii Ecclesiae patriarchalis suam potestatem exercet, videt iudex unicus ex Episcopis a Synodo Episcoporum ad triennium electus.

§ 2. Adversus sententiam huius Episcopi appellatio fit ad tribunal trium Episcoporum, de quo in can. 1077, §2, quod in casu collegialiter iudicat ulteriore appellatione firmo can. 1074 remota.

§ 3. De recursibus adversus decreta ceterorum Episcoporum eparchialium videt Sedes Apostolica.

Can. 1006 – § 1. Adversus decreta administrativa Patriarcharum, etsi agitur de decretis, quae eparchiam Patriarchae respiciunt, recursus fit ad speciale tribunal Episcoporum ad normam iuris particularis constituendum, nisi quaestio ad Romanum Pontificem defertur.

§ 2. Adversus decreta administrativa Synodi Episcoporum recursus fit ad Romanum Pontificem.

Can. 1007 – Iudex recursum ad examen ne admittat, antequam recurrentem et decreti auctorem hortatus est, si spem boni exitus habet, ad quaerendas solutiones, de quibus in can. 993, §1, et certior factus est de impletione obligationum, de quibus in can. 994, §1.

Can. 1008 – § 1. Is, qui se gravatum censem ex decreto aliquo, etsi agitur de decreto, quo recursus hierarchicus deciditur, potest firmo can. 992, §2 ad tribunal competens recurrere adversus idem decretum, si contendit violatam esse legem in proceden-

do vel decidendo vel motiva in decreto allata non esse vera ceteris casibus omnino exclusis.

§ 2. Recursus interponendus est intra peremptorium terminum triginta dierum a die intimationis decreti computandum firmo can. 994, §3.

§ 3. Tribunal potest decretum, quod illegitimum iudicat, rescindere vel irritum declarare, non autem emendare vel aliter mutare; numquam autem potest de alicuius doctrinae circa fidem vel mores veritate vel errore iudicare.

Can. 1009 – § 1. Si forte decretum, quod illegitimum est ob causas in can. 1008, §1 recensitas, ius alicuius laesit, laesus potest ad tribunal recurrere ad damnorum reparationem petendam; si vero tribunal non debet etiam de recursu ad normam can. 1008 interposito iudicare, potest quidem de decreti legitimitate vel illegitimitate videre, non autem ad decretum rescindendum vel nullum declarandum, sed tantummodo ad quaestionem de damnis definiendam.

§ 2. Ad hunc recursum interponendum datur terminus peremptorius unius anni, qui decurrit ex die, quo datum factum est, computandus; terminus vero tamdiu suspensus manet, dum coram tribunali adversus idem decretum pendet recursus, cum quo petitio de damnis reparandis cumulata non est.

Can. 1010 – Firmis cann. 1005 et 1006 tribunal primi gradus iudicat per collegium trium iudicum; tribunal secundi gradus vero, si auctoritas cui tribunal immediate subiectum est, id opportunum dicit, etiam per collegium quinque iudicum.

Can. 1011 – In his iudiciis adesse semper debet promotor iustitiae.

Can. 1012 – § 1. Quolibet iudicii tempore, si recurrens id petit et gravis causa suadet, tribunal auditio saltem decreti auctore motivis expressis decernere potest, ut pendente processu exsecutio decreti suspensa maneat, cauto tamen, ne salus animarum quid detrimenti capiat.

§ 2. Si vero iure statuitur ex recursu hierarchico suspendi ipso iure decreti exsecutionem, idem efficitur etiam ex recursu ad tribunal interposito.

Can. 1013 – Auctoritas, adversus cuius decretum recursus primum interpositus est iisque omnes praeter recurrentem, quos illud decretum directe attingit, sunt quidem in iudicium vocandi, sed possunt libere a iudicio abesse, nisi iudex eos comparere iubet, ut audiantur.

Can. 1014 – Admisso recursu iudex quam primum sessionem indicet, in qua:

1º quaestio de incompetentia, si forte oritur, et exceptiones peremptoriae, quae quidem tres saltem ante dies omnibus partibus notificandae sunt, ore tractentur et sententia decendantur, nisi brevissima dilatio omnino necessaria videtur;

2º de suspendenda exsecutio decreti aut de confirmanda vel revocanda suspensio ne ad normam can. 995, §2 facta, si casus fert, decernatur;

3º de probationibus colligendis, si forte necessarium est, decernatur.

Can. 1015 – Si tribunal se incompetens iudicavit, recursus non caret effectu, sed ab ipso tribunali statim ad tribunal competens remitti debet.

Can. 1016 – § 1. Curet tribunal, ut post primam sessionem quam primum colligantur probationes.

§ 2. Testium depositionibus partes earumque patroni adesse possunt, nisi tribunal gravi de causa aliud statuit.

Can. 1017 – § 1. Collectis probationibus partes vocandae sunt ad sessionem discussionis; haec discussio ore facienda est, nisi gravis ratio aliud suadet.

§ 2. Haec sessio ita ad valididatem indicenda est, ut partibus tres saltem dies utiles sint ad probationes inspiciendas et transcribendas; caveatur tamen, quatenus fieri possit, ne hoc intervallum supereret quindecim dies, nisi exsecutio decreti primum impugnati est suspensa et eius auctor in dilationem consentit.

Can. 1018 – § 1. Nisi ex discussione aliquid supplendum in causae instructione comperitur vel aliud exsistit, quod impedit, ne sententia ad normam iuris feratur, causa in fine sessionis, de qua in can. 1017, §1, decidatur et dispositiva pars sententiae statim coram praesentibus legatur.

§ 2. Potest autem tribunal propter rei difficultatem vel alia iusta de causa usque ad quintum diem utiliem decisionem differre.

§ 3. Integer sententiae textus motivis expressis quam primum nec ordinarie ultra quindecim dies partibus intimetur.

Can. 1019 – Adversus sententias definitivas sectionis administrativae tribunalis aliasve decisiones, quae iudicio in aliquo gradu finem ponunt, dantur impugnationes ad normam iuris.

Can. 1020 – § 1. In ceteris, quae ad rationem procedendi attinet, applicandi sunt, nisi rei natura obstat, canones de iudiciis in genere ac de iudicio contentioso ordinario servatis specialibus normis de causis ad bonum publicum spectantibus.

§ 2. Tribunal potest decreto motivis praedito normas processuales, quae non sunt ad validitatem statutae, non observare, ut celeritati salva iustitia consulat.

Can. 1021 – Recursus ad sectionem administrativam tribunalis competentis interpositus potest, dum in primo iudicii gradu pendet, ad auctoritatem hierarchicam transferri, si haec auctoritas et omnes partes consentiunt.

Titulus XXIII

De bonis Ecclesiae temporalibus

Can. 1022 – Ecclesia in procurando bono hominum spirituali bonis temporalibus eget et utitur, quatenus propria eius missio id postulat; quare ipsi ius nativum competit acquirendi, possidendi, administrandi atque alienandi ea bona temporalia, quae ad fines sibi proprios praesertim ad cultum divinum ordinandum, ad honestam ministrorum sustentationem necnon ad opera apostolatus et caritatis exercenda requiruntur.

Can. 1023 – § 1. Romanus pontifex est omnium bonorum Ecclesiae temporalium supremus administrator et dispensator.

§ 2. Dominium bonorum Ecclesiae temporalium sub suprema auctoritate Romani Pontificis ad eam pertinet personam iuridicam, quae bona legitime acquisivit.

Can. 1024 – § 1. Subiectum capax bona temporalia acquirendi, possidendi, administrandi et alienandi ad normam iuris canonici est quaeviis persona iuridica.

§ 2. Bona temporalia omnia, quae ad personas iuridicas pertinent, sunt bona ecclesiastica.

Caput I De bonis temporalibus acquirendis

Can. 1025 – Personae iuridicae bona temporalia acquirere possunt omnibus iustis modis, quibus aliis licet.

Can. 1026 – Auctoritati competenti ius est exigendi a christifidelibus, quae ad fines Ecclesiae proprios sunt necessaria.

Can. 1027 – § 1. Ius est Episcopo eparchiali, quatenus hoc necessarium est ad bonum eparchiae, de consensu consilii a rebus oeconomicis imponendi personis iuridicis sibi subditis tributa uniuscuiusque personae redditibus proportionata; nullum vero tributum imponi potest super oblationibus receptis occasione celebrationis Divinae Liturgiae.

§ 2. Personis physicis tributa imponi possunt solummodo secundum normas iuris particularis propriae Ecclesiae sui iuris.

Can. 1028 – § 1. Episcopi eparchialis est intra limites iure particulari propriae Ecclesiae sui iuris statutos definire taxas pro variis actibus potestatis regiminis et oblationes occasione celebrationis Divinae liturgiae, sacramentorum, sacramentalium vel quarumvis aliarum celebrationum liturgicarum, nisi aliter iure communi cavitur.

§ 2. Current Patriarchae et Episcopi eparchiales diversarum Ecclesiarum sui iuris in eodem territorio potestatem suam exercentes, ut collatis consiliis eadem norma de taxis et oblationibus statuatur.

Can. 1029 – In omnibus ecclesiis, quae habitualiter christifidelibus patent, Episcopus eparchialis praecipere potest, ut colligantur oblationes pro determinatis inceptis Ecclesiae.

Can. 1030 – Elemosinas colligere personis physicis vel iuridicis non licet nisi de licentia auctoritatis, cui subditae sunt, et de consensu scripto dato Hierarchae loci, ubi elemosinae colliguntur.

Can. 1031 – § 1. Oblationes ad certum finem factae nonnisi ad eundem finem destinari possunt.

§ 2. Nisi contrarium constat, oblationes moderatoribus vel administratoribus cuiusvis personae iuridicae factae praesumuntur ipsi personae iuridicae datae.

§ 3. Hae oblationes repudiari non possunt nisi iusta de causa et in rebus maioris momenti de licentia Hierarchae; eiusdem Hierarchae licentia requiritur, ut acceptentur, quae onere modali vel condicione gravantur firmo can. 1055.

Can. 1032 – Praescriptionem ad normam cann. 1555 - 1557 Ecclesia recipit etiam pro bonis temporalibus.

Can. 1033 – Res sacrae, quae scilicet dedicatione vel benedictione ad cultum divinum destinatae sunt, si in dominio privatorum sunt, praescriptione acquiri a privatis personis possunt, sed eas adhibere ad usus profanos non licet, nisi dedicationem vel benedictionem amiserunt; si vero ad personam iuridicam ecclesiasticam pertinent, tantum ab alia persona iuridica ecclesiastica acquiri possunt.

Can. 1034 – Res immobiles, res mobiles pretiosae, quae scilicet magni sunt momenti artis vel historiae vel materiae causa, iura et actiones sive personales sive reales, quae pertinent ad Sedem Apostolicam, spatio centum annorum praescribuntur; quae ad aliquam Ecclesiam sui iuris vel eparchiam pertinent, spatio quinquaginta annorum, quae vero ad aliam personam iuridicam, spatio triginta annorum.

Can. 1035 – § 1. Omnis auctoritas gravi obligatione tenetur curandi, ut bona temporalia Ecclesiae acquisita inscrivantur nomine personae iuridicae, ad quam pertinent, servatis omnibus legis civilis praescriptis, quae iura Ecclesiae in tuto ponunt.

§ 2. Si vero lege civili non conceditur, ut bona temporalia nomine personae iuridicae inscribantur, eadem auctoritates current, ut auditis peritis in iure civili et consilio competenti iura Ecclesiae adhibitis modis iure civili validis illaesam maneant.

§ 3. Haec praescripta serventur etiam circa bona temporalia a persona iuridica legitime possessa, quorum acquisitio documentis nondum est firmata.

§ 4. Auctoritas immediate superior tenetur urgere observantiam horum praescriptorum.

Can. 1036 – § 1. In singulis eparchiis habeatur ad normam iuris particularis propriae Ecclesiae sui iuris speciale institutum, quod bona vel oblationes colligat eum in finem, ut honestae necnon fundamentaliter aequali sustentationi omnium clericorum, qui in favorem eparchiae servitium praestant, apte provideatur, nisi aliter eisdem provisum est.

§ 2. Ubi praecaventia et securitas socialis necnon assistentia sanitaria in favorem cleri nondum apte ordinatae sunt, iure particulari uniuscuiusque Ecclesiae sui iuris provideatur, ut erigantur instituta, quae haec sub vigilantia Hierarchae loci in tuto ponunt.

§ 3. In singulis eparchiis, quatenus opus est, constituatur modo iure particulari propriae Ecclesiae sui iuris definito massa communis, qua possunt Episcopi eparchiales obligationibus erga alias personas Ecclesiae deservientes satisfacere variisque eparchiae necessitatibus occurtere quaque etiam eparchiae divitiores adiuvare pauperiores possunt.

Caput II De bonis ecclesiasticis administrandis

Can. 1037 – § 1. Episcopi eparchialis est advigilare administrationi omnium bonorum ecclesiasticorum, quae intra fines eparchiae sunt nec ab eius potestate regiminis sunt subducta, salvis legitimis titulis, qui eidem potiora iura tribuunt.

§ 2. Habita ratione iurium, legitimarum consuetudinum et circumstantiarum, Hierarchae, editis opportunis instructionibus intra limites iuris communis et iuris particularis propriae Ecclesiae sui iuris current, ut tota administratio bonorum ecclesiasticorum apte ordinetur.

Can. 1038 – Administratio bonorum ecclesiasticorum personae iuridicae ei competit, qui immediate eam regit, nisi aliter iure cavetur.

Can. 1039 – § 1. Administrator actus, qui finem et modum ordinariae administrationis excedunt, valide ponere non potest nisi de consensu auctoritatis competentis scripto dato.

§ 2. In statutis definiantur actus, qui finem et modum ordinariae administrationis excedunt; si vero de hac re silent statuta, competit auctoritati, cui persona iuridica immediate subiecta est, consulto competenti consilio huiusmodi actus determinare.

§ 3. Nisi quando et quatenus in rem suam versum est, persona iuridica non tenetur respondere de actibus ab administratoribus invalide positis.

Can. 1040 – Antequam administrator bonorum ecclesiasticorum suum officium init, debet:

1º coram Hierarcha vel eius delegato promissionem facere se proprium officium fideliter impleturum;

2º accuratum inventarium ab Hierarcha recognitum bonorum ecclesiasticorum suae administrationi commissorum subscribere.

Can. 1041 – Inventarii bonorum ecclesiasticorum alterum exemplar asservetur in archivo personae iuridicae, ad quam pertinent, alterum in archivo curiae eparchialis; in utroque exemplari quaelibet mutatio adnotetur, quam patrimonium stabile eiusdem personae iuridicae subire contingit.

Can. 1042 – Auctoritates debent curare, ut bonorum ecclesiasticorum administratores oportunas praestent cautiones iure civili validas, ne iisdem administratoribus morientibus vel ab officio cessantibus Ecclesia quid detrimenti capiat.

Can. 1043 – § 1. Omnis administrator bonorum ecclesiasticorum diligentia boni patrisfamilias suum officium implere tenetur.

§ 2. Exinde praeципue debet:

1º vigilare, ne bona ecclesiastica suae curae concredita quoquo modo pereant aut quid detrimenti capiant initis in hunc finem, quatenus opus est, contractibus assecurationis;

2º normas servare iuris canonici et civilis necnon, quae a fundatore vel donatore vel auctoritate competenti imposita sunt, et praesertim cavere, ne ex legum civilium inob-servantia damnum Ecclesiae obveniat;

3º reditus bonorum ac proventus accurate et iusto tempore exigere exactosque tuto servare et secundum fundatoris mentem aut legitimas normas impendere;

4º curare, ut foenus vel mutui vel hypothecae causa solvendum statuto tempore sol-vatur et debiti summa capitalis opportune reddatur;

5º pecuniam, quae de expensis forte superest et utiliter collocari potest, de consensu Hierarchae in fines Ecclesiae vel personae iuridicae collocare;

6º accepti et expensi libros bene ordinatos habere;

7º rationem administrationis exeunte unoquoque anno componere;

8º documenta, quibus iura personae iuridicae in bona ecclesiastica nituntur, ordina-re et in archivo asservare, authentica vero eorum exemplaria, ubi commode fieri po-test, in archivo curiae eparchialis deponere.

§ 3. Praevisio accepti et expensi, ut ab administratoribus quotannis componatur, enixe commendatur; iuri autem particulari relinquitur eam praecipere et pressius de-tinare modum, quo exhibenda est.

Can. 1044 – Administrator bonorum ecclesiasticorum de bonis mobilibus, quae ad patrimonium stabile non pertinent, donationes praeterquam moderatas secundum legitimam consuetudinem ne faciat nisi iusta de causa pietatis aut caritatis.

Can. 1045 – Administrator bonorum ecclesiasticorum:

1º in operarum locatione ius etiam civile circa laborem et vitam socialem adamussim servet secundum principia ab Ecclesia tradita;

2º iis, qui operam ex condicto praestant, iustum et honestam remunerationem tribuat ita, ut suis et suorum necessitatibus convenienter providere possint.

Can. 1046 – § 1. Reprobata contraria consuetudine administrator bonorum ecclesiasticorum singulis annis rationem administrationis proprio Hierarchae exhibere debet.

§ 2. De bonis temporalibus, quae Ecclesiae offeruntur, administrator rationem publice reddat secundum modum iure particulari statutum, nisi de iudicio Hierarchae loci ex eo damnum Ecclesiae obvenire potest.

Can. 1047 – Administrator bonorum ecclesiasticorum litem nomine personae iuridicae ne incohet nec contestetur in foro civili nisi de licentia Hierarchae proprii.

Can. 1048 – Administrator bonorum ecclesiasticorum, qui officium vel munus arbitratus suo dimisit, ad restitutionem tenetur, si ex arbitraria dimissione damnum Ecclesiae obvenit.

Caput III De contractibus, praesertim de alienationibus

Can. 1049 – Quae ius civile territorii, ubi contractus initur, statuit de contractibus tam in genere quam in specie, et de solutionibus, eadem iure canonico in re, quae potestati Ecclesiae subest, iisdem cum effectibus serventur.

Can. 1050 – § 1. Ad alienanda bona ecclesiastica, quae ex legitima assignatione patrimonium stabile personae iuridicae constituunt, requiritur:

1º iusta causa veluti urgens necessitas, evidens utilitas, pietas, caritas vel ratio pastoralis;

2º aestimatio rei alienandae a peritis scripto facta;

3º consensus auctoritatis competenti scripto datus, sine quo alienatio invalida est.

§ 2. Aliae quoque cautelae ab auctoritate competenti praescriptae serventur, ut Ecclesiae damnum vitetur.

Can. 1051 – § 1. Si valor bonorum ecclesiasticorum, quorum alienatio proponitur, continetur intra summam minimam et summam maximam a Synodo Episcoporum vel Sede Apostolica statutam, auctoritas competens ad consensum requisitum dandum est fermo can. 423, §2 Episcopus eparchialis, qui in casu eget consensu consilii a rebus oeconomicis et collegii consultorum eparchialium; eorundem quoque consensu eget ad bona ipsius eparchiae alienanda, si alienatio intra praedictos limites continetur.

§ 2. Si vero agitur de bonis ecclesiasticis, quorum valor summam maximam a Synodo Episcoporum statutam excedit, sed non duplo, de rebus pretiosis vel ex voto Ecclesiae donatis, consensus Episcopi eparchialis intra fines territorii Ecclesiae patriarchalis potestatem suam exercentis ut valeat, antea confirmari debet a Patriarcha de consensu Synodi permanentis; si vero de valore agitur, qui duplo excedit summam maximam a Synodo Episcoporum statutam, Patriarcha ad confirmationem concedendam indiget consensu eiusdem Synodi.

§ 3. In ceteris casibus requiritur consensus Sedis Apostolicae, si de alienationibus bonorum ecclesiasticorum, quorum valor summam excedit ab ipsa Sede Apostolica statutam vel approbatam, aut si de rebus pretiosis vel ex voto Ecclesiae donatis agitur.

Can. 1052 – § 1. Ad alienanda bona temporalia Ecclesiae patriarchalis vel eparchiae Patriarchae, Patriarcha indiget:

1º consensu Synodi Episcoporum, si valor bonorum duplo excedit summam maximam ab ipsa Synodo statutam;

2º consensu Synodi permanentis, si valor bonorum illam summam excedit, sed non duplo, aut si de rebus pretiosis vel ex voto Ecclesiae donatis agitur.

§ 2. In ceteris alienationibus bonorum ecclesiasticorum Ecclesiae patriarchalis Patriarcha Synodum permanentem consulere debet; si vero nonnisi de bonis temporalibus eparchiae Patriarchae agitur, servandus est can. 1051, §1.

§ 3. Episcopus eparchialis intra fines territorii Ecclesiae patriarchalis potestatem suam exercens ad alienanda bona ecclesiastica, nisi ius particulare eiusdem Ecclesiae aliud fert, indiget:

1º consensu Patriarchae, si agitur de bonis, quorum valor duplo excedit summam maximam ab ipsa Synodo Episcoporum statutam; antequam hunc consensum dat, Patriarcha consensum eiusdem Synodi obtinere debet;

2º consensu Patriarchae, si valor bonorum excedit summam maximam a Synodo Episcoporum statutam, sed non duplo, aut de rebus pretiosis vel ex voto Ecclesiae donatis agitur; antequam hunc consensum dat, Patriarcha consensum Synodi permanentis obtinere debet.

Can. 1053 – § 1. Ii, quorum consilium, consensus vel confirmatio ad alienanda bona ecclesiastica iure requiritur, ne dent consilium, consensum vel confirmationem, antequam exacte edocti sunt de statu oeconomico personae iuridicæ, cuius bona temporalia alienanda proponuntur, et de alienationibus iam peractis.

§ 2. Consilium, consensus aut confirmatio pro non datis habentur, nisi in iis petendis exprimuntur alienationes iam peractae.

Can. 1054 – Pro quacumque alienatione requiritur consensus eorum, quorum interest.

Can. 1055 – Cann. 1050 - 1054 servari debent non solum in alienatione, sed etiam in quolibet negotio, quo condicio patrimonialis personae iuridicae peior fieri potest.

Can. 1056 – Si bona ecclesiastica contra praescripta iuris canonici alienata sunt, sed alienatio iure civili valida est, auctoritas superior illius, qui talem alienationem peregit, decernat omnibus mature perpensis, an et qualis actio, a quoniam et contra quemnam proponenda sit ad Ecclesiae iura vindicanda.

Can. 1057 – Nisi res est minimi momenti, bona ecclesiastica propriis administratoribus eorumque coniunctis usque ad quartum gradum consanguinitatis aut affinitatis non sunt vendenda aut locanda sine speciali auctoritatis, de qua in cann. 1051 et 1052, licentia.

Caput IV De piis voluntatibus et de piis fundationibus

Can. 1058 – § 1. Qui ex iure naturae vel canonico libere potest de suis bonis statuere, potest etiam ad causas pias sive per actum inter vivos sive per actum mortis causa bona relinquere.

§ 2. In ultimis voluntatibus in bonum Ecclesiae serventur, si fieri potest, praescripta iuris civilis; si servata non sunt, heredes moneantur de obligatione, qua tenentur implendi testatoris voluntatem.

Can. 1059 – Voluntates christifidelium bona sua in pias causas donantium vel relinquentium sive per actum inter vivos sive per actum mortis causa legitime acceptatae diligentissime impleantur etiam circa modum administrationis et erogationis bonorum firmo can. 1060, §3.

Can. 1060 – § 1. Hierarcha omnium piarum voluntatum tam mortis causa quam inter vivos executor est.

§ 2. Hoc ex iure Hierarcha vigilare potest ac debet etiam per visitationem, ut piae voluntates impleantur, eique ceteri executores perfuncto munere rationem reddere debent.

§ 3. Clausulae huic Hierarchae iuri contrariae ultimis voluntatibus adiectae pro non appositis habentur.

Can. 1061 – § 1. Qui bona ad pias causas sive per actum inter vivos sive per actum mortis causa fiduciarie accepit, debet de sua fiducia Hierarcham proprium certiorem facere eique omnia talia bona cum oneribus adjunctis indicare; si vero donator id expresse et omnino prohibuit, fiduciam ne acceptet.

§ 2. Hierarcha debet exigere, ut bona fiduciaria in tuto collocentur, et ad normam can. 1060, §2 vigilare, ut pia voluntas ad effectum ducatur.

§ 3. Si agitur de bonis fiduciariis alicui sodali instituti religiosi vel societatis vitae communis ad instar religiosorum commissis, quae destinata sunt loci vel eparchiae ecclesiis, christifidelibus, qui ibidem domicilium habent, aut piis causis iuvandis, Hierarcha, de quo in §§ 1 et 2, est Hierarcha loci.

Can. 1062 – § 1. Piae fundationes in iure sunt:

1º piae fundationes autonomae, scilicet universitates rerum ad opera pietatis, apostolatus vel caritatis sive spiritualis sive temporalis destinatae et ab auctoritate competenti in personam iuridicam erectae;

2º piae fundationes non autonomae, scilicet bona temporalia alicui personae iuridicae quoquo modo data cum onere in diuturnum tempus iure particulari determinandum ex redditibus annuis fines, de quibus in n.l, persequendi.

§ 2. Bona temporalia foundationis non autonomae, si concredata sunt personae iuridicae Episcopo eparchiali subiectae, expleto tempore ad institutum, de quo in can. 1036, §1, destinari debent, nisi alia fuit voluntas fundatoris expresse manifestata; secus eidem personae iuridicae cedunt.

Can. 1063 – § 1. Piae fundationes autonomae nonnisi ab Episcopo eparchiali aliave auctoritate superiore erigi possunt.

§ 2. Ut pia fundatio non autonoma a persona iuridica valide acceptari possit, requiritur consensus Hierarchae proprii scripto datus; Hierarcha vero consensum ne det, antequam legitime comperuit personam iuridicam novo oneri suscipiendo et oneribus iam susceptis satisfacere posse; caveat quoque idem Hierarcha, ut reditus omnino respondeant oneribus adjunctis secundum morem propriae Ecclesiae sui iuris.

§ 3. Iuris particularis est definire ceteras condiciones, sine quibus piae fundationes erigi vel acceptari non possunt.

Can. 1064 – Hierarcha, qui piam fundationem erexit vel consensum ad piam fundationem acceptandam dedit, statim tutum locum designet, in quo pecunia et bona mobilia donationis nomine assignata deponantur eum in finem, ut eadem pecunia vel bonorum mobilium pretium custodiantur et quam primum caute et utiliter de prudenti eiusdem Hierarchae iudicio consultis et iis, quorum interest, et competenti consilio collocentur in favorem eiusdem foundationis cum expressa et nominatim determinata mentione oneris.

Can. 1065 – Documenti foundationis exemplar alterum in archivo curiae eparchialis, alterum in archivo personae iuridicae asservetur.

Can. 1066 – § 1. Servatis cann. 1059 - 1061 et 1046 onerum ex piis foundationibus incumbentium tabella conficiatur, quae in loco patenti exponatur, ne obligationes impletandae in oblivionem cadant.

§ 2. Liber habeatur et apud parochum vel rectorem ecclesiae asservetur, in quo singula onera eorumque impletio et elemosinae adnotentur.

Can. 1067 – § 1. Reductio onerum Divinam Liturgiam celebrandi reservatur Sedi Apostolicae vel Patriarchae de consensu Synodi Episcoporum certiore facta Sede Apostolica.

§ 2. Si in documento fundationis de re expresse cavetur, Hierarcha ob imminutos redditus onera Divinam Liturgiam celebrandi reducere potest.

§ 3. Episcopo eparchiali competit potestas reducendi ob diminutionem redditum, dum causa perdurat, ad rationem oblationum in eparchia legitime vigentium numerum celebrationum Divinae Liturgiae, dummodo nemo sit, qui obligatione tenetur et utiliter cogi potest ad oblationum augmentum faciendum.

§ 4. Eidem competit potestas reducendi onera Divinam Liturgiam celebrandi, quae instituta ecclesiastica gravant, si redditus ad ea, quae ex iisdem tempore acceptationis onerum obtineri potuerunt, consequenda insufficientes evaserunt.

§ 5. Potestates, de quibus in §§ 3 et 4, habent etiam Superiores generales clericalium institutorum vitae consecratae iuris pontificii vel patriarchalis.

§ 6. Potestates, de quibus in §§ 3 et 4, Episcopus eparchialis delegare potest tantummodo Episcopo coadiutori, Episcopo auxiliari, Protosyncello vel Syncello omni subdelegatione exclusa.

Can. 1068 – Iisdem auctoritatibus, de quibus in can. 1067, potestas insuper competit transferendi iusta de causa onera Divinam Liturgiam celebrandi in dies vel instituta diversa ab illis, quae in fundationibus sunt statuta.

Can. 1069 – § 1. Voluntatum christifidelium bona sua in pias causas donantium vel relinquentium reductio, moderatio, commutatio, si fundator potestatem hanc Hierarchae expresse concessit, ab eodem Hierarcha iusta tantum et necessaria de causa fieri potest.

§ 2. Si exsecutio onerum impositorum ob imminutos redditus aliave de causa nulla administratorum culpa impossibilis evasit, Hierarcha consultis iis, quorum interest, et consilio competenti atque servata, meliore quo fieri potest modo, fundatoris voluntate potest eadem onera aequre imminuere firmo can. 1067.

§ 3. In ceteris casibus de re adiri debet Sedes Apostolica vel Patriarcha, qui de consensu Synodi permanentis agat.

Titulus XXIV

De iudiciis in genere

Can. 1070 – § 1. Obiectum iudicii sunt:

1º personarum physicarum vel iuridicarum iura persequenda aut vindicanda vel facta iuridica declaranda;

2º delicta, quod spectat ad poenam irrogandam.

§ 2. In controversiis vero ortis ex actu potestatis regiminis executivae competentes sunt solummodo auctoritas superior vel tribunal ad normam cann. 991 - 1021.

Can. 1071 – In causis, quae alicui Dicasterio Sedis Apostolicae reservantur, tribunalia normas ab eodem Dicasterio editas sequantur oportet.

Can. 1072 – In causis servorum Dei, ut inter Sanctos referantur, serventur normae speciales a Romano Pontifice statutae.

Caput I De foro competenti

Can. 1073 – Romanus Pontifex a nemine iudicatur.

Can. 1074 – § 1. Ob primatum Romani Pontificis integrum est cuilibet christifideli causam suam in quovis iudicii gradu et in quovis litis statu cognoscendam ad ipsum Romanum Pontificem deferre, qui pro toto orbe catholico iudex est supremus et qui vel ipse per se ius dicit vel per tribunalia ab ipso constituta vel per iudices a se delegatos.

§ 2. Haec provocatio tamen ad Romanum Pontificem interposita non suspendit excluso casu appellationis exercitium potestatis in iudice, qui causam iam cognoscere coepit quique idcirco potest iudicium prosequi usque ad definitivam sententiam, nisi constat Romanum Pontificem causam ad se advocasse.

Can. 1075 – § 1. Ipsius Romani Pontificis dumtaxat ius est iudicandi:

1º Patriarchas;

2º Episcopos in poenalibus;

3º eos, qui supremum tenent civitatis magistratum;

4º alias causas, quas ipse ad suum advocavit iudicium.

§ 2. Exceptis Episcopis intra fines territorii Ecclesiae patriarchalis potestatem suam excentibus ceteri omnes in contentiosis iudicantur a tribunali a Romano Pontifice designato salvo can. 1081, §2.

§ 3. Iudex de actu vel documento a Romano Pontifice in forma specifica confirmato videre non potest, nisi illius praecessit mandatum.

Can. 1076 – Coram tribunalibus Sedis Apostolicae conveniri debent personae physicae charactere episcopali non auctae vel iuridicae, quae superiorem auctoritatem infra Romanum Pontificem non habent, salvo can. 1078, §4, nn. 3 et 4.

Can. 1077 – § 1. Synodus Episcoporum constituit supremum tribunal intra fines territorii Ecclesiae patriarchalis salvis causis a Romano Pontifice sibi reservatis.

§ 2. Synodus Episcoporum per secreta suffragia eligere debet ad quinquennium ex suo gremio Moderatorem generalem administrationis iustitiae necnon duos Episcopos, qui cum eo praeside constituunt tribunal. Si vero unus ex his tribus Episcopis est in causa vel adesse non potest, Patriarcha de consensu Synodi permanentis ei alium Episcopum substituat; item in casu recusationis videat Patriarcha de consensu Synodi permanentis..

§ 3. Huius tribunalis est iudicare causas contentiosas sive eparchiarum sive Episcoporum etiam titularium.

§ 4. Appellatio in his causis fit ad Synodum Episcoporum ulteriore appellatione remota salvo can. 1074.

§ 5. Moderatori generali administrationis iustitiae est ius vigilandi in omnia tribunalia intra fines territorii Ecclesiae patriarchalis necnon ius decisionem ferendi in recusatione contra aliquem iudicem tribunalis ordinarii Ecclesiae patriarchalis.

Can. 1078 – § 1. Patriarcha erigere debet tribunal ordinarium Ecclesiae, cui praest, a tribunali eparchiae Patriarchae distinctum.

§ 2. Hoc tribunal proprium praesidem, iudices, promotorem iustitiae, defensores vinculi aliasque necessarios administros habeat a Patriarcha de consensu Synodi permanentis nominatos; praeses, iudices, promotor iustitiae necnon defensores vinculi amoveri non possunt nisi a Synodo Episcoporum, renuntiationem vero ab officio Patriarcha solus acceptare potest.

§ 3. Hoc tribunal est tribunal appellationis in secunda et ulterioribus instantiis operi iudicum, qui sibi invicem succedunt, pro causis in tribunalibus inferioribus iam definitis; huic tribunali competit etiam iura tribunalis metropolitani iis in locis territorii Ecclesiae patriarchalis, ubi provinciae erectae non sunt.

§ 4. Huic tribunali competit iudicare in prima et in ulterioribus instantiis modo in §3 descripto causas:

- 1º Exarchorum et delegatorum Patriarchae, qui Episcopi non sunt;
- 2º personarum physicarum vel iuridicarum Patriarchae immediate subiectarum;
- 3º institutorum vitae consecratae iuris pontificii;
- 4º Superioris instituti vitae consecratae iuris pontificii, qui in eodem instituto Superiori judiciali potestate praeditum non habet;
- 5º ex iuris particularis praescripto eidem tribunali reservatas.

Can. 1079 – § 1. Tribunal metropolitanum, quod non est distinctum a tribunali eparchiae Metropolitae, est tribunal appellationis a sententiis tribunalium eparchialium.

§ 2. A causis in prima instantia pertractatis coram Metropolita aliove Episcopo eparchiali, qui superiorem auctoritatem infra Romanum Pontificem non habet, fieri debet appellatio ad tribunal ab ipso stabili modo cum approbatione Sedis Apostolicae electum firmis cann. 139 et 173.

Can. 1080 – Tribunal tertiae instantiae est Sedes Apostolica, nisi aliter expresse cavitur.

Can. 1081 – § 1. In unaquaque eparchia et pro omnibus causis iure expresse non exceptis iudex primae instantiae est Episcopus eparchialis.

§ 2. Si vero agitur de iuribus aut bonis temporalibus personae iuridicae ab Episcopo eparchiali repraesentatae, iudicat in primo gradu tribunal appellationis firmo can. 1077, §3.

Can. 1082 – § 1. Tribunal primi gradus pro pluribus eparchiis eiusdem Ecclesiae sui iuris erigi potest a Patriarcha de consensu Episcoporum eparchialium, quorum interest, si de eparchiis intra fines territorii Ecclesiae patriarchalis sitis agitur; in ceteris casibus ab ipsis Episcopis eparchialibus, qui ad hoc consenserunt approbante Sede Apostolica.

§ 2. Hoc tribunal erigi debet, si singuli Episcopi eparchiales tribunal proprium quamcumque de causa erigere non possunt; intra fines territorii Ecclesiae patriarchalis, si casus fert, ab ipsa Synodo Episcoporum hoc tribunal erigatur.

§ 3. In eparchiis, pro quibus tale tribunal erectum est, tribunal eparchiale collegiale valide erigi non potest firmo can. 1003, §2.

§ 4. Coetui Episcoporum eparchialium, qui ad tale tribunal consenserunt, vel Episcopo eparchiali ab eodem electo competent potestates, quas Episcopus eparchialis habet circa suum tribunal; si vero hoc tribunal a Synodo Episcoporum vel a Sede Apostolica erectum est, servanda sunt normae ab ipsa Synodo vel Sede Apostolica statutae.

§ 5. Appellatio ab hoc tribunali fit intra fines territorii Ecclesiae patriarchalis ad tribunal ordinarium Ecclesiae patriarchalis; in ceteris casibus vero ad tribunal stabili modo a coetu Episcoporum, de quo in §4, cum approbatione Sedis Apostolicae vel ab ipsa Sede Apostolica designatum.

Can. 1083 – § 1. Episcopi eparchiales diversarum Ecclesiarum sui iuris in eodem territorio potestatem suam exercentes convenire inter se possunt de constituendo tribunali communi, quod causas sive contentiosas sive poenales christifidelium alicui ex iisdem Episcopis eparchialibus subditorum cognoscat.

§ 2. Si idonei iudices aliquique administri tribunalium desunt, Episcopi eparchiales carent, ut tribunal commune constituatur.

§ 3. Episcopi eparchiales, qui ad tribunal commune consenserunt, unum ex ipsis designare debent, cui circa hoc tribunal competunt potestates, quas Episcopus eparchialis habet circa suum tribunal.

§ 4. A sententiis primi gradus tribunalis communis appellatio fit ad tribunal stabili modo a Sede Apostolica designatum.

Can. 1084 – § 1. Controversiae inter personas physicas vel iuridicas eiusdem instituti vitae consecratae institutis saecularibus exceptis, in quo Superiores potestate regiminis praediti sunt, definienda sunt apud iudicem vel tribunal in typicis vel statutis instituti determinatum.

§ 2. Si controversia enascitur inter personas physicas vel iuridicas diversorum institutorum vitae consecratae aut etiam eiusdem instituti iuris eparchialis alteriusve, in quo Superiores potestate regiminis praediti non sunt, aut inter sodalem vel personam iuridicam instituti vitae consecratae et quamcumque aliam personam sive physicam sive iuridicam, iudicat in prima instantia tribunal eparchiale.

Can. 1085 – Auctoritas quodcumque tribunal erigens curet, ut tribunal propria statuta ab eadem auctoritate approbata habeat, in quibus iudicium aliorumque administratorum modus nominationis, munera tempus, remuneratio necnon alia iure requisita determinari debent.

Can. 1086 – Quodlibet tribunal ius habet in auxilium vocandi aliud tribunal cuiuscumque Ecclesiae, ut quosdam actus processuales peragat exceptis tamen illis actibus, qui decisiones iudicium involvunt.

Can. 1087 – In causis, de quibus in cann. 1075 - 1078, inferiorum iudicium incompetencia est absoluta.

Can. 1088 – § 1. Nemo in prima instantia conveniri potest nisi coram iudice, qui competens est ob unum ex titulis, qui iure communi determinantur.

§ 2. Incompetentia iudicis, cui nullus ex his titulis suffragatur, dicitur relativa.

§ 3. Nisi aliter expresse cavitur, actor sequitur forum partis conventae; si vero pars conventa multiplex forum habet, optio fori actori conceditur.

Can. 1089 – Quilibet conveniri potest coram tribunali domicilii vel quasi-domicilii.

Can. 1090 – § 1. Vagus forum habet in loco, ubi actu commoratur.

§ 2. Is, cuius neque domicilium aut quasi-domicilium neque locus commorationis nota sunt, conveniri potest in foro actoris, dummodo aliud forum legitimum non suppetat.

Can. 1091 – Ratione rei sitae pars conveniri potest coram tribunali loci, ubi res litigiosa sita est, quoties actio in rem directa est aut de spolio agitur.

Can. 1092 – § 1. Ratione contractus pars conveniri potest coram tribunal loci, ubi contractus initus est vel impleri debet, nisi partes concorditer aliud tribunal elegerunt.

§ 2. Si causa versatur circa obligationes, quae ex alio titulo proveniunt, pars conveniri potest coram tribunal loci, ubi obligatio vel orta est vel est implenda.

Can. 1093 – In causis poenalibus accusatus, etsi absens, conveniri potest coram tribunal loci, ubi delictum patratum est.

Can. 1094 – Pars conveniri potest:

1º in causis, quae circa administrationem versantur, coram tribunal loci, ubi administratio gesta est;

2º in causis, quae respiciunt hereditates vel legata pia, coram tribunal loci, ubi administratio gesta est;

Can. 1095 – Si nullus ex superioribus titulis iudici suffragatur et tamen causa apud ipsum introducitur, ipse competentiam obtinet, si partes et auctoritas, cui tribunal immediate subiectum est, consentiunt.

Can. 1096 – Ratione conexionis ab uno eodemque tribunal et in eodem processu cognoscenda sunt causae inter se conexae, nisi iuris praescriptum obstat.

Can. 1097 – Ratione praeventionis, si duo vel plura tribunalia aequa competentia sunt, ei ius est causam cognoscendi, quod prius partem conventam legitime citavit.

Can. 1098 – § 1. Conflictus inter iudices, quisnam eorum ad aliquod negotium competens sit, definiendi sunt a tribunal appellationis illius iudicis, coram quo actio primo per litis libellum promota est.

§ 2. Si vero alterutrum tribunal est alterius tribunal appellationis, conflictus definitus est a tribunal tertiae instantiae pro tribunali, in quo actio primo promota est.

§ 3. Contra decisiones in his conflictibus non datur locus appellationi.

Can. 1099 – § 1. Tribunal collegiali trium iudicum reservantur:

1º causae de vinculo sacrae ordinationis;

2º causae de vinculo matrimonii firmis cann. 1387 - 1389;

3º causae poenales de delictis, quae poenas excommunicationis maioris, privationis officii, reductionis ad gradum inferiorem vel depositionis secumferunt;

4º causae iure particulari singularum Ecclesiarum determinatae.

§ 2. Ceterae causae tractantur a iudice unico, nisi Episcopus eparchialis certam causam iudicio trium iudicum reservat.

§ 3. In primo iudicii gradu, si forte collegium constitui non potest, dum huiusmodi impossibilitas perdurat, Patriarcha consulta Synodo permanenti permittere potest, ut Episcopus eparchialis causas iudicii unico clero committat, qui, si fieri potest, assessorem et auditorem sibi asciscat; idem permittere potest Metropolita, qui Ecclesiae metropolitanae sui iuris praeest, vel etiam Metropolita Ecclesiae patriarchalis extra fines territorii eiusdem Ecclesiae constitutus, uterque consultis duobus Episcopis eparchialibus ordinatione episcopali senioribus; in ceteris casibus adeatur Sedes Apostolica.

Can. 1100 – § 1. Tribunal collegiale collegialiter procedere debet et ad maiorem numerum suffragiorum decisiones ferre, et quidem ad validitatem, si agitur:

1º de reiectione petitionis actionis incidentalis vel reconventionalis;

2º de definitione recursus adversus decretum praesidis;

3º de sententia, etsi interlocutoria, necnon decretis, quae vim definitivae sententiae habent.

§ 2. Ceteros actus processus ponens peragat, nisi collegium aliquos, non quidem ad validitatem, sibi reservat.

§ 3. Si collegialiter causa in prima instantia cognita est, etiam in gradu appellationis collegialiter nec a minore iudicium numero definiri debet; si vero a iudice unico, etiam in gradu appellationis a iudice unico definienda est excepto casu, de quo in can. 1099, §3.

Caput II De administris tribunalium

Art. I De Vicario judiciali, de iudicibus et de auditoribus

Can. 1101 – § 1. Quilibet Episcopus eparchialis tenetur Vicarium iudiciale con- stituere cum potestate ordinaria iudicali a Protosyncello distinctum, nisi parvitas eparchiae aut paucitas causarum aliud suadet.

§ 2. Vicarius iudicalis unum constituit tribunal cum Episcopo eparchiali, sed non potest iudicare causas, quas Episcopus eparchialis sibi reservat.

§ 3. Vicario iudicali dari possunt adiutores, quibus nomen est Vicariorum iudiciale- um adjuncorum.

§ 4. Tum Vicarius iudicalis tum Vicarii iudiciale adiuncti esse debent sacerdotes integrae famae, in iure canonico doctores vel saltem licentiati, annos nati non minus triginta.

Can. 1102 – § 1. In eparchia constituantur ab Episcopo eparchiali iudices epar- chiales, qui sint clerici.

§ 2. Patriarcha consulta Synodo permanenti vel Metropolita, qui Ecclesiae metropo- litanae sui iuris praeest, consultis duobus Episcopis eparchialibus ordinatione episco- pali senioribus permittere potest, ut etiam alii christifideles iudices constituantur, ex

quibus suadente necessitate unus assumi potest ad collegium efformandum; in ceteris casibus hac in re adeatur Sedes Apostolica.

§ 3. Iudices sint integrae famae, in iure canonico doctores vel saltem licentiati.

Can. 1103 – § 1. Vicarius iudicialis, Vicarius iudicialis adjunctus et ceteri iudices nominantur ad tempus definitum.

§ 2. Si hoc tempus sede vacante elapsum est, ii amoveri non possunt, sed in officio perdurant, donec novus Episcopus eparchialis in re providit.

Can. 1104 – Iudex unicus in quolibet iudicio duos assessorum ex christifidelibus probatae vitae sibi consulentem asciscere potest.

Can. 1105 – § 1. Duos iudices, qui una cum praeside tribunal collegiale constituant, inter iudices eparchiales Vicarius iudicialis designet ex ordine per turnum, nisi pro sua prudentia Episcopus eparchialis aliud opportunum existimavit.

§ 2. Iudices semel designatos ne subroget Vicarius iudicialis nisi gravissima de causa in decreto sub poena nullitatis exprimenda.

Can. 1106 – § 1. Tribunal collegiali praest, quatenus fieri potest, Vicarius iudicialis vel Vicarius iudicialis adjunctus.

§ 2. Tribunalis collegialis praeses, nisi ipse vult id officium gerere, debet unum de iudicibus tribunalis collegialis ponentem designare.

§ 3. Idem praeses potest ponenti alium iusta de causa substituere.

§ 4. Ponens in conventu iudicum de causa refert et sententiam scripto redigit.

Can. 1107 – Ad iudicem unicum iura spectant tum tribunalis tum praesidis.

Can. 1108 – § 1. Iudex vel tribunalis collegialis praeses possunt auditorem designare ad causae instructionem peragendam eum seligentes aut ex tribunalis iudicibus aut ex christifidelibus ab Episcopo eparchiali ad hoc officium admissis.

§ 2. Episcopus eparchialis potest ad auditoris officium admittere christifideles, qui bonis moribus, prudentia et doctrina praestant.

§ 3. Auditoris est secundum iudicis mandatum probationes tantum colligere easque collectas iudici tradere; potest autem, nisi iudicis mandatum obstat, interim decidere, quae et quomodo probationes colligendae sint, si forte de hac re quaestio oritur, dum ipse officium suum exercet.

Art. II De promotore iustitiae, de defensore vinculi et de notario

Can. 1109 – Ad causas contentiosas, in quibus bonum publicum in discrimen vocari potest, et ad causas poenales constituatur in eparchia promotor iustitiae, qui obligatione tenetur providendi bono publico.

Can. 1110 – § 1. In causis contentiosis Episcopi eparchialis est iudicare, utrum bonum publicum in discrimen vocari possit necne, nisi interventus promotoris iustitiae iure praecipitur vel ex natura rei evidenter necessarius est.

§ 2. Si in praecedenti instantia intervenit promotor iustitiae, in ulteriore gradu huius interventus praesumitur necessarius.

Can. 1111 – Ad causas, in quibus agitur de nullitate sacrae ordinationis aut de nullitate vel solutione matrimonii, constituatur in eparchia defensor vinculi, qui obligatione tenetur proponendi et exponendi omnia, quae rationabiliter adduci possunt adversus nullitatem vel solutionem.

Can. 1112 – In causis, in quibus promotoris iustitiae aut defensoris vinculi praesentia requiritur, iis non citatis acta irrita sunt, nisi ipsi, etsi non citati, revera interfuerunt aut saltem ante sententiam actis inspectis officio suo fungi potuerunt.

Can. 1113 – Nisi aliud expresse cavitur:

1º quoties lex praecipit, ut iudex partes earumve alteram audiat, etiam promotor iustitiae et defensor vinculi, si iudicio intersunt, audiendi sunt;

2º quoties instantia partis requiritur, ut iudex aliquid decernere possit, instantia promotoris iustitiae vel defensoris vinculi, qui iudicio intersunt, eandem vim habet.

Can. 1114 – § 1. Episcopi eparchialis est promotorem iustitiae et defensorem vinculi nominare; in tribunalibus non eparchialibus iidem nominantur ad normam statutorum tribunalis, nisi aliter iure cavitur.

§ 2. Promotor iustitiae et defensor vinculi sint christifideles integrae famae, in iure canonico doctores vel saltem licentiati ac prudentia et iustitiae zelo probati.

Can. 1115 – § 1. Eadem persona, non autem in eadem causa, officium promotoris iustitiae et defensoris vinculi gerere potest.

§ 2. Promotor et defensor vinculi constitui possunt ad universitatem causarum vel ad singulas causas; possunt vero ab Episcopo eparchiali iusta de causa amoveri.

Can. 1116 – § 1. Cuilibet processui intersit notarius ita, ut nulla habeantur acta, si non sunt ab eo subscripta.

§ 2. Acta, quae notarii conficiunt, publicam fidem faciunt.

Art. III De administris tribunalium ex diversis deparchiis vel Ecclesiis sui iuris assumendis

Can. 1117 – § 1. Iudices aliique administri tribunalium assumi possunt ex qualibet eparchia vel instituto vitae consecratae propriae vel etiam alterius Ecclesiae sui iuris de consensu vero scripto dato proprii Episcopi eparchialis vel Superioris maioris.

§ 2. Iudex delegatus, nisi aliud fert delegationis mandatum, uti potest administris intra territorium mandantis decentibus.

Caput III De obligationibus iudicium et administrorum tribunalium

Can. 1118 – § 1. Christifideles omnes, in primis autem Episcopi, sedulo annitan- tur, ut salva iustitia lites in populo Dei, quatenus fieri potest, vitentur vel pacifice quam primum componantur.

§ 2. Iudex in limine litis et etiam quolibet alio momento, quoties spem aliquam boni exitus perspicit, partes hortari et adiuvare ne omittat, ut de aequa controversiae solu- tione quaerenda communi consilio current, viasque ad hoc propositum idoneas ipsis in- dicet gravibus quoque hominibus ad mediationem adhibitis.

§ 3. Si vero circa privatum partium bonum lis versatur, dispiciat iudex, num transac- tione vel per compromissum in arbitras iudicio controversia finem habere utiliter pos- sit.

Can. 1119 – § 1. Iudex competens parti legitime requirenti suum ministerium pree- stare debet.

§ 2. Iudex nullam causam cognoscere potest, nisi petitio ad normam canonum facta est ab eo, cuius interest, vel a promotore iustitiae.

Can. 1120 – Qui causae interfuit tamquam iudex, promotor iustitiae, defensor vin- culi, procurator, advocatus, testis aut peritus non potest postea valide eandem causam in alia instantia tamquam iudex definire aut in eadem munus assessoris agere.

Can. 1121 – § 1. Iudex cognoscendam ne suscipiat causam, in qua ratione consan- guinitatis vel affinitatis in quolibet gradu lineae rectae et usque ad quartum gradum in- clusive lineae collateralis vel ratione tutelae et curatelae, intimae vitae consuetudinis, magnae simultatis vel lucri faciendi aut damni vitandi aliquid ipsius interest.

§ 2. In iisdem adjunctis ab officio suo abstinere debent iustitiae promotor, defensor vin- culi, assessor et auditor.

Can. 1122 – § 1. Si iudex sive in tribunali ordinario sive delegato, etsi competens, recusatur, auctoritas, cui tribunal immediate subiectum est, hanc exceptionem definiat salvo can. 1077, §§ 2 et 5.

§ 2. Si Episcopus eparchialis est iudex et contra eum recusatio opponitur, abstineat a iudicando.

§ 3. Si recusatio opponitur contra ceteros tribunalis administros, de hac exceptione videt praeses in tribunali collegiali vel ipse iudex, si unicus est.

Can. 1123 – Recusatione admissa personae mutari debent, non vero iudicii gradus.

Can. 1124 – § 1. Quaestio de recusatione expeditissime definienda est auditis partibus.

§ 2. Actus positi a iudice, antequam recusatur, validi sunt; qui autem positi sunt post propositam recusationem, rescindi debent, si pars petit, intra decem dies ab admissa recusatione computandos; post admissam recusationem invalidi sunt.

Can. 1125 – § 1. In negotio, quod privatorum solummodo interest, iudex procedere potest dumtaxat ad instantiam partis; causa autem legitime introducta iudex procedere potest et debet, etiam ex officio, in causis poenalibus aliisque, quae bonum publicum Ecclesiae aut animarum salutem respiciunt.

§ 2. Potest autem praeterea iudex partium neglegentiam in probationibus afferendis vel in exceptionibus opponendis supplere, quoties id necessarium censem ad vitandam graviter iniustam sententiam firmo can. 1298.

Can. 1126 – Iudices et tribunalia current, ut quam primum salva iustitia causae omnes terminentur utque in prima instantia ultra annum ne protrahantur, in gradu appellationis vero non ultra sex menses.

Can. 1127 – Omnes, qui tribunal constituunt aut eidem opem ferunt, promissionem de munere fideliter implendo facere debent.

Can. 1128 – § 1. In iudicio poenali semper, in contentioso autem, si ex revelatione alicuius actus processualis praeiudicium partibus obvenire potest, iudices et tribunalis adiutores tenentur secretum servare.

§ 2. Tenentur etiam semper et erga omnes ad secretum servandum de discussione, quae inter iudices in tribunali collegiali ante ferendam sententiam habetur, tum etiam de variis suffragiis et opinionibus ibidem prolatis; ad hoc secretum tenentur etiam alii omnes, ad quos notitia de re quoquo modo pervenit.

§ 3. Immo, quoties natura causae vel probationum talis est, ut ex actorum vel probationum evulgatione aliorum fama periclitetur vel praebatur ansa dissidiis aut scandalum aliudve id genus incommode oriatur, iudex potest testes, peritos, partes earumque advocatos vel procuratores iureiurando obligare ad secretum servandum.

Can. 1129 – Iudex et omnes tribunalis administri occasione agendi iudicii dona quaevis acceptare prohibentur.

Can. 1130 – § 1. Iudices, qui, etsi certe et evidenter competentes sunt, ius reddere recusant vel nullo suffragante iuris praescripto se competentes declarant atque causas cognoscunt ac definiunt vel secretum lege praescriptum violant vel ex dolo aut gravi neglegentia aliud litigantibus damnum inferunt, congruis poenis ab auctoritate competenti puniri possunt non exclusa officii privatione.

§ 2. Congruis poenis puniantur etiam tribunalis ministri et adiutores, si officio suo, ut supra, defuerunt; quos omnes etiam iudex punire potest.

Can. 1131 – Si iudex praevidet actorem probabiliter spretum esse sententiam ecclesiasticam, cum forte haec eidem est contraria, et idcirco partis conventae iuribus non satis consultum iri, potest ad eiusdem partis conventae instantiam vel etiam ex officio actorem adigere ad congruam cautionem praestandam pro ecclesiasticae sententiae observantia.

Caput IV De ordine cognitionum

Can. 1132 – Causae cognoscenda sunt eo ordine, quo fuerunt propositae et in albo inscriptae, nisi ex iis aliqua celerem prae ceteris expeditionem exigit, quod quidem speciali decreto rationibus suffulto statuendum est.

Can. 1133 – § 1. Vitia, quibus sententiae nullitas haberi potest, in quolibet iudicii statu vel gradu excipi possunt itemque a iudice ex officio declarari.

§ 2. Exceptiones dilatoriae vero eae praesertim, quae respiciunt personas et modum iudicii, proponendae sunt ante contestationem litis, nisi contestata iam lite emerserunt, et quam primum definiendae.

Can. 1134 – § 1. Si exceptio proponitur contra iudicis competentiam, hac de re ipse iudex videre debet.

§ 2. In casu exceptionis de incompetencia relativa, si iudex se competentem pronuntiat, eius decisio non admittit appellationem, sed non prohibentur querela nullitatis et restitutio in integrum.

§ 3. Si vero iudex se incompetentem declarat, pars, quae se gravatam reputat, potest intra quindecim dies utiles provocare ad tribunal appellationis.

Can. 1135 – Iudex in quovis stadio causae se absolute incompetentem agnoscens suam incompetenciam declarare debet.

Can. 1136 – § 1. Exceptiones rei iudicatae, transactionis et aliae peremptoriae, quae dicuntur litis finitae, proponi et cognosci debent ante contestationem litis; qui serius eas opposuit, non est reiciendus, sed condemnatur ad expensas, nisi probat se oppositionem malitiosa non distulisse.

§ 2. Aliae exceptiones peremptoriae proponantur in contestatione litis et suo tempore tractandae sunt secundum normas circa quaestiones incidentes.

Can. 1137 – § 1. Actiones reconventionales proponi valide non possunt nisi intra triginta dies a lite contestata computandos.

§ 2. Eadem autem cognoscantur simul cum conventionali actione, hoc est pari gradu cum ea, nisi eas separatim cognoscere necessarium est aut iudex id opportunius existimavit.

Can. 1138 – Quaestiones de cautione pro expensis iudicialibus praestanda aut de concessione gratuitii patrocinii, quod statim ab initio postulatum est, et aliae huiusmodi regulariter videndae sunt ante litis contestationem.

Caput V De iudicii terminis, dilationibus et loco

Can. 1139 – § 1. Terminii perimendi iuribus a lege constituti prorogari non possunt neque valide nisi potentibus partibus coartari.

§ 2. Ceteri autem termini ante eorum lapsum possunt iusta de causa a iudice auditis vel potentibus partibus prorogari, numquam autem nisi partibus consentientibus valide coartari.

§ 3. Caveat tamen iudex, ne nimis diurna lis fiat ex prorogatione.

Can. 1140 – Si lex terminos non statuit ad actus processuales peragendos, iudex illos determinare debet habita ratione naturae uniuscuiusque actus.

Can. 1141 – Si in die ad actum iudicialem indicto vacavit tribunal, terminus intellegitur prorogatus ad primum sequentem diem non feriatum.

Can. 1142 – Tribunalis sedes sit, si fieri potest, stabilis, quae statutis horis pateat servatis normis iure particulari de hac re statutis.

Can. 1143 – § 1. Iudex ex territorio suo vi expulsus vel a potestate iudiciali ibi exercenda impeditus potest extra territorium potestatem suam exercere et sententiam ferre certiore tamen hac de re facto loci Episcopo eparchiali.

§ 2. Praeterea iudex iusta de causa et auditis partibus potest ad probationes acquirendas etiam extra proprium territorium se conferre de licentia tamen Episcopi eparchialis loci adeundi et in sede ab ipso designata.

Caput VI De personis in aulam admittendis et de modo conficiendi et asservandi acta

Can. 1144 – § 1. Nisi aliter lex iuris particularis cavit, dum causae coram tribunalii aguntur, ii tantummodo assint in aula, quos lex aut iudex ad processum expediendum necessarios esse statuit.

§ 2. Omnes iudicio assistentes, qui reverentiae et oboedientiae tribunali debitae graviter defuerunt, iudex potest monitione in cassum facta congruis poenis punire, advocates praeterea et procuratores etiam a munere apud tribunalia ecclesiastica exercendo suspendere.

Can. 1145 – Si qua persona interroganda utitur lingua iudici vel partibus ignota, adhibetur interpres iuratus a iudice designatus. Declarationes tamen scripto redigantur lingua originaria et translatio addatur. Interpres etiam adhibetur, si surdus vel mutus interrogari debet, nisi forte mavult iudex quaestionibus a se datis scripto respondere.

Can. 1146 – § 1. Acta iudicialia tum, quae meritum quaestionis respiciunt, seu acta causae, tum, quae ad formam procedendi pertinent, seu acta processus scripto redacta esse debent.

§ 2. Singula folia actorum numerentur et authenticitatis signo muniantur.

Can. 1147 – Quoties in actis iudicialibus partium aut testium subscriptio requiritur, si pars aut testis subscribere non potest vel non vult, id in ipsis actis adnotetur simusque iudex et actuarius fidem faciant actum ipsum de verbo ad verbum parti aut testi perfectum esse et partem aut testem vel non potuisse vel noluisse subscribere.

Can. 1148 – § 1. Iudicio expleto documenta, quae in privatorum dominio sunt, restituui debent retento tamen eorum exemplari.

§ 2. Notarii et cancellarius sine iudicis mandato tradere prohibentur exemplar actorum iudicialium et documentorum, quae sunt processui acquisita.

§ 3. Anonymae epistulae destrui debent neque de eis mentio fiat in actis; eodem modo destrui debent libelli et epistulae subscriptae, quae nihil ad causae meritum conferunt vel sunt certo calumniosae.

Caput VII De actore et de parte conventa

Can. 1149 – Quilibet sive baptizatus sive non baptizatus potest in iudicio agere; pars autem legitime conventa respondere debet.

Can. 1150 – Etsi actor vel pars conventa procuratorem vel advocatum constituit, semper tamen tenetur in iudicio ipse adesse ad praescriptum iuris vel iudicis.

Can. 1151 – § 1. Minores et ii, qui rationis usu destituti sunt, stare in iudicio tantummodo possunt per eorum parentes aut tutores vel curatores.

§ 2. Si iudex existimat eorum iura esse in conflictu cum iuribus parentum vel tutorum vel curatorum aut hos non satis tueri posse ipsorum iura, tunc stent in iudicio per tutorem vel curatorem a iudice datum.

§ 3. Sed in causis spiritualibus et cum spiritualibus conexis, si minores usum rationis assecuti sunt, agere et respondere possunt sine parentum vel tutoris consensu et quidem per se ipsi, si aetatem quattuordecim annorum expleverunt; secus per curatorem a iudice constitutum.

§ 4. Bonis interdicti et ii, qui minus firmae mentis sunt, stare in iudicio per se ipsi possunt tantummodo, ut de propriis delictis respondeant aut ad praescriptum iudicis; in ceteris agere et respondere debent per suos curatores.

Can. 1152 – Quoties adest tutor aut curator ab auctoritate civili constitutus, idem potest a iudice ecclesiastico admitti auditio, si fieri potest, Episcopo eparchiali eius, cui datus est; si vero non adest aut non videtur admittendus, ipse iudex tutorem aut curatorem pro causa designet.

Can. 1153 – § 1. Personae iuridicae in iudicio stant per suos legitimos repreäsentantes.

§ 2. Quoties periculo vertitur pecuniae summa, ad quam alienandam alicuius consensus vel consilium vel licentia requiritur, idem consensus vel consilium vel licentia requiritur etiam ad litem incohandom vel contestandam.

§ 3. In casu vero defectus vel neglegentiae repreäsentantis potest ipse Hierarcha per se vel per alium stare in iudicio nomine personarum iuridicarum, quae sub eius potestate sunt.

Caput VIII De procuratoribus ad lites et de advocatis

Can. 1154 – § 1. Pars libere potest advocatum et procuratorem sibi constituere, sed potest etiam per se ipsa agere et respondere, nisi iudex procuratoris vel advocati ministerium necessarium existimavit.

§ 2. In iudicio poenali vero accusatus aut a se constitutum aut a iudice datum semper habere debet advocatum.

§ 3. In iudicio contentioso, si agitur de minoribus aut de iudicio, in quo bonum publicum vertitur, exceptis autem causis matrimonialibus, iudex parti carenti advocatum ex officio constituat.

Can. 1155 – § 1. Unum sibi quisque potest constituere procuratorem, qui non potest alium sibi substituere, nisi id eidem scripto permisum est.

§ 2. Si vero iusta de causa plures ab eodem constituantur, hi ita designentur, ut detur inter ipsos locus praeventio.

§ 3. Advocati autem plures simul constitui possunt.

Can. 1156 – Procurator et advocatus debent esse aetate maiores et bonae famae; advocatus debet praeterea esse catholicus, nisi auctoritas, cui tribunal immediate subiectum est, aliud permittit, et doctor in iure canonico vel alioquin vere peritus et ab eadem auctoritate approbatus.

Can. 1157 – § 1. Procurator et advocatus, antequam munus suscipiant, mandatum authenticum apud tribunal deponere debent.

§ 2. Ad iuris tamen extinctionem impediendam iudex potest procuratorem admittere etiam non exhibito mandato, praestita, si res fert, idonea cautione; actus autem qualibet vi caret, si intra terminum peremptorium a iudice statuendum procurator mandatum non exhibet.

Can. 1158 – Nisi speciale mandatum habet, procurator non potest valide renuntiare actioni, instantiae vel actis iudicibus nec transigere, pacisci, compromittere in arbitros et generatim ea agere, pro quibus ius requirit mandatum speciale.

Can. 1159 – § 1. Ut procuratoris vel advocati amotio effectum sortiatur, necesse est ipsis intimetur et, si lis iam contestata est, iudex et adversa pars certiores facti sint de amotione.

§ 2. Lata definitiva sententia ius et obligatio appellandi, si mandans non renuit, procuratori manet.

Can. 1160 – Tum procurator tum advocatus possunt a iudice dato decreto repellere ex officio sive ad instantiam partis, gravi de causa tamen et semper salvo recursu ad tribunal appellationis.

Can. 1161 – § 1. Vetatur uterque emere litem aut sibi de immodico emolumento vel rei litigiosae parte vindicata pacisci. Quae si fecerunt, nulla est pactio et a iudice possunt poena pecuniaria mulctari. Advocatus praeterea tum ab officio suspendi, tum etiam, si recidivus est, ab auctoritate, cui tribunal immediate subiectum est, destitui et ex albo advocatorum expungi potest.

§ 2. Eodem modo puniri possunt advocati et procuratores, qui a competentibus tribunalibus causas in fraudem legis subtrahunt, ut ab aliis favorabilius definiantur.

Can. 1162 – Advocati ac procuratores, qui ob dona aut pollicitationes aut quamlibet aliam rationem suum officium prodiderunt, a patrocinio exercendo suspendantur et mulcta pecuniaria aliisve congruis poenis puniantur.

Can. 1163 – In unoquoque tribunal, quatenus fieri potest, stabiles patroni consti-
tuantur ab ipso tribunal remunerationem recipientes, qui munus advocati vel procura-
toris in causis praesertim matrimonialibus pro partibus, quae eos seligere malint, exer-
ceant.

Caput IX De actionibus et de exceptionibus

Can. 1164 – Quodlibet ius non solum actione munitur, nisi aliter expresse cautum
est, sed etiam exceptione, quae semper competit et est sua natura perpetua.

Can. 1165 – Quaevis actio extinguitur praescriptione ad normam iuris aliove legiti-
mo modo exceptis actionibus de statu personarum, quae numquam extinguntur.

Can. 1166 – Actiones contentiosae, nisi aliter expresse cavitur, extinguntur intra
quinquennium a die, a quo actio primum potuit proponi, firmis, ubi vigent, hac in re
Statutis personalibus.

Can. 1167 – § 1. Omnis poenalis actio perimitur morte rei, condonatione auctorita-
tis competentis et praescriptione.

§ 2. Actio poenalis praescriptione extinguitur triennio, nisi agitur:

1º de delictis Sedi Apostolicae reservatis;

2º de actione ob delicta, de quibus in cann. 1465 et 1468, quae quinquennio praescri-
bitur;

3º de delictis, quae non sunt iure communi punita, si lex iuris particularis alium
praescriptionis terminum statuit.

§ 3. Praescriptio occurrit ex die, quo delictum patratum est, vel, si delictum est per-
manentis vel habituale, ex die, quo cessavit.

Can. 1168 – § 1. Si intra terminos, de quibus in can. 1167, ex die, quo sententia
condemnatoria in rem iudicata transiit, computandos non est reo intimatum execu-
torium iudicis decretum, actio ad poenam exsequendam praescriptione extinguitur.

§ 2. Idem valet servatis servandis, si poena per decretum extra iudicium irrogata est.

Can. 1169 – Sublata per praescriptionem actione poenali:

1º non est hoc ipso sublata actio contentiosa forte ex delicto orta ad damna resar-
cienda;

2º si bonum publicum requirit, Hierarcha remediis opportunis administrativis non
exclusa suspensione ab exercitio sacri ministerii vel amotione ab officio uti potest.

Can. 1170 – Actor pluribus simul actionibus, quae tamen inter se non confligant,
sive de eadem re sive de diversis, aliquem convenire potest, si aditi tribunalis compe-
tentiam non egrediuntur.

Can. 1171 – § 1. Pars conventa potest coram eodem iudice in eodem iudicio contra actorem vel propter causae nexus cum actione principali vel ad submovendam vel ad minuendam actoris petitionem actionem reconventionalem proponere.

§ 2. Reconventio reconventionis non admittitur.

Can. 1172 – Actio reconventionalis proponenda est iudici, coram quo actio prior instituta est, etsi ad unam causam dumtaxat delegato vel alioquin relative incompetenti.

Can. 1173 – § 1. Qui probabilibus saltem argumentis ostendit super aliqua re ab alio detenta ius se habere sibique damnum imminere, nisi res ipsa custodienda traditur, ius habet obtinendi a iudice eiusdem rei sequestrationem.

§ 2. In similibus rerum adjunctis obtineri potest, ut iuris exercitium alicui inhibatur.

Can. 1174 – § 1. Ad crediti quoque securitatem sequestratio rei admittitur, dummodo de creditoris iure satis constet.

§ 2. Sequestratio extendi potest etiam ad res debitoris, quae quolibet titulo apud alias personas reperiuntur, et ad debitoris credita.

Can. 1175 – Sequestratio rei et inhibitio exercitii iuris decerni nullatenus possunt, si damnum, quod timetur, potest aliter reparari et idonea cautio de eo reparando offeratur.

Can. 1176 – Iudex potest ei, cui sequestrationem rei vel inhibitionem exercitii iuris concedit, praeviam imponere cautionem de damnis, si ius suum non probavit, resarcendis.

Can. 1177 – Ad naturam et vim actionis possessoriae quod attinet, serventur praescripta iuris civilis loci, ubi sita est res, de cuius possessione agitur.

Can. 1178 – § 1. Quoties introducta est petitio ad obtinendam provisionem ad hominis sustentationem, iudex auditis partibus decreto statim exsequendo statuere potest idoneis, si res fert, praescriptis cautionibus, ut interim necessaria alimenta praestentur, sine praeiudicio iuris per sententiam definiendi.

§ 2. Facta a parte vel a promotore iustitiae petitione ad obtinendum hoc decretum iudex audita altera parte expeditissime provideat, numquam autem ultra decem dies; quibus inutiliter transactis aut petitione rejecta patet recursus ad auctoritatem, cui tribunal immediate subiectum est, dummodo ipsa ne sit iudex, vel, si quis mavult, ad iudicem appellationis, qui item expeditissime decernat.

Caput X De modis evitandi iudicia

Art. I De transactione

Can. 1179 – In transactione serventur normae statutae a legibus civilibus loci, ubi transactio initur, nisi iuri divino vel canonico adversantur et salvis praescriptis canonum, qui sequuntur.

Can. 1180 – § 1. Transactio valide fieri non potest in causis circa eas res vel ea iura, quae ad bonum publicum pertinent, aliaque, de quibus partes libere disponere non possunt.

§ 2. Sed si quaestio fit de bonis temporalibus ecclesiasticis, transactio fieri potest, servatis tamen, si materia id postulat, sollemnitatibus iure statutis de alienatione bonorum ecclesiasticorum.

Can. 1181 – § 1. Effectus transactionis ad exitum feliciter perductae dicitur compositio seu concordia.

§ 2. Expensarum, quas transactio postulavit, nisi aliter expresse cautum est, utraque pars dimidium solvat.

Can. 1182 – Iudex negotium transactionis non ipse per se, regulariter saltem, suscipiat tractandum, sed illud alii in iure perito committat.

Art. II De compromisso in arbitros

Can. 1183 – § 1. Qui controversiam inter se habent, possunt scripto convenire, ut ea ab arbitris dirimatur.

§ 2. Idem scripto convenire possunt, qui contractum inter se ineunt vel inierunt, quod attinet ad controversias ex eo contractu forte orituras.

Can. 1184 – Non possunt valide in arbitros compromitti controversiae, de quibus transactio fieri vetatur.

Can. 1185 – § 1. Unus vel plures arbitri constitui possunt, dispari tamen numero.

§ 2. In ipso compromisso, nisi nominatim designantur, debet saltem eorum numerus determinari et simul ratio statui, qua nominandi et substituendi sunt.

Can. 1186 – Compromissum est irritum, si:

1º servatae non sunt normae statutae ad validitatem contractuum, qui ordinariam administrationem excedunt;

2º scripto non est factum;

3º procurator sine mandato speciali in arbitros compromisit aut violata sunt praescripta cann. 1184 vel 1185;

4º controversia non est vel orta vel ex certo contractu oritura ad normam can. 1183, §2.

Can. 1187 – Munus arbitri valide gerere non possunt:

1º minores;

2º innodati poena excommunicationis, suspensionis vel depositionis;

3º sodales institutorum vitae consecratae sine licentia Superioris.

Can. 1188 – Arbitri nominatio vim non habet, nisi ipse scripto munus acceptat.

Can. 1189 – § 1. Si arbitri non sunt in compromisso designati vel si sufficiendi sunt et partes aliive, quibus designatio demandata est, dissentient de omnibus vel non nullis arbitris seligendis, quaelibet pars potest id tribunal, quod competens est ad causam definiendam in primo gradu, committere, nisi partes aliter convenerunt; tribunal auditis ceteris partibus decreto provideat.

§ 2. Eadem norma servanda est, si qua pars aliusve neglegit arbitrum designare, dummodo tamen ipsa pars, quae tribunal adiit, viginti saltem ante dies suos arbitros, si forte debuit, designaverit.

Can. 1190 – De recusatione arbitri autem videt tribunal, de quo in can. 1189, §1, quod auditis arbitratis recusatis et partibus decreto quaestionem dirimat; si recusationem acceptat, alios arbitros sufficiat, nisi in compromisso aliter cautum est.

Can. 1191 – § 1. Obligationes arbitrorum in ipso compromisso statuenda sunt, eae quoque, quae ad secretum servandum spectant.

§ 2. Nisi partes aliud statuerunt, arbitri rationem procedendi libere seligunt; simplex autem ipsa sit et breves termini aequitate servata et legis processualis ratione habita.

§ 3. Arbitri quavis coercitiva carent potestate; necessitate exigente adire debent tribunal competens ad causam cognoscendam.

Can. 1192 – § 1. Quaestiones incidentes, quae forte exoriuntur, ipsi arbitri decreto dirimant.

§ 2. Si vero quaestio praejudicialis oritur, de qua compromitti in arbitros non potest, arbitri debent suspendere processum, donec de illa quaestione partes a iudice obtinuerunt arbitrisque notificaverunt sententiam, quae transiit in rem iudicatam, vel, si quaestio est de statu personarum, sententiam, quae executioni mandari potest.

Can. 1193 – Nisi partes aliter statuerunt, sententia arbitralis ferri debet intra sex menses a die, quo omnes arbitri munus acceptaverunt, computandos; terminus prorogari potest a partibus.

Can. 1194 – § 1. Sententia arbitralis ad maiorem suffragiorum numerum fertur.

§ 2. Si res patitur, sententia arbitralis ab ipsis arbitratis redigatur ad modum sententiae judicialis et a singulis arbitratis subscribatur; ad eiusdem autem validitatem requiriatur et sufficit, ut maior eorum numerus eidem subscribat.

Can. 1195 – § 1. Nisi sententia arbitralis est irrita propter gravem ipsorum culpam, arbitri ius habent ad impensarum restitutionem; qua de re possunt oportunas cautions exigere.

§ 2. Suadetur, ut arbitri gratuitam operam praestant, secus de compensatione in ipso compromissso provideatur.

Can. 1196 – § 1. Integer textus sententiae arbitralis intra quindecim dies ad cancellariam tribunalis eparchiae, ubi sententia lata est, deponi debet; intra quinque dies a depositione, nisi certo constat sententiam arbitralem nullitate affectam esse, Vicarius judicialis per se vel per alium decretum confirmationis ferat partibus statim intimandum.

§ 2. Si Vicarius judicialis hoc decretum ferre recusat, pars, cuius interest, recurrere potest ad tribunal appellationis, a quo quaestio expeditissime definienda est; si vero Vicarius judicialis continuum mensem silet, eadem pars instare potest, ut ipse munere suo fungatur; si vero nihilominus silet, elapsis quinque diebus pars potest recursum ad tribunal appellationis interponere, quod item quaestionem expeditissime definiat.

§ 3. Si certo constat sententiam arbitralem nullitate affectam esse ob neglecta praescripta ad validitatem compromissi statuta, Vicarius judicialis nullitatem declarat ac partibus quam primum notificet omni recursu contra hanc declarationem remoto.

§ 4. Sententia arbitralis transit in rem iudicatam statim ac decretum confirmationis latum est firmo can. 1197.

Can. 1197 – § 1. Appellatio a sententia arbitrali tunc tantum admittitur, si partes scripto inter se convenerunt eam huic remedio subiectam iri; quo in casu appellatio interponenda est intra decem dies ab intimatione decreti confirmationis computandos coram ipso iudice, qui decretum tulit; si vero alias est iudex competens ad appellacionem recipiendam, prosecutio coram eo intra mensem est facienda.

§ 2. Sententia arbitralis, contra quam appellatio admittitur, transit in rem iudicatam ad normam can. 1337.

Can. 1198 – De quaerela nullitatis contra sententiam arbitralem, quae in rem iudicatam transiit, de tertii oppositione contra ipsam, de restitutione in integrum, si de eiusdem sententiae iniustitia manifesto constat, necnon de correctione erroris materialis sententiae videt iudex, qui decretum confirmationis tulit, ad ordinarias normas iuris.

Can. 1199 – § 1. Exsecutio sententiae arbitralis fieri potest in iisdem casibus, in quibus admittitur exsecutio sententiae judicialis.

§ 2. Sententiam arbitralem exsecutioni mandare debet per se vel per alium Episcopum eparchialis eparchiae, in qua lata est, nisi partes alium exsecutorem designaverunt.

Titulus XXV

De iudicio contentioso

Caput I De iudicio contentioso ordinario

Art. I De libello litis introductorio

Can. 1200 – Qui aliquem convenire vult, debet libellum competenti iudici exhibere, in quo controversiae obiectum proponitur et ministerium iudicis expostulatur.

Can. 1201 – § 1. Petitionem oralem iudex admittere potest, quoties vel actor impeditur, ne libellum exhibeat, vel causa est facilis investigationis et minoris momenti.

§ 2. In utroque tamen casu iudex notarium iubeat scripto actum redigere, qui coram actore legendus est et ab eo approbadus quique locum tenet libelli ab actore scripti ad omnes iuris effectus.

Can. 1202 – Libellus, quo lis introducitur, debet:

1º exprimere, coram quo iudice causa introducatur, quid petatur et a quo petatur;
2º indicare, quo iure innitatur actor et generatim saltem quibus factis et probationibus ad evincenda ea, quae asseruntur;

3º subscribi ab actore vel eius procuratore appositis die, mense et anno necnon loco, ubi actor vel eius procurator habitant aut residere se dixerunt actorum recipiendorum gratia;

4º indicare domicilium vel quasi-domicilium partis conventae.

Can. 1203 – § 1. Iudex unicus vel tribunalis collégialis praeses, postquam viderunt et rem esse suaे competentiae et actori legitimam personam standi in iudicio non deesse, debent suo decreto quam primum libellum aut admittere aut reicere.

§ 2. Libellus reici potest tantum, si:

1º iudex vel tribunal incompetens est;

2º sine dubio constat actori deesse legitimam personam standi in iudicio;

3º non servatus est can. 1202, nn. 1 - 3;

4º certo patet ex ipso libello petitionem quolibet carere fundamento neque fieri posse, ut aliquod ex processu fundamentum appareat.

§ 3. Si libellus rejectus est ob vitia, quae emendari possunt, actor libellum emendatum potest eidem iudici denuo exhibere.

§ 4. Adversus libelli rejectionem integrum semper est parti intra tempus utile decem dierum recursum rationibus suffultum interponere ad tribunal appellationis vel, si libellus rejectus est a praeside, ad collegium; quaestio autem rejectionis expeditissime definienda est.

Can. 1204 – Si iudex intra mensem ab exhibito libello computandum decretum non edidit, quo libellum admittit vel reicit, pars, cuius interest, instare potest, ut iudex suo munere fungatur; si vero nihilominus iudex silet, inutiliter elapsis decem diebus a facta instantia computandis libellus pro admisso habeatur.

Art. II De citatione et de intimatione vel notificatione actuum iudicialium

Can. 1205 – § 1. In decreto, quo actoris libellus admittitur, debet iudex vel praeses ceteras partes in iudicium vocare seu citare ad litem contestandam statuens, utrum eae scripto respondere debeant an coram ipso se sistere ad dubia concordanda. Si vero ex responsionibus scripto datis perspicit necessitatem partes convocandi, id potest novo decreto statuere.

§ 2. Si libellus pro admisso habetur ad normam can. 1204, decretum citationis in iudicium fieri debet intra viginti dies a facta instantia, de qua in eo canone, computandos.

§ 3. Si vero partes litigantes de facto coram iudice se sistunt ad causam agendam, opus non est citatione, sed notarius indicet in actis partes iudicio affuisse.

Can. 1206 – § 1. Decretum citationis in iudicium debet statim parti conventae intimari et simul ceteris, qui comparere debent, notum fieri.

§ 2. Citationi libellus litis introductorius adiungatur, nisi iudex gravi de causa censet libellum notificandum non esse parti, antequam haec depositum in iudicium.

§ 3. Si lis movetur adversus eum, qui non habet liberum exercitium suorum iurium vel liberam administrationem rerum, de quibus disceptatur, citatio intimanda est, prout casus fert, tutori, curatori, procuratori speciali seu ei, qui ipsius nomine iudicium suscipere tenetur ad normam iuris.

Can. 1207 – § 1. Citationum, decretorum, sententiarum aliorumque actorum intimatione vel notificatio facienda est per publicos tabellarios cum syngrapha receptionis vel alio modo, qui tutissimus est, servatis legibus iuris particularis.

§ 2. De facto intimationis vel notificationis et de eius modo constare debet in actis.

§ 3. Pars conventa, quae citatoriam schedam recipere recusat vel quae impedit, ne citatio ad se perveniat, legitime citata habeatur.

Can. 1208 – Si citatio non est legitime intimata, nulla sunt acta processus, nisi pars nihilominus comparuit ad causam agendam.

Can. 1209 – Si citatio legitime intimata est aut partes coram iudice steterunt ad causam agendam:

1º res desinit esse integra;

2º causa fit propria illius iudicis aut tribunalis ceteroquin competentis, coram quo actio instituta est;

3º in iudice delegato firma redditur potestas delegata ita, ut non exspiret resolutio iure delegantis;

4º interrupitur praescriptio, nisi aliter cautum est;

5º instantiae initium fit et ideo statim locum habet principium lite pendente nihil innovetur.

Art. III De litis contestatione

Can. 1210 – § 1. Contestatio litis habetur, cum per iudicis decretum controversiae termini ex partium petitionibus et responsionibus desumpti definiuntur.

§ 2. Partium petitiones responsionesque praeterquam in libello litis introductorio possunt vel in responsione ad citationem exprimi vel in declarationibus ore coram iudice factis; in causis autem difficultioribus partes convocandae sunt a iudice ad dubium vel dubia concordanda, quibus in sententia respondendum sit.

§ 3. Decretum iudicis partibus intimandum est; quae nisi iam consenserunt, possunt intra decem dies ad ipsum iudicem recurrere, ut mutetur; quaestio autem expeditissime ipsius iudicis decreto dirimenda est.

Can. 1211 – Controversiae termini semel statuti mutari valide non possunt nisi novo decreto, gravi de causa, ad instantiam partis et auditis reliquis partibus earumque rationibus perpensis.

Can. 1212 – Lite contestata possessor rei alienae desinit esse bonae fidei ideoque, si damnatur, ut rem restituat, fructus quoque a contestationis die reddere debet et damna sarcire.

Can. 1213 – Lite contestata iudex congruum tempus partibus praestitutis probationibus proponendis et explendis.

Art. IV De litis instantiae suspensione, peremptione et renuntiatione

Can. 1214 – Si pars litigans moritur aut statum mutat aut cessat ab officio, cuius ratione agit:

1º causa nondum conclusa instantia suspenditur, donec heres defuncti aut successor aut is, cuius interest, litem resumpsit;

2º causa conclusa iudex procedere debet ad ulteriora citato procuratore, si adest, successus defuncti herede vel successore.

Can. 1215 – § 1. Si a munere cessat aut tutor vel curator aut procurator vel advocatus, qui sunt ad normam can. 1154 necessarii, instantia interim suspenditur.

§ 2. Alium autem tutorem vel curatorem iudex quam primum constitutus; procuratorem vero ad item vel advocationem ad item constituere potest, si pars neglexit intra brevem terminum ab ipso iudice statutum.

Can. 1216 – Si nullus actus processualis nullo obstante impedimento ponitur a partibus per sex menses, instantia perimitur.

Can. 1217 – Peremptio obtinet ipso iure et adversus omnes, etiam minores, atque etiam ex officio declarari debet salvo iure petendi indemnitate adversus tutores, curotores, administratores, procuratores, qui culpa se caruisse non probaverunt.

Can. 1218 – Peremptio extinguit acta processus, non vero acta causae; immo haec vim habere possunt etiam in alia instantia, dummodo causa inter easdem personas et super eadem re intercedat; sed ad extraneos quod attinet, non aliam vim obtinent nisi documentorum.

Can. 1219 – Perempti iudicii expensas, quas quisque ex litigantibus fecerit, ipse ferat.

Can. 1220 – § 1. In quolibet statu et gradu iudicij potest actor instantiae renuntiare; item tum actor tum pars conventa possunt processus actis renuntiare sive omnibus sive nonnullis tantum.

§ 2. Tutores et administratores personarum iuridicarum, ut renuntiare possint instantiae, egent consilio vel consensu eorum, quorum concursus requiritur ad ponendos actus, qui ordinariae administrationis fines excedunt.

§ 3. Renuntiatio ut valeat, peragenda est scripto eademque a parte vel ab eius procuratore speciali tamen mandato munito debet subscribi, cum altera parte communicari, ab eaque acceptari vel non impugnari et ab iudice admitti.

Can. 1221 – Renuntiatio a iudice admissa pro actis, quibus renuntiatum est, eosdem parit effectus ac peremptio instantiae itemque obligat renuntiantem ad solvendas expensas actorum, quibus renuntiatum est.

Art. V De probationibus

Can. 1222 – § 1. Onus probandi incumbit ei, qui asserit.

§ 2. Non indigent probatione:

1º quae ab ipso iure praesumuntur;

2º facta ab uno ex contendentibus asserta et ab altero admissa, nisi iure vel a iudice probatio nihilominus exigitur.

Can. 1223 – § 1. Probationes cuiuslibet generis, quae ad causam cognoscendam utiles videntur et sunt licitae, adduci possunt.

§ 2. Si pars instat, ut probatio a iudice reiecta admittatur, ipse iudex rem expeditissime definiat.

Can. 1224 – Si pars vel testis se sistere ad respondendum coram iudice renunt, licet eos audire per personam a iudice designatam aut requirere eorum declarationem coram publico notario vel quovis alio legitimo modo.

Can. 1225 – Iudex ad probationes colligendas ne procedat ante litis contestationem nisi gravi de causa.

1º De partium declarationibus

Can. 1226 – Iudex ad veritatem aptius eruendam partes interrogare semper potest, immo debet ad instantiam partis vel ad probandum factum, quod publice interest extra dubium ponit.

Can. 1227 – § 1. Pars legitime interrogata respondere debet et veritatem integre facteri, nisi responsione revelatur delictum ab ipsa commissum.

§ 2. Si vero respondere recusavit, iudicis est aestimare, quid ad factorum probationem exinde erui possit.

Can. 1228 – In casibus, in quibus bonum publicum in causa est, iudex partibus interrogandis iusiurandum de veritate dicenda aut saltem de veritate dictorum deferat, nisi gravis causa aliud suadet; in aliis casibus potest pro sua prudentia.

Can. 1229 – Partes, promotor iustitiae et defensor vinculi possunt iudici exhibere articulos, super quibus pars interrogetur.

Can. 1230 – Circa partium interrogationem normae cum proportione serventur, quae in cann. 1244, §2, n. 1, 1248 et 1254 - 1261 de testibus statuuntur.

Can. 1231 – Assertio de aliquo facto scripto vel ore coram iudice competenti ab aliqua parte circa ipsam iudicij materiam sive sua sponte sive iudice interrogante contra se peracta est confessio judicialis.

Can. 1232 – § 1. Confessio judicialis unius partis, si agitur de negotio aliquo privato et in causa non est bonum publicum, ceteras relevat ab onere probandi.

§ 2. In causis autem, quae respiciunt bonum publicum, confessio judicialis et partium declarationes, quae non sunt confessiones, vim probandi habere possunt a iudice aestimandam una cum ceteris causae adjunctis, sed vis plenae probationis ipsis tribui non potest, nisi alia accedunt elementa, quae eas omnino corroborant.

Can. 1233 – Circa extra iudicalem confessionem in iudicium deductam iudicis est perpensis omnibus adiunctis aestimare, quanti facienda sit.

Can. 1234 – Confessio vel alia quaevis partis declaratio qualibet vi caret, si constat eam ex errore facti esse prolatam aut vi vel metu gravi extortam.

2º De probatione per documenta

Can. 1235 – In quolibet iudicii genere admittitur probatio per documenta tum publica tum privata.

Can. 1236 – § 1. Documenta publica ecclesiastica ea sunt, quae persona ratione sui muneris publici in Ecclesia confecit servatis sollemitatibus iure praescriptis.

§ 2. Documenta publica civilia ea sunt, quae secundum loci leges talia iure censentur.

§ 3. Cetera documenta sunt privata.

Can. 1237 – Documenta publica fidem faciunt de iis, quae directe et principaliter in iis affirmantur, nisi contrariis et evidenter argumentis aliud evincitur, firma lege civili loci, ad documenta civilia quod spectat, aliud statuente.

Can. 1238 – Documentum privatum sive agnatum a parte sive recognitum a iudice eandem probandi vim habet adversus auctorem vel subscriptorem et causam ab iis habentes ac confessio extra iudicium facta; adversus extraneos eandem vim habet ac partium declarationes, quae non sunt confessiones, de quibus in can. 1232, §2.

Can. 1239 – Si abrasa, correcta, interpolata aliove vitio documenta infecta demonstrantur, iudicis est aestimare, num et quanti huiusmodi documenta sint facienda.

Can. 1240 – Documenta vim probandi in iudicio non habent, nisi originalia sunt aut in exemplari authenticō exhibita et penes tribunalis cancellariam deposita, ut a iudice et ab adversario examinari possint.

Can. 1241 – Iudex praecipere potest, ut documentum utriusque parti commune exhibetur in processu.

Can. 1242 – § 1. Nemo exhibere tenetur documenta, etsi communia, quae communicari non possunt sine periculo damni, de quo in can. 1244, §2, n. 2, aut sine periculo violationis secreti servandi.

§ 2. Si vero aliqua saltem documenti pars describi potest et in exemplari exhiberi sine memoratis incommodis, iudex decernere potest, ut eadem producatur.

3º De testibus et de attestationibus

Can. 1243 – Probatio per testes in quibuslibet causis admittitur sub iudicis moderatione.

Can. 1244 – § 1. Testes iudici legitime interroganti veritatem fateri debent.

§ 2. Salvo can. 1246 ab obligatione respondendi eximuntur:

1º clerici, quod attinet ad ea, quae ipsis manifestata sunt ratione sacri ministerii; civitatum magistratus, medici, obstetrices, advocati, notarii aliique, qui secretum servare etiam ratione praestiti consilii tenentur, quod attinet ad negotia secreto obnoxia;

2º qui ex testificatione sua sibi aut coniugi aut proximis consanguineis vel affinibus infamiam, periculosas vexationes aliave mala gravia obventura timent.

aº Qui testes esse possunt

Can. 1245 – Omnes possunt esse testes, nisi expresse iure repelluntur vel in totum vel ex parte.

Can. 1246 – § 1. Ne admittantur ad testimonium ferendum minores infra decimum quartum aetatis annum et mente debiles; audiri tamen possunt ex decreto iudicis, quo id expedire declaratur.

§ 2. Incapaces habentur:

1º qui partes sunt in causa aut partium nomine in iudicio consistunt, iudex eiusve assistentes, advocatus aliique, qui partibus in eadem causa assistunt vel astiterunt;

2º sacerdotes, quod attinet ad ea omnia, quae ipsis ex confessione sacramentali innotuerunt, etsi paenitens eorum manifestationem petiit; immo audita a quovis et quoquo modo occasione confessionis ne ut indicium quidem veritatis recipi possunt.

bº De inducendis et excludendis testibus

Can. 1247 – Pars, quae testem induxit, potest eius examini renuntiare; sed adversa pars postulare potest, ut nihilominus testis examinetur.

Can. 1248 – § 1. Si probatio per testes postulatur, eorum nomina et domicilium tribunal indicentur.

§ 2. Exhibeantur intra terminum a iudice praestitum articuli argumentorum, super quibus petitur testimoniū interrogatio; alioquin petitio censeatur deserta.

Can. 1249 – Iudicis est nimiam multitudinem testimoniū refrenare.

Can. 1250 – Antequam testes examinantur, eorum nomina cum partibus communiciantur; si vero id prudenti iudicis existimatione fieri sine gravi difficultate non potest, saltem ante testimoniorum publicationem.

Can. 1251 – Firmo can. 1246 pars petere potest, ut testis excludatur, si iusta causa demonstratur ante testis excussionem.

Can. 1252 – Citatio testis fit decreto iudicis testi legitime intimato.

Can. 1253 – Testis ad normam iuris a iudice citatus pareat aut causam suae absenciae iudici notam faciat.

cº De testium examine

Can. 1254 – § 1. Testes sunt examini subiciendi in ipsa tribunalis sede, nisi aliud iudici videtur.

§ 2. Episcopi et ii, qui suae civitatis iure simili favore gaudent, audiantur in loco ab ipsis selecto.

§ 3. Iudex decernat, ubi audiendi sint ii, quibus propter distantiam, morbum aliudve impedimentum impossibile vel difficile est tribunalis sedem adire, firmis cann. 1086 et 1143.

Can. 1255 – Examini testium partes assistere non possunt, nisi iudex, praesertim cum res est de bono privato, eas admittendas censuit. Assistere tamen possunt earum advocati vel procuratores, nisi iudex propter rerum et personarum adjuncta censuit secreto esse procedendum.

Can. 1256 – § 1. Testes seorsum singuli examinandi sunt.

§ 2. Si testes inter se aut cum parte in re gravi dissentient, iudex discrepantes inter se conferre seu comparare potest remotis, quatenus fieri potest, dissidiis et scandalo.

Can. 1257 – Examen testis fit a iudice vel ab eius delegato aut auditore, cui assistat oportet notarius; quapropter partes vel promotor iustitiae vel defensor vinculi vel advocati, qui examini intersunt, si alias interrogationes testi faciendas habent, has non testi, sed iudici vel eius locum tenenti proponant, ut eas ipse deferat, nisi aliter iure particulari cavetur.

Can. 1258 – § 1. Iudex testi in mentem revocet gravem obligationem dicendi totam et solam veritatem.

§ 2. Iudex testi deferat iuramentum secundum can. 1228; si vero testis renuit illud emittere, iniuratus audiatur.

Can. 1259 – Iudex imprimis testis identitatem comprobet; exquirat, quaenam sit ipsi cum partibus necessitudo et, cum ipsi interrogationes specificas circa causam defert, sciscitur quoque fontes eius scientiae et, quo definito tempore ea, quae asserit, cognoverit.

Can. 1260 – Interrogationes breves sint, interrogandi captui accommodatae, non plura simul complectentes, non captiosae, non subdolae, non sugerentes responsionem, remotae a cuiusvis offensione et pertinentes ad causam, quae agitur.

Can. 1261 – § 1. Interrogationes non sunt cum testibus antea communicandae.

§ 2. Si vero ea, quae testificanda sunt, ita a memoria sunt remota, ut, nisi antea recoluntur, certo affirmari non possint, potest iudex nonnulla testem praemonere, si id sine periculo fieri posse censem.

Can. 1262 – Testes ore testimonium dicant et scriptum ne legant, nisi de calculo et rationibus agitur; hoc enim in casu adnotaciones, quas secum attulerunt, consulere possunt.

Can. 1263 – § 1. Responsio statim redigenda est scripto a notario et referre debet ipsa editi testimonii verba, saltem, quod attinet ad ea, quae iudicii materiam directe attingunt.

§ 2. Admitti potest usus inventorum technicorum, quibus voces reproducuntur, dummodo deinde responsiones scripto consignentur et subscribantur, si fieri potest, a deponentibus.

Can. 1264 – Notarius in actis mentionem faciat de praestito, remisso aut recusato iureiurando, de partium aliorumque praesentia, de interrogationibus ex officio additis et generatim de omnibus memoria dignis, quae forte acciderunt, dum testes excussi sunt.

Can. 1265 – § 1. In fine examinis coram teste legi debent, quae notarius de eius depositione scripto redegit, vel ipsi audit facere, quae ope inventi technici de eius depositione incisa sunt, dato eidem testi iure addendi, suppressendi, corrigendi, variandi.

§ 2. Denique actui subscribere debent testis, iudex et notarius.

Can. 1266 – Testes, etsi iam excussi, possunt parte postulante aut ex officio, antequam acta seu testimonia publicantur, denuo ad examen vocari, si iudex id necessarium vel utile dicit, dummodo tamen omnis collusionis vel corruptelae quodvis absit periculum.

Can. 1267 – Testibus secundum aequam iudicis taxationem refundi debent tum expensae, quas fecerunt, tum lucrum, quod amiserunt, testificationis reddendae causa.

dº De testimoniorum fide

Can. 1268 – In aestimandis testimoniis iudex requisitis, si opus est, testimonialibus litteris consideret:

- 1º quae condicio sit personae quaeve honestas;
- 2º utrum de scientia propria, praesertim de visu et auditu proprio testificetur, an de sua opinione, de fama aut de auditu ab aliis;
- 3º utrum testis constans sit et firmiter sibi cohaereat, an varius, incertus vel vacillans;
- 4º utrum testimonii contestes habeat aliisve probationis elementis confirmetur necne.

Can. 1269 – Unius testis depositio plenam fidem facere non potest, nisi agitur de teste qualificato, qui deponit de rebus ex officio gestis, aut rerum et personarum adiuncta aliud suadent.

4º De peritis

Can. 1270 – Peritorum opera utendum est, quoties ex iuris vel iudicis praescripto eorum examen et votum praeceptis artis vel scientiae innixum requiruntur ad factum aliquod comprobandum vel ad veram alicuius rei naturam dignoscendam.

Can. 1271 – Iudicis est peritos nominare auditis vel proponentibus partibus aut, si casus fert, relationes ab aliis peritis iam factas assumere.

Can. 1272 – Iisdem de causis ac testis etiam periti excluduntur aut recusari possunt.

Can. 1273 – § 1. Iudex attentis iis, quae a litigantibus forte deducuntur, singula capita decreto suo definiat, circa quae periti opera versari debeat.

§ 2. Perito remittenda sunt acta causae aliaque documenta et subsidia, quibus egere potest ad suum munus exsequendum.

§ 3. Iudex ipso perito auditio tempus determinet, intra quod examen perficiendum est et relatio danda.

Can. 1274 – § 1. Periti suam quisque relationem a ceteris distinctam confiant, nisi iudex iubet unam fieri a singulis subscribendam; quae si fit, sententiarum discrimina, si qua fuerunt, diligenter adnotentur.

§ 2. Periti debent indicare perspicue, quibus documentis vel aliis idoneis modis certiores facti sint de personarum vel rerum vel locorum identitate, qua via et ratione processerint in explendo munere sibi demandato et quibus prae aliis argumentis suaee conclusiones nitantur.

§ 3. Peritus accersiri potest a iudice, ut explicationes, quae ulterius necessariae videntur, suppeditet.

Can. 1275 – § 1. Iudex non peritorum tantum conclusiones, etsi concordes, sed cetera quoque causae adiuncta attente perpendat.

§ 2. Cum reddit rationes decidendi, exprimere debet, quibus motus argumentis peritorum conclusiones aut admiserit aut relecerit.

Can. 1276 – Peritis solvendae sunt expensae et remunerations a iudice ex bono et aequo determinandae servato iure particulari.

Can. 1277 – § 1. Partes possunt peritos privatos a iudice approbandos designare.

§ 2. Hi, si iudex admittit, possunt acta causae, quatenus opus est, inspicere, peritiae executioni interesse, semper autem possunt suam relationem exhibere.

5º De accessu et de recognitione iudiciali

Can. 1278 – Si ad definitionem causae iudex opportunum duxit ad aliquem locum accedere vel aliquam rem inspicere, decreto id praestituat, quo ea, quae in accessu praestanda sunt, auditis partibus summatim describat.

Can. 1279 – Peractae recognitionis documentum conficiatur.

6º De praesumptionibus

Can. 1280 – Praesumptiones, quae ab ipso iure non statuuntur, iudex, ut ad iustum sententiam deveniat, conicere potest, dummodo hoc fiat ex facto certo et determinato, quod cum obiecto controversiae cohaeret.

Can. 1281 – Qui pro se habet ea, quae ab ipso iure praesumuntur, liberatur ab one-re probandi, quod recidit in partem adversam.

Art. VI De causis incidentibus

Can. 1282 – Causa incidens habetur, quoties incepto per citationem iudicio quaestio proponitur, quae, etsi libello, quo lis introducitur, non continetur expresse, nihilominus ita ad causam pertinet, ut resolvi plerumque debeat ante quaestionem principalem.

Can. 1283 – Causa incidens proponitur scripto vel ore indicato nexu, qui intercedit inter ipsam et causam principalem, coram iudice competenti ad causam principalem definiendam.

Can. 1284 – § 1. Iudex recepta petitione et auditis partibus expeditissime decernat, utrum proposita quaestio incidens fundamentum habere videatur et nexus cum principali causa, an vero sit in limine reicienda, et, si eam admittit, utrum talis sit gravitas, ut debeat solvi per sententiam interlocutoriam an per decretum.

§ 2. Cum vero iudicat quaestionem incidentem non esse resolvendam ante sententiam definitivam, decernat, ut eiusdem ratio habeatur, cum causa principalis definitur.

Can. 1285 – § 1. Si quaestio incidens solvi debet per sententiam, serventur normae de processu contentioso summario, nisi attenta rei gravitate aliud iudici videtur.

§ 2. Si vero solvi debet per decretum, tribunal potest rem committere auditori vel praesidi.

Can. 1286 – Antequam finitur causa principalis, iudex vel tribunal potest decretum vel sententiam interlocutoriam iusta intercedente ratione revocare aut reformare sive ad instantiam partis sive ex officio auditis partibus.

1º De partibus non comparentibus

Can. 1287 – § 1. Si pars conventa citata non comparuit nec idoneam absentiae excusationem attulit aut non respondit ad normam can. 1205, §1, iudex eam decreto a iudicio absentem declarat et decernat, ut causa servatis servandis usque ad sententiam definitivam eiusque executionem procedat.

§ 2. Antequam hoc decretum fertur, debet etiam per novam citationem, si opus est, constare citationem legitime factam ad partem conventam tempore utili pervenisse.

Can. 1288 – § 1. Si pars conventa deinde in iudicio se sistit aut responsum dedit ante causae definitionem, conclusiones probationesque afferre potest firmo can. 1298; caveat autem iudex, ne de industria in longiores et non necessarias moras iudicium protrahatur.

§ 2. Etsi pars conventa non comparuit aut responsum non dedit ante causae definitionem, impugnationibus uti potest adversus sententiam; si vero probat se legitimo impedimento fuisse detentam, quod sine sua culpa antea demonstrare non potuit, querela nullitatis uti potest.

Can. 1289 – Si die et hora ad litis contestationem praestitutis actor neque comparuit neque idoneam excusationem attulit:

1º iudex eum citet iterum;

2º si actor novae citationi non paruit, praesumitur instantiae renuntiavisse;

3º si vero postea in processu intervenire vult, servetur can. 1288.

Can. 1290 – § 1. Pars absens a iudicio sive actor sive pars conventa, qui iustum impedimentum non comprobavit, tenetur obligatione tum solvendi litis expensas, quae ob ipsius absentiam factae sunt, tum etiam, si opus est, indemnitatem alteri parti praestandi.

§ 2. Si et actor et pars converta fuerunt absentes a iudicio, uterque per se ipse respondet, ut integrae litis expensae solvantur.

2º De interventu tertii in causa

Can. 1291 – § 1. Is, cuius interest, admitti potest ad interveniendum in causa in qualibet instantia sive ut pars, quae proprium ius defendit, sive accessorie ad aliquem litigantem adiuvandum.

§ 2. Sed ut admittatur, debet ante conclusionem in causa libellum iudici exhibere, in quo breviter suum ius interveniendi demonstret.

§ 3. Qui intervenit in causa, admittendus est in eo statu, in quo causa reperitur, assignato eidem brevi ac peremptorio termino ad probationes suas exhibendas, si causa ad periodum probatoriam pervenit.

Can. 1292 – Tertium, cuius interventus videtur necessarius, iudex auditis partibus debet in iudicium vocare.

3º De attentatis lite pendente

Can. 1293 – Attentatum est actus, quo pendente lite ab una parte adversus alteram vel a iudice adversus alterutram vel utramque aliquid innovatur in praeiudicium partis eaque dissentiente sive circa materiam litis sive circa iura processualia, nisi ipso iure innovatio admittitur.

Can. 1294 – Attentatum est ipso iure nullum, quare iudex decernere debet eius revocationem; sanatur tamen ipso iure, si intra mensem a die habitae notitiae de attentato computandum quaestio de eo iudici non proponitur.

Can. 1295 – Quaestiones de attentis expeditissime tractandae sunt coram ipso iudice causae principalis, si a parte attentatum patratum est, coram tribunali appellationis, si a iudice.

Art. VII De actorum publicatione, de conclusione in causa et de causae discussione

Can. 1296 – § 1. Acquisitis probationibus iudex decreto partibus et earum advocatis permittere debet sub poena nullitatis, ut acta nondum eis nota apud tribunalis cancellariam inspiciant; quin etiam advocatis id potentibus dari potest actorum exemplar; in causis vero ad bonum publicum spectantibus iudex ad gravissima pericula evitanda aliquod actum nemini manifestandum esse decernere potest, cauto tamen, ut ius defensionis semper integrum maneat.

§ 2. Ad probationes complendas partes possunt alias iudici proponere; quibus acquisitis, si iudex necessarium duxit, iterum est locus decreto, de quo in §1.

Can. 1297 – § 1. Expletis omnibus, quae ad probationes producendas pertinent, ad conclusionem in causa devenitur.

§ 2. Haec conclusio habetur, quoties aut partes declaraverunt se nihil aliud addendum habere aut utile proponendis probationibus tempus a iudice praestitutum elapsum est aut iudex declaravit se satis instructam causam habere.

§ 3. De peracta conclusione in causa, quocumque modo ea accidit, iudex decretum ferat.

Can. 1298 – § 1. Post conclusionem in causa iudex potest adhuc eosdem testes vel alios vocare aut alias probationes, quae antea non sunt petitae, disponere tantummodo:

1º in causis, in quibus agitur de solo privato partium bono, si omnes partes consen-tiunt;

2º in ceteris causis, auditis partibus et dummodo gravis exstet ratio itemque quodlibet fraudis vel subornationis periculum removeatur;

3º in omnibus causis, quoties verisimile est, nisi probatio nova admittitur, sententiam iniustam futuram esse propter rationes, de quibus in can. 1341, §2, nn. 1 - 3.

§ 2. Potest autem iudex iubere vel admittere, ut exhibeat documentum, quod forte antea sine culpa eius, cuius interest, exhiberi non potuit.

§ 3. Novae probationes publicentur servato can. 1296, §1.

Can. 1299 – Facta conclusione in causa iudex congruum temporis spatium praesti-tuat ad defensiones vel animadversiones exhibendas.

Can. 1300 – § 1. Defensiones et animadversiones scripto dandae sunt, nisi disputa-tionem pro tribunali sedente iudex consentientibus partibus satis esse censem.

§ 2. Si defensiones cum praecipuis documentis typis imprimuntur, praevia iudicis li-entia requiritur salva secreti obligatione, si qua est.

§ 3. Circa extensionem defensionum, numerum exemplariorum aliaque huiusmodi adiuncta servetur ordinatio tribunalis.

Can. 1301 – § 1. Communicatis vicissim defensionibus atque animadversionibus utriusque parti responsiones exhibere licet intra breve tempus a iudice praestitutum.

§ 2. Hoc ius partibus semel tantum est, nisi iudici gravi de causa iterum videtur esse concedendum; tunc autem concessio uni parti facta alteri quoque data censeatur.

§ 3. Promotor iustitiae et defensor vinculi ius habent iterum replicandi partium re-sponsionibus.

Can. 1302 – § 1. Omnino prohibentur partium vel advocatorum vel etiam aliorum informationes iudici datae, quae maneant extra acta causae.

§ 2. Si causae discussio scripto facta est, iudex potest statuere, ut moderata disputa-tio fiat ore pro tribunali sedente ad quaestiones nonnullas illustrandas.

Can. 1303 – Disputationi orali, de qua in cann. 1300, §1 et 1302, §2, assistat notarius ad hoc, ut, si iudex praecepit aut pars postulat et iudex consentit, de disceptatis et conclusis scripto statim referre possit.

Can. 1304 – Si partes parare sibi tempore utili praestituto defensionem neglexerunt aut se remittunt iudicis scientiae et conscientiae, iudex, si ex actis et probatis rem habet plane perspectam, potest statim sententiam pronuntiare requisitis tamen animadversionibus promotoris iustitiae et defensoris vinculi, si iudicio intersunt.

Art. VIII De iudicis pronuntiationibus

Can. 1305 – Causa iudicali modo pertractata, si est principalis, definitur a iudice per sententiam definitivam; si est incidens, per sententiam interlocutoriam firmo can. 1284, §1.

Can. 1306 – § 1. Ad pronuntiationem cuiuslibet sententiae requiritur in iudicis animo moralis certitudo circa rem sententia definiendam.

§ 2. Hanc certitudinem iudex haurire debet ex actis et probatis.

§ 3. Probationes autem aestimare iudex debet ex sua conscientia firmis praescriptis legis de quarumdam probationum efficacia.

§ 4. Iudex, qui eam certitudinem adipisci non potuit, pronuntiet non constare de iure actoris et partem conventam absolutam dimittat, nisi agitur de causa iuris favore fruente, quo in casu pro ipsa pronuntiandum est.

Can. 1307 – § 1. In tribunali collegiali, qua die et hora iudices ad deliberandum convenient, collegii praeses statuat et, nisi specialis causa aliud suadet, in ipsa tribunali sede conventus habeatur, cui nemo praeter collegii iudices adesse potest.

§ 2. Assignata conventui die singuli iudices scripto sed reticito nomine afferant conclusiones suas in merito causae et rationes tam in iure quam in facto, quibus ad conclusionem suam venerunt; quae conclusiones cum notula de earum authenticitate ab omnibus iudicibus subscripta actis causae adiungantur secreto servandae firma §4.

§ 3. Prolatis ex ordine singulorum conclusionibus secundum praecedentiam, ita tamen, ut semper a causae ponente initium fiat, habeatur discussio sub tribunalis praesidis ductu, praesertim ut constabiliatur, quid statuendum sit in parte dispositiva sententiae.

§ 4. In discussione autem unicuique licet a pristina sua conclusione recedere. Iudex vero, qui ad decisionem aliorum accedere noluit, exigere potest, ut, si fit appellatio, conclusiones omnium iudicium reticitis nominibus ad tribunal superius mittantur.

§ 5. Si vero iudices in prima discussione ad sententiam devenire aut nolunt aut non possunt, differri potest decisio ad novum conventum non tamen ultra hebdomadam, nisi ad normam can. 1298 complenda est causae instructio.

Can. 1308 – § 1. Si iudex est unicus, ipse sententiam redigit.

§ 2. In tribunali collegiali sententia redigenda est desumendo motiva ex iis, quae singuli iudices in discussione attulerunt, nisi a maiore numero iudicium definita sunt motiva praferenda; sententia deinde singulorum iudicium subicienda est approbationi.

§ 3. Sententia edenda est non ultra mensem computandum a die, qua causa definita est, nisi in tribunali collegiali iudices gravi ex ratione longius tempus praestituerunt.

Can. 1309 – Sententia debet:

1º definire controversiam coram tribunali agitamat data singulis dubiis congrua response;

2º determinare, quae sint partium obligationes ex iudicio ortae et quomodo implenda sint;

3º exponere rationes seu motiva tam in iure quam in facto, quibus dispositiva sententiae pars innititur;

4º statuere de litis expensis.

Can. 1310 – § 1. Sententia post divini Nominis invocationem exprimat oportet ex ordine, quis sit iudex aut quid tribunal, quis sit actor, pars conventa, procurator, nominibus et domiciliis accurate designatis, promotor iustitiae, defensor vinculi, si partem in iudicio habuerunt.

§ 2. Referre postea debet breviter facti speciem cum partium conclusionibus et formula dubiorum.

§ 3. Hisce subsequatur pars dispositiva sententiae praemissis rationibus, quibus innititur.

§ 4. Claudatur cum indicatione diei et loci, in quibus lata est, et cum subscriptione iudicis vel, si de tribunali collegiali agitur, omnium iudicium et notarii.

Can. 1311 – Normae superius positae pro sententia definitiva sententiae quoque interlocutoriae aptandae sunt.

Can. 1312 – Sententia quam primum intimetur indicatis modis, quibus impugnari potest, neque ante intimationem vim ullam habet, etsi dispositiva pars iudice permittente partibus notificata est.

Can. 1313 – Intimatio sententiae fieri potest vel tradendo exemplar sententiae partibus vel earum procuratoribus aut eisdem mittendo idem exemplar ad normam can. 1207.

Can. 1314 – § 1. Si in sententiae textu vel error irrepsit in calculis vel error materialis accidit in transcribenda parte dispositiva aut in factis vel partium petitionibus referendis vel omissa sunt, quae can. 1310, §4 requirit, sententia ab ipso tribunali, quod eam tulit, corrigi vel compleri debet sive ad instantiam partis sive ex officio, semper tamen auditis partibus et decreto ad calcem sententiae apposito.

§ 2. Si qua pars refragatur, quaestio incidens decreto definiatur.

Can. 1315 – Ceterae iudicis pronuntiationes praeter sententiam sunt decreta, quae, si mere ordinatoria non sunt, vim non habent, nisi saltem summarie motiva exprimunt vel ad motiva in alio actu expressa remittunt.

Can. 1316 – Sententia interlocutoria vel decretum vim sententiae definitivae habent, si iudicium impediunt vel ipsi iudicio aut alicui ipsius gradui finem ponunt, quod attinet ad aliquam saltem partem in causa.

Art. IX De impugnatione sententiae

1º De querela nullitatis contra sententiam

Can. 1317 – Quoties agitur de causa ad privatorum bonum attinenti, nullitates actuū positivo iure statutae, quae, cum essent notae parti querelam proponenti, non sunt ante sententiam iudici denuntiatae, per ipsam sententiam sanantur firmis cann. 1318 et 1319.

Can. 1318 – § 1. Sententia vitio insanabilis nullitatis laborat, si:

- 1º lata est a iudice absolute incompetenti;
 - 2º lata est ab eo, qui caret potestate iudicandi in tribunali, in quo causa definita est;
 - 3º iudex vi vel metu gravi coactus sententiam tulit;
 - 4º iudicium factum est sine iudiciali petitione, de qua in can. 1119, §2, vel non institutum est adversus aliquam partem conventam;
 - 5º lata est inter partes, quarum altera saltem non habet personam standi in iudicio;
 - 6º quis nomine alterius egit sine legitimo mandato;
 - 7º ius defensionis alterutri parti denegatum est;
 - 8º controversia ne ex parte quidem definita est.
- § 2. His in casibus querela nullitatis proponi potest per modum exceptionis in perpetuum, per modum vero actionis coram iudice, qui sententiam tulit intra decem annos ab intimatione sententiae.

Can. 1319 – § 1. Sententia vitio sanabilis nullitatis dumtaxat laborat, si:

- 1º lata est a non legitimo numero iudicum contra praescriptum can. 1099;
 - 2º motiva seu rationes decidendi non continet;
 - 3º subscriptionibus caret iure praescriptis;
 - 4º non refert indicationem anni, mensis, diei et loci, in quibus lata est;
 - 5º actu iudiciali nullo innititur, cuius nullitas non est ad normam can. 1317 sanata;
 - 6º lata est contra partem legitime absentem secundum can. 1288, §2.
- § 2. His in casibus querela nullitatis proponi potest intra tres menses a notitia intimationis sententiae computandos.

Can. 1320 – De querela nullitatis videt ipse iudex, qui sententiam tulit; si vero pars veretur, ne iudex, qui sententiam querela nullitatis impugnatam tulit, praecoccupatum animum habeat, ideoque eum suspectum existimat, exigere potest, ut alius iudex in eius locum subrogetur ad normam can. 1123.

Can. 1321 – Querela nullitatis proponi potest una cum appellatione intra terminum ad appellationem statutum.

Can. 1322 – § 1. Querelam nullitatis proponere possunt non solum partes, quae se gravatas putant, sed etiam promotor iustitiae aut defensor vinculi, quoties ipsis ius est interveniendi.

§ 2. Ipse iudex potest ex officio sententiam nullam a se latam retractare vel emendare intra terminos ad agendum in cann. 1318, §2 et 1319, §2 statutos, nisi interea appellatio una cum querela nullitatis interposita est aut nullitas sanata est per decursum termini.

Can. 1323 – Causae de querela nullitatis secundum normas de processu summario tractari possunt.

2º De appellatione

Can. 1324 – Pars, quae aliqua sententia se gravatam putat, itemque promotor iustitiae et defensor vinculi in causis, in quibus eorum praesentia requiritur, ius habent a sententia appellandi ad iudicem superiorem salvo can. 1325.

Can. 1325 – Non est locus appellationi:

- 1º a sententia ipsius Romani Pontificis vel Signaturae Apostolicae;
- 2º a sententia vitio nullitatis infecta, nisi cumulatur cum querela nullitatis ad normam can. 1321;
- 3º a sententia, quae in rem iudicatam transiit;
- 4º a iudicis decreto vel a sententia interlocutoria, quae non habent vim sententiae definitivae, nisi cumulatur cum appellatione a sententia definitiva;
- 5º a sententia vel a decreto in causa, de qua ius cavit expeditissime rem esse definitiendam.

Can. 1326 – § 1. Appellatio interponi debet coram iudice, a quo sententia lata est, intra peremptorium terminum quindecim dierum utilium ab intimatione sententiae computandum.

§ 2. Si ore fit, notarius eam scripto coram ipso appellante redigat.

Can. 1327 – A delegato non datur appellatio ad delegantem, sed ad eius immedio-
tum superiorem, nisi delegans est ipsa Sedes Apostolica.

Can. 1328 – Si quaestio oritur de iure appellandi, de ea videat expeditissime tribunal appellationis secundum normas processus contentiosi summarii.

Can. 1329 – Appellatio prosequenda est coram iudice, ad quem dirigitur, intra mensem ab eius interpositione computandum, nisi iudex, a quo sententia lata est, longius tempus ad eam prosequendam parti praestituit.

Can. 1330 – § 1. Ad prosequendam appellationem requiritur et sufficit, ut pars ministerium invocet iudicis superioris ad impugnatae sententiae emendationem adjuncto exemplari huius sententiae et indicatis appellationis rationibus.

§ 2. Interea iudex, a quo sententia lata est, debet actorum exemplar fide facta a notario de eius authenticitate ad tribunal superius mittere; si acta scripta sunt lingua tribunal appellationis ignota, vertantur in aliam eidem tribunal cognitam cautelis adhibitis, ut de fideli versione constet.

Can. 1331 – Inutiliter elapsis terminis appellatoriis sive coram iudice a quo sive coram iudice ad quem deserta censetur appellatio.

Can. 1332 – § 1. Appellans potest appellationi renuntiare cum effectibus, de quibus in can. 1221.

§ 2. Si appellatio interposita est a defensore vinculi vel a promotore iustitiae, renuntiatio fieri potest, nisi lex aliter cavet, a defensore vinculi vel promotore iustitiae tribunalis appellationis.

Can. 1333 – § 1. Appellatio facta ab actore prodest etiam parti conventae et vicissim.

§ 2. Si plures sunt partes conventae vel actores et ab uno vel contra unum tantum ex ipsis sententia impugnatur, impugnatio censetur ab omnibus et contra omnes facta, quoties res petita est individua aut obligatio solidalis.

§ 3. Si interponitur ab una parte super aliquo sententiae capite, pars adversa, etsi terminus appellationis est transactus, potest super aliis capitibus incidenter appellare intra terminum peremptorium quindecim dierum computandum a die, quo ipsi appellatio principalis notificata est.

§ 4. Nisi aliud constat, appellatio praesumitur facta contra omnia sententiae capita.

Can. 1334 – Appellatio execuctionem sententiae suspendit.

Can. 1335 – § 1. Salvo can. 1384 in gradu appellationis non potest admitti nova petendi causa, ne per modum quidem utilis cumulationis; ideoque litis contestatio in eo tantum versari potest, ut prior sententia vel confirmetur vel reformatetur sive ex toto sive ex parte.

§ 2. Novae autem probationes admittuntur tantum ad normam can. 1298.

Can. 1336 – In gradu appellationis eodem modo ac in prima instantia congrua congruis referendo procedendum est; sed, nisi forte complendae sunt probationes, statim post litem contestatam ad causae discussionem deveniatur et ad sententiam.

Art. X De re iudicata, de restitutione in integrum et de oppositione tertii

1º De re iudicata

Can. 1337 – Firmo can. 1339 res iudicata habetur, si:

- 1º duplex intercessit inter easdem partes sententia conformis de eodem petito et ex eadem causa petendi;
- 2º appellatio adversus sententiam non est intra tempus utile interposita;
- 3º in gradu appellationis instantia perempta est vel eidem renuntiatum est;
- 4º lata est sententia definitiva, a qua non datur appellatio.

Can. 1338 – § 1. Res iudicata iure firma est ita, ut impugnari possit tantum per querelam nullitatis, restitutionem in integrum vel oppositionem tertii.

§ 2. Eadem facit ius inter partes et dat actionem iudicati atque exceptionem rei iudicatae, quam iudex ex officio quoque declarare potest ad impediendam novam eiusdem causae introductionem.

Can. 1339 – Numquam transeunt in rem iudicatam causae de statu personarum non exceptis causis de coniugum separatione.

Can. 1340 – § 1. Si duplex sententia conformis in causa de statu personarum lata est, potest quovis tempore ad tribunal appellationis provocari novis iisque gravibus probationibus vel argumentis intra peremptorium terminum triginta dierum a proposita impugnatione computandum allatis; tribunal autem appellationis intra mensem ab exhibitis novis probationibus et argumentis computandum debet decreto statuere, utrum nova causae propositio admitti debeat necne.

§ 2. Provocatio ad superius tribunal, ut nova causae propositio obtineatur, executionem sententiae non suspendit, nisi aut lex aliter cavet aut tribunal appellationis ad normam can. 1352, §3 suspensionem iubet.

2º De restitutione in integrum

Can. 1341 – § 1. Adversus sententiam, quae transiit in rem iudicatam, dummodo de eius iniustitia manifesto constet, datur restitutio in integrum.

§ 2. De iniustitia autem manifesto constare non censetur, nisi:

1º sententia ita probationibus innititur, quae postea falsae deprehensae sunt, ut sine illis probationibus pars sententiae dispositiva non sustineatur;

2º postea detecta sunt documenta, quae facta nova et contrariam decisionem exigentia indubitanter probant;

3º sententia ex dolo partis lata est in damnum alterius;

4º legis non mere processualis praescriptum evidenter neglectum est;

5º sententia adversatur praecedenti decisioni, quae in rem iudicatam transiit.

Can. 1342 – § 1. Restitutio in integrum propter motiva, de quibus in can. 1341, §2, nn. 1 - 3, petenda est a iudice, qui sententiam tulit, intra tres menses a die cognitionis eorundem motivorum computandos.

§ 2. Restitutio in integrum propter motiva, de quibus in can. 1341, §2, nn. 4 et 5, petenda est a tribunali appellationis intra tres menses ab intimatione sententiae computandos; si vero in casu, de quo in can. 1341, §2, n. 5, notitia praecedentis decisionis serius habetur, terminus ab hac notitia decurrit.

§ 3. Termini, de quibus supra, non decurrunt, dum laesus minoris est aetatis.

Can. 1343 – § 1. Petitio restitutionis in integrum sententiae execucionem nondum inceptam suspendit.

§ 2. Si tamen ex probabilibus indicis suspicio est petitionem factam esse ad moras execucioni necendas, iudex decernere potest, ut sententia execucioni demandetur, assignata tamen restitutionem petenti idonea cautione ut, si restituitur in integrum, indemnis fiat.

Can. 1344 – Concessa restitutione in integrum iudex pronuntiare debet de merito causae.

3º De oppositione tertii

Can. 1345 – Qui ex sententia definitiva inter alios lata, quae execucioni mandari potest, suorum iurium laesionem verentur, sententiam ipsam ante eius execucionem impugnare possunt.

Can. 1346 – § 1. Oppositio fieri potest vel postulando revisionem sententiae a tribunali, quod eam tulit, vel provocando ad tribunal appellationis.

§ 2. Si petitio admissa est et oppositor agit in gradu appellationis, tenetur legibus pro appellatione statutis; si coram tribunali, quod sententiam tulit, servanda sunt normae datae pro causis incidentibus iudicialiter definiendis.

Can. 1347 – § 1. Oppositor in quolibet casu probare debet ius suum revera esse laesum aut laesum iri.

§ 2. Laesio autem oriri debet ex ipsa sententia, quatenus aut ipsa est causa laesionis aut, si executioni mandatur, oppositorem gravi praeiudicio est affectura.

Can. 1348 – Si oppositor ius suum probavit, sententia antea lata reformanda est a tribunali secundum oppositoris petitionem.

Art. XI De gratuito patrocinio et de expensis iudicialibus

Can. 1349 – Pauperes, qui omnino impares sunt expensis iudicialibus sustinendis, ius habent ad gratuitum patrocinium, si ex parte tantum, ad expensarum deminutio-nem.

Can. 1350 – Statuta, de quibus in can. 1085, debent normas dare:

- 1º de partibus damnandis ad expensas iudiciales solvendas vel compensandas;
- 2º de procuratorum, advocatorum, peritorum et interpretum remuneratione deque testium indemnitate;
- 3º de gratuito patrocinio vel expensarum deminutione concedendis;
- 4º de damnorum refectione, quae debetur ab eo, qui non solum in iudicio succubuit, sed temere litigavit;
- 5º de pecuniae deposito vel cautione praestanda circa expensas solvendas et damna reficienda.

Can. 1351 – A pronuntiatione circa expensas, remuneraciones et damna reficienda non datur distincta appellatio, sed pars recurrere potest intra quindecim dies ad eun-dem iudicem, qui potest taxationem emendare.

Art. XII De executione sententiae

Can. 1352 – § 1. Sententia, quae transiit in rem iudicatam, executioni mandari potest salvo can. 1343.

§ 2. Iudex, qui sententiam tulit et, si appellatio interposita est, etiam iudex appella-tionis, sententiae, quae nondum transiit in rem iudicatam, provisoriam executionem iubere possunt ex officio vel ad instantiam partis idoneis, si casus fert, praestitis cau-tionibus, si agitur de provisionibus seu praestationibus ad necessariam sustentationem ordinatis vel alia iusta causa urget.

§ 3. Si vero sententia, quae nondum transiit in rem iudicatem, impugnatur, iudex, qui de impugnatione cognoscere debet, si videt hanc probabiliter fundatam esse et irreparabile damnum ex executione oriri posse, potest vel execucionem ipsam suspendere vel eam cautioni subicere.

Can. 1353 – Non antea executioni locus esse potest, quam executorium iudicis decretum habetur, quo edicitur sententiam ipsam executioni mandari debere; quod decretum pro diversa causarum natura vel ipso sententiae tenore includatur vel separatim edatur.

Can. 1354 – Si sententiae executio praeviam rationum redditionem exigit, quaestio incidentis habetur ab illo ipso iudice decidenda, qui tulit sententiam executioni mandandam.

Can. 1355 – § 1. Nisi lex iuris particularis aliud statuit, sententiam executioni mandare debet per se vel per alium Episcopus eparchialis eparchiae, in qua sententia primi gradus lata est.

§ 2. Si vero hic renuit vel neglegit, parte, cuius interest, instante vel etiam ex officio, executio spectat ad auctoritatem, cui tribunal appellationis subiectum est.

§ 3. In controversiis, de quibus in can. 1084, §1, executio sententiae spectat ad Superiorem, qui sententiam executioni mandandam tulit aut iudicem delegavit.

Can. 1356 – § 1. Executor, nisi quid eius arbitrio in ipso sententiae tenore est permisum, debet sententiam ipsam secundum obvium verborum sensum executioni mandare.

§ 2. Licit ei videre de exceptionibus circa modum et vim executionis, non autem de merito causae; si vero habet aliunde compertum sententiam esse nullam vel manifeste iniustum ad normam cann. 1318, 1319 et 1341, §2, abstineat ab executione et rem ad tribunal, a quo lata est sententia, remittat partibus certioribus factis.

Can. 1357 – § 1. Quoties adjudicata actori res aliqua est, haec actori tradenda est statim ac res iudicata habetur.

§ 2. Si pars damnata est ad rem mobilem praestandam vel ad solvendam pecuniam vel ad aliud dandum aut faciendum, iudex in ipso tenore sententiae vel executor pro suo arbitrio et prudentia terminum statuat ad implemandam obligationem, qui tamen neque infra quindecim dies coartetur neque sex menses excedat.

Caput II De iudicio contentioso summario

Can. 1358 – § 1. Processu contentioso summario, de quo in hac sectione, tractari possunt omnes causae iure non exclusae, nisi pars processum contentiosum ordinarium petit.

§ 2. Si processus summarius adhibetur in casibus iure exclusis, actus iudiciales sunt nulli.

Can. 1359 – § 1. Libellus, quo lis introducitur, praeter ea, quae in can. 1202 recententur, debet:

1° facta, quibus actoris petitiones innituntur, breviter, integre et perspicue exponere;

2° probationes, quibus actor facta demonstrare intendit quasque simul afferre non potest, ita indicare, ut statim colligi a iudice possint.

§ 2. Libello adnecti debent saltem in exemplari authentico documenta, quibus petatio innititur.

Can. 1360 – § 1. Si conamen conciliationis ad normam can. 1118, §2 inutile cessit, iudex, si aestimat libellum aliquo fundamento niti, intra tres dies decreto ad calcem ipsius libelli apposito praecipiat, ut exemplar petitionis notificetur parti conventae, facto huic iure mittendi intra quindecim dies ad cancellariam tribunalis responsionem scripto datam.

§ 2. Haec notificatio effectus habet citationis judicialis, de quibus in can. 1209.

Can. 1361 – Si exceptiones partis conventae id exigunt, iudex actori determinet terminum ad respondendum ita, ut ex allatis utriusque partis elementis ipse controversiae obiectum perspectum habeat.

Can. 1362 – § 1. Elapsis terminis ad respondendum, de quibus in cann. 1360, §1 et 1361, iudex perspectis actis formulam dubii determinet; deinde ad audientiam non ultra triginta dies celebrandam omnes citet, qui in ea interesse debent, addita pro partibus dubii formula.

§ 2. In citatione partes certiores fiant se posse tres saltem ante audientiam dies aliquod breve scriptum tribunal exhibere ad sua asserta comprobanda.

Can. 1363 – In audientia primum tractantur quaestiones, de quibus in cann. 1132 - 1137.

Can. 1364 – § 1. Probationes colliguntur in audientia salvo can. 1086.

§ 2. Pars eiusque advocatus assistere possunt excussioni ceterarum partium, testium et peritorum.

Can. 1365 – Responsiones partium, testium, peritorum, petitiones et exceptions advocatorum redigendae sunt scripto a notario, sed summatim et in iis tantummodo, quae pertinent ad substantiam rei controversae, et a deponentibus subsignandae.

Can. 1366 – Probationes, quae non sunt in petitione vel responsione allatae aut petitiae, potest iudex admittere tantum ad normam can. 1125; postquam autem vel unus testis auditus est, iudex potest tantummodo ad normam can. 1298 novas probationes decernere.

Can. 1367 – Si in audientia probationes omnes colligi non potuerunt, altera statuitur audientia.

Can. 1368 – Probationibus collectis fit in eadem audientia discussio oralis.

Can. 1369 – § 1. Nisi ex discussione aliquid supplendum in causae instructione comperitur, vel aliud existit, quod impedit, ne sententia ad normam iuris feratur, iudex statim exulta audientia causam decidat; dispositiva sententiae pars statim coram partibus praesentibus legatur.

§ 2. Potest autem tribunal propter rei difficultatem vel alia iusta de causa usque ad quintum utilem diem decisionem differre.

§ 3. Integer sententiae textus motivis expressis quam primum et ordinarie non ultra quindecim dies partibus intimetur.

Can. 1370 – Si tribunal appellationis perspicit in inferiore iudicij gradu processum contentiosum summarium esse adhibitum in casibus iure exclusis, nullitatem sententiae declarat et causam remittat tribunali, quod sententiam tulit.

Can. 1371 – In ceteris, quae ad rationem procedendi attinent, serventur canones de iudicio contentioso ordinario; tribunal autem potest suo decreto motivis praedito normas processuales, quae non sunt ad validitatem statutae, non observare, ut celeritati salva iustitia consulat.

Titulus XXVI

De quibusdam processibus specialibus

Caput I De processibus matrimonialibus

Art. I De causis ad matrimonii nullitatem declarandam

1º De foro competenti

Can. 1372 – Quaelibet causa matrimonialis baptizati iure proprio ad Ecclesiam spectat.

Can. 1373 – Firmis, ubi vigent, Statutis personalibus causae de effectibus matrimonii mere civilibus, si principaliter aguntur, pertinent ad civilem magistratum, sed si incidenter et accessorie, possunt etiam a iudice ecclesiastico ex propria auctoritate cognosci ac definiri.

Can. 1374 – In causis de matrimonii nullitate, quae non sunt Sedi Apostolicae reservatae, competentia sunt:

- 1º tribunal loci, ubi matrimonium celebratum est;
- 2º tribunal loci, ubi pars conventa domicilium vel quasi-domicilium habet;
- 3º tribunal loci, ubi actor domicilium habet, dummodo utraque pars in territorio eiusdem nationis degat et Vicarius iudicialis domicilii partis conventae ipsa audita consentiat;
- 4º tribunal loci, ubi de facto colligendae sunt pleraque probations, dummodo accedat consensus Vicarii iudicialis domicilii partis conventae, qui antea ipsam interroget, num quid excipiendum habeat.

2º De iure impugnandi matrimonium

Can. 1375 – Habiles sunt ad matrimonium impugnandum:

- 1º coniuges;
- 2º promotor iustitiae, si nullitas iam divulgata est et matrimonium convalidari non potest aut non expedit.

Can. 1376 – § 1. Matrimonium, quod utroque coniuge vivente non est accusatum, post mortem alterutrius vel utriusque coniugis accusari non potest, nisi quaestio de validitate est praejudicialis ad aliam solvendam controversiam sive in foro canonico sive in foro civili.

§ 2. Si vero coniux moritur pendente causa, servetur can. 1214.

3º De obligationibus iudicium et tribunalis

Can. 1377 – Iudex, antequam causam acceptat et quoties spem boni exitus perspicit, pastoralia media adhibeat, ut coniuges, si fieri potest, ad matrimonium forte convalidandum et ad coniugalem convictum restaurandum inducantur.

Can. 1378 – § 1. Libello admisso praeses vel ponens procedat ad intimationem decreti citationis ad normam can. 1206.

§ 2. Transacto termino quindecim dierum ab intimatione computando praeses vel ponens, nisi alterutra pars sessionem ad litem contestandam petiit, intra decem dies formulam dubii vel dubiorum ex officio statuat decreto, quod partibus intimet.

§ 3. Formula dubii non tantum quaerat, num constet de nullitate matrimonii in casu, sed determinare debet, quo capite vel quibus capitibus matrimonii validitas impugnetur.

§ 4. Post decem dies ab intimatione decreti computandos, si partes nihil opposuerunt, praeses vel ponens novo decreto causae instructionem disponat.

4º De probationibus

Can. 1379 – § 1. Defensori vinculi, partium patronis et, si in iudicio est, etiam promotori iustitiae est:

1º examini partium, testium et peritorum adesse salvo can. 1255;

2º acta iudicia, etsi nondum publicata, invisere et documenta a partibus producta recognoscere.

§ 2. Examini, de quo in §1, n. 1, partes assistere non possunt.

Can. 1380 – Nisi probationes aliunde plenae habentur, iudex ad partium depositiones, de quibus in can. 1232, §2, aestimandas testes de ipsarum partium credibilitate, si fieri potest, adhibeat praeter alia indicia et adminicula.

Can. 1381 – In causis de impotentia vel de consensus defectu propter mentis morbum iudex unius periti vel plurium opera utatur, nisi ex adjunctis inutilis evidenter apparet; in ceteris causis servetur can. 1270.

Can. 1382 – Si in instructione causae dubium valde probabile emersit de non secuta matrimonii consummatione, tribunal potest suspensa de consensu partium causa nullitatis instructionem complere ad obtainendam solutionem matrimonii sacramentalis non consummati ac tandem mittere acta ad Sedem Apostolicam una cum petitione huius solutionis ab alterutro vel utroque coniuge facta et cum voto tribunalis et Episcopi eparchialis.

5º De sententia et de appellatione

Can. 1383 – § 1. Sententia, quae matrimonii nullitatem primum declaravit, una cum appellationibus, si quae sunt, et ceteris iudicii actis intra viginti dies a sententiae intimatione computandos ad tribunal appellationis ex officio mittatur.

§ 2. Si sententia pro matrimonii nullitate lata est in primo iudicii gradu, tribunal appellationis perpensis animadversionibus defensoris vinculi et, si quae sunt, etiam partium suo decreto vel decisionem continenter confirmet vel causam ad ordinarium examen secundi gradus admittat.

Can. 1384 – Si in gradu appellationis novum nullitatis matrimonii caput affertur, tribunal potest tamquam in prima instantia illud admittere et de eo iudicare.

Can. 1385 – § 1. Postquam sententia, quae matrimonii nullitatem primum declaravit, in gradu appellationis confirmata est vel decreto vel altera sententia, ii, quorum matrimonium declaratum est nullum, possunt novum matrimonium celebrare statim ac decretum vel altera sententia ipsis intimata est, nisi vetito ipsi sententiae aut decreto apposito ab Hierarcha loci statuto id prohibetur.

§ 2. Can. 1340 servandus est, etsi sententia, quae matrimonii nullitatem declaravit, non altera sententia, sed decreto confirmata est.

Can. 1386 – Statim ac sententia facta est exexecutiva, Vicarius iudicialis debet eandem notificare Hierarchae loci, ubi matrimonium celebratum est; hic Hierarcha vero curare debet, ut quam primum de declarata nullitate matrimonii et de vetitis forte statutis in matrimoniorum et baptizatorum libris mentio fiat.

6º De processu documentali

Can. 1387 – § 1. Admissa petitione Vicarius iudicialis vel iudex ab ipso designatus potest praetermissis sollempnitatibus ordinarii processus, sed citatis partibus et cum interventu defensoris vinculi matrimonii nullitatem sententia declarare, si ex documento, quod nulli contradictioni vel exceptioni est obnoxium, certo constat de exsistentia impedimenti dirimentis vel de defectu formae iure praescriptae, dummodo pari certitudine pateat dispensationem datam non esse aut de defectu validi mandati procuratoris et firmo can. 825, §4.

§ 2. Si vero agitur de eo, qui formam in celebratione matrimonii iure praescriptam servare debuit, sed matrimonium attentavit coram civili officiali vel ministro acatholico, sufficit investigatio praematrimonialis, de qua in can. 779, ad comprobandum eius statum liberum.

Can. 1388 – § 1. A sententia, de qua in can. 1387, §1, defensor vinculi, si prudenter existimat vel vitia vel dispensationis defectum non esse certa, appellare debet ad iudicem secundae instantiae, ad quem acta sunt mittenda quique scripto certior faciendus est agi de processu documentali.

§ 2. Integrum manet parti, quae se gravatam putet, ius appellandi.

Can. 1389 – Iudex secundae instantiae cum interventu defensoris vinculi et auditis partibus decernet, utrum sententia sit confirmando an potius procedendum in causa sit secundum ordinariam normam juris; quo in casu eam remittit ad tribunal primae instantiae.

7º Normae generales

Can. 1390 – Causae ad matrimonii nullitatem declarandam non possunt processu contentioso summario tractari.

Can. 1391 – In ceteris, quae ad rationem procedendi attinent, applicandi sunt, nisi rei natura obstat, canones de iudiciis in genere et de iudicio contentioso ordinario servatis specialibus normis circa causas ad bonum publicum spectantes.

Can. 1392 – In sententia partes moneantur de obligationibus moralibus vel etiam civilibus, quibus forte tenentur, altera erga alteram et erga filios ad sustentationem et educationem praestandas.

Art. II De causis separationis coniugum

Can. 1393 – § 1. Separatio personalis coniugum, nisi aliter pro locis particularibus legitime provisum est, decerni potest Episcopi eparchialis decreto vel iudicis sententia.

§ 2. Ubi vero decisio ecclesiastica effectus civiles non sortitur vel si sententia civilis praevideatur non contraria iuri divino, Episcopus eparchialis eparchiae commorationis coniugum potest perpensis specialibus adjunctis licentiam concedere adeundi forum civile.

§ 3. Si causa versatur circa effectus mere civiles matrimonii, satagat iudex, ut de licentia Episcopi eparchialis causa inde ab initio ad forum civile deferatur.

Can. 1394 – § 1. Nisi qua pars processum contentiosum ordinarium petit, processus contentiosus summarius adhibeatur.

§ 2. Si processus contentiosus ordinarius adhibitus est et appellatio interponitur, tribunal secundi gradus auditis partibus suo decreto vel decisionem continenter confirmet vel causam ad ordinarium examen secundi gradus admittat.

Can. 1395 – Quod attinet ad tribunalis competentiam, servetur can. 1374, nn. 2 et 3

Can. 1396 – Iudex, antequam causam acceptat et quoties spem boni exitus perspicit, pastoralia media adhibeat, ut coniuges concilientur et ad coniugalem convictum restaurandum inducantur.

Can. 1397 – Causis de coniugum separatione interesse debet promotor iustitiae ad normam can. 1112.

Art. III De processu praesumptae mortis

Can. 1398 – § 1. Quoties coniugis mors authenticum documento ecclesiastico vel civili comprobari non potest, alter coniux a vinculo matrimonii solitus non habeatur nisi post declarationem de morte praesumpta ab Episcopo eparchiali factam.

§ 2. Hanc declarationem Episcopus eparchialis tantummodo facere potest, si peractis opportunis investigationibus ex testium depositionibus, ex fama aut indiciis moralium certitudinem de coniugis morte obtinuit. Sola coniugis absentia etsi diurna non sufficit.

§ 3. In casibus incertis et implexis Episcopus eparchialis intra fines territorii Ecclesiae patriarchalis potestatem suam exercens consulat Patriarcham, ceteri Episcopi eparchiales vero Sedem Apostolicam consultant.

§ 4. Hac in procedura requiritur interventus promotoris iustitiae, non vero defensoris vinculi.

Art. IV De modo procedendi ad obtainendam solutionem matrimonii sacramentalis non consummati aut solutionem matrimonii in favorem fidei

Can. 1399 – Ad obtainendam solutionem matrimonii sacramentalis non consummati aut solutionem matrimonii in favorem fidei adamussim serventur normae speciales a Sede Apostolica latae.

Caput II De causis ad sacrae ordinationis nullitatem declarandam

Can. 1400 – Validitatem sacrae ordinationis ius habent accusandi sive ipse clericus sive Hierarcha, cui clericus subest vel in cuius eparchia ordinatus est.

Can. 1401 – § 1. Libellus mitti debet ad competentem Curiae Romanae Dicasterium, quod decernet, utrum causa ab eo an a tribunali ab eo designato sit agenda.

§ 2. Si Dicasterium causam ad tribunal remisit, serventur, nisi rei natura obstat, canones de iudiciis in genere et de iudicio contentioso ordinario processu summario excluso:

§ 3. Misso libello clericus ordines sacros exercere ipso iure vetatur.

Can. 1402 – Post secundam sententiam, quae nullitatem sacrae ordinationis confirmavit, clericus omnia iura statui clericali propria amittit et ab omnibus obligationibus eiusdem status liberatur.

Caput III De procedura in parochis amovendis vel transferendis

Art. I De modo procedendi in amotione parochorum

Can. 1403 – Si alicuius parochi ministerium aliqua de causa, etiam citra gravem ipsius culpam, noxiū aut saltem inefficax evasit, potest ipse ab Episcopo eparchiali a paroecia amoveri.

Can. 1404 – Causae, ob quas parochus a sua paroecia legitime amoveri potest, hae praesertim sunt:

1º modus agendi, qui communioni ecclesiasticae grave detrimentum vel perturbationem affert;

2º imperitia aut permanens mentis vel corporis infirmitas, quae parochum suis munieribus utiliter obeundis imparem reddunt;

3º bonae existimationis amissio penes probos et graves paroecianos vel aversio in parochum, quae praevidentur non brevi cessatura;

4º gravis neglectus vel violatio obligationum parochi, quae post monitionem persistit;

5º mala rerum temporalium administratio cum gravi Ecclesiae damno, quoties huic malo aliud remedium afferri non potest.

Can. 1405 – § 1. Si ex instructione peracta constat adesse causam amotionis, Episcopus eparchialis rem discutiat cum duobus parochis ex coetu parochorum, quos consilium presbyterale Episcopo eparchiali proponente ad hoc stabiliter elegit, selectis; si vero exinde censem ad amotionem esse deveniendum, causa et argumentis ad validitatem indicatis parocco paterne suadeat, ut intra tempus quindecim dierum renuntiet.

§ 2. Parochus, qui est sodalis instituti religiosi vel societatis vitae communis ad instar religiosorum amoveri potest sive ad nutum Episcopi eparchialis certiore facto Superiori maiore sive Superioris maioris certiore facto Episcopo eparchiali non requisito alterius consensu.

Can. 1406 – Renuntiatio a parocho fieri potest etiam sub condicione, dummodo haec ab Episcopo eparchiali legitime acceptari possit et reapse acceptetur.

Can. 1407 – § 1. Si parochus intra praestitutos dies non respondit, Episcopus eparchialis iteret invitationem prorogando tempus utile ad respondendum.

§ 2. Si Episcopo eparchiali constat parochum alteram invitationem recepisse, non autem respondisse, etsi nullo impedimento detentum, aut si parochus renuntiationem sine motivis recusat, Episcopus eparchialis decretum amotionis ferat.

Can. 1408 – Si vero parochus causam adductam eiusque rationes oppugnat motiva allegans, quae insufficientia Episcopo eparchiali videntur, hic, ut valide agat:

1º invitet illum, ut inspectis actis suas impugnationes in relatione scripto danda colligat, immo probationes in contrarium, si quas habet, afferat;

2º deinde completa, si opus est, instructione una cum iisdem parochis, de quibus in can. 1405, §1, nisi alii propter illorum impossibilitatem sunt designandi, rem perpendat;

3º tandem statuat, utrum parochus sit amovendus necne, et mox decretum de re ferat.

Can. 1409 – Amoto parocho Episcopus eparchialis consulat collatione alterius officii, si ille ad hoc idoneus est, vel pensione, prout casus fert et adiuncta permittunt.

Can. 1410 – § 1. Parochus amotus debet a parochi officio exercendo abstinere, quam primum liberam relinquere domum paroeciale et omnia, quae ad paroeciam pertinent, ei tradere, cui Episcopus eparchialis paroeciam commisit.

§ 2. Si vero de infirmitate agitur, qui ex domo paroeciali sine incommodo non potest alio transferri, Episcopus eparchialis eidem relinquat eius usum, etiam exclusivum, eadem necessitate durante.

§ 3. Pendente recursu adversus amotionis decretum Episcopus eparchialis non potest novum parochum nominare, sed per administratorem paroeciae interim provideat.

Art. II De modo procedendi in translatione parochorum

Can. 1411 – Si bonum animarum vel Ecclesiae necessitas aut utilitas postulat, ut parochus a sua, quam utiliter regit, ad aliam paroeciam aut ad aliud officium transferatur, Episcopus eparchialis eidem translationem scripto proponat ac suadeat, ut pro Dei atque animarum amore consentiat.

Can. 1412 – Si parochus consilio ac suasionibus Episcopi eparchialis obsequi non intendit, rationes scripto exponat.

Can. 1413 – Episcopus eparchialis, si non obstantibus allatis rationibus iudicat a proposito non esse recendum, cum duobus parochis ex coetu, de quo in can. 1405, §1, selectis rationes perpendat, quae translationi favent vel obstant; si vero exinde translationem peragendam censem, paternas exhortationes parocho iteret.

Can. 1414 – § 1. His peractis, si adhuc et parochus renuit et Episcopus eparchialis putat translationem esse faciendam, hic decretum translationis ferat statuens paroeciam elapso determinato die esse vacaturam.

§ 2. Hoc tempore inutiliter transacto Episcopus eparchialis paroeciam vacantem declareret.

Can. 1415 – In casu translationis serventur can. 1410, iura quaesita et aequitas.

Titulus XXVII

De sanctionibus poenalibus in Ecclesia

Caput I De delictis et poenis in genere

Can. 1416 – Cum omnem rationem init Deus, ut errantem ovem reducat, illi, qui ab Eo solvendi et ligandi potestatem acceperunt, morbo eorum, qui deliquerunt, convenientem medicinam afferant, eos arguant, obsecrant, increpent in omni patientia et doctrina, immo poenas imponant, ut vulneribus a delicto illatis medeatur ita, ut neque delinquentes ad desperationis praecipitia impellantur neque frena ad vitae dissolucionem et legis contemptum relaxentur.

Can. 1417 – § 1. Poena canonica reprobata contraria consuetudine tantum per iudicium poenale in cann. 1483 - 1497 praescriptum irrogari potest firma potestate coercitiva iudicis in casibus iure expressis.

§ 2. Si vero iudicio auctoritatis, de qua in §3, graves obstant causae, ne iudicium poenale fiat, et probationes de delicto certae sunt, delictum puniri potest per decretum extra iudicium ad normam cann. 1501 et 1502, dummodo non agatur de privatione officii, tituli, insignium aut de suspensione ultra annum, de reductione ad inferiorem gradum, de depositione vel de excommunicatione maiore.

§ 3. Hoc decretum praeter Sedem Apostolicam ferre possunt intra fines sueae competentiae Patriarcha, Archiepiscopus maior, Episcopus eparchialis atque Superior maior instituti vitae consecratae, qui potestatem regiminis ordinariam habet, ceteris omnibus exclusis.

Can. 1418 – § 1. Etsi de delictis agitur, quae poenam secumferunt iure obligatoriam, Hierarcha auditio iustitiae a procedura poenali, immo a poenis irrogandis prorsus se abstinere potest, dummodo ipsius Hierarchae iudicio haec omnia simul concurrent: delinquens in iudicium nondum delatus suum delictum Hierarchae in foro externo sincera paenitentia motus confessus est necnon de scandali et damni reparazione congrue provisum est.

§ 2. Hoc vero Hierarcha facere non potest, si de delicto agitur, quod poenam superiori auctoritati reservatam secumferat, donec licentiam ab eadem auctoritate obtinuit.

Can. 1419 – § 1. In poenis benignior est interpretatio facienda.

§ 2. Non licet poenam de persona ad personam vel de casu ad casum producere, etsi par adest ratio, immo gravior.

Can. 1420 – § 1. Qui legislativam habet potestatem, potest, quatenus vere necessarium est ad aptius providendum disciplinae ecclesiasticae, etiam leges poenales ferre necnon suis legibus etiam legem divinam aut ecclesiasticam a superiore auctoritate latam congrua poena munire servatis suae competentiae limitibus ratione territorii vel personarum.

§ 2. Poenis iure communi in aliquod delictum statutis aliae poenae iure particulari addi possunt; id autem ne fiat nisi gravissima de causa; si vero iure communi indeterminata vel facultativa poena statuitur, iure particulari in eius locum poena determinata vel obligatoria statui potest.

§ 3. Curent Patriarchae et Episcopi eparchiales, ut leges poenales iuris particularis in eodem territorio, quatenus fieri potest, uniformes sint.

Can. 1421 – § 1. Quatenus aliquis potest praecepta imponere, eatenus potest re mature perpensa et maxima moderatione poenas determinatas per praeceptum comminari iis exceptis, quae in can. 1417, §2 enumerantur; Patriarcha vero de consensu Synodi permanentis etiam has poenas per praeceptum comminari potest.

§ 2. Monitio cum comminatione poenarum, qua Hierarcha legem non poenalem in casibus singularibus urget, praecepto poenali aequiparatur.

Can. 1422 – § 1. Si iudicio Hierarchae, qui poenam infligere potest, natura delicti id patitur, poena irrogari non potest, nisi delinquens antea semel saltem monitus est, ut a delicto desisteret, dato congruo ad resipiscentiam tempore.

§ 2. A delicto destitisse dicendus est, quem delicti sincere paenituit quique praeterea congruam scandali et damnorum reparationem dedit vel saltem serio promisit.

§ 3. Monitio poenalis vero, de qua in can. 1421, §2, sufficiens est, ut poena irrogari possit.

Can. 1423 – Poena reum non tenet, nisi postquam sententia vel decreto irrogata est, salvo iure Romani Pontificis vel Concilii Oecumenici aliter statuendi.

Can. 1424 – § 1. In lege poenali applicanda, etsi lex utitur verbis praeceptivis, iudex pro sua conscientia et prudentia potest:

1º poenae irrogationem in tempus magis opportunum differre, si ex praepropera rei punitione maiora mala eventura praevidetur;

2º a poena irroganda abstinere vel poenam mitiorem irrogare, si reus emendatus est necnon de scandali et damni reparatione congrue provisum est aut si ipse reus satis a civili auctoritate punitus est aut punitum iri praevidetur;

3º poenas intra aequos terminos moderari, si reus plura delicta commisit et nimius videtur poenarum cumulus;

4º obligationem servandi poenam suspendere in favorem eius, qui omni vitae probitate hucusque commendatus prima vice deliquit, dummodo scandalum reparandum non urgeat; poena suspensa prorsus cessat, si intra tempus a iudice determinatum reus iterum non deliquit, secus tamquam utriusque delicti debitor gravius puniatur, nisi interim actio poenalis pro priore delicto praecripta est.

§ 2. Si poena est indeterminata neque aliter lex cavet, iudex poenas in can. 1417, §2 recensitas irrogare non potest.

Can. 1425 – In poenis clericis irrogandis ei salva esse debent, quae ad honestam sustentationem sunt necessaria, nisi agitur de depositione, quo in casu Hierarcha curet, ut deposito, qui propter poenam vere indiget, quo meliore fieri potest modo, provideatur salvis semper iuribus ortis circa providentiam ac praecaventiam et securitatem socialem necnon assistentiam sanitariam in favorem eius eiusque familiae, si coniugatus est.

Can. 1426 – Nulla poena irrogari potest, postquam actio poenalis praescripta vel extincta est.

Can. 1427 – § 1. Qui lege aut pracepto tenetur, adnexae eidem quoque poenae obnoxius est.

§ 2. Si, postquam delictum commissum est, lex mutatur, applicanda est lex reo favorabilior.

§ 3. Si vero lex posterior tollit legem vel saltem poenam, haec, quomodocumque inflcta erat, statim cessat.

§ 4. Poena reum ubique tenet etiam resoluto iure eius, qui poenam irrogavit, nisi expresse aliter cavetur.

Can. 1428 – § 1. Nulli poenae est obnoxius, qui decimum quartum aetatis annum non explevit.

§ 2. Ii vero, qui intra decimum quartum et duodevicesimum aetatis annum delictum commiserunt, puniri possunt tantummodo poenis, quae privationem alicuius boni non includunt, nisi Episcopus eparchialis vel iudex in casibus specialibus aliter melius consuli posse censem eorum emendationi.

Can. 1429 – § 1. Poenis is tantum subicitur, qui legem poenalem vel praceptum poenale violavit aut deliberate aut ex graviter culpabili omissione debitae diligentiae aut ex graviter culpabili ignorantia legis vel pracepti.

§ 2. Posita externa legis poenalis vel pracepti poenalis violatione praesumitur eam deliberate factam esse, donec contrarium probatum est; in ceteris legibus vel praceptis id praesumitur tantummodo, si lex vel praceptum iterum post monitionem poenalem violatur.

Can. 1430 – Si qua adest secundum communem praxim et doctrinam canonicae circumstantia attenuans, dummodo tamen delictum adhuc habeatur, iudex poenam lege vel pracepto statutam temperare debet; immo pro sua prudentia, si censem aliter posse melius consuli rei emendationi atque damni et scandali reparacioni, potest etiam a poena irroganda abstinere.

Can. 1431 – Si delictum a recidivo commissum est vel si alia adest secundum communem proxim et doctrinam canonicam circumstantia aggravans, iudex potest reum gravius punire, quam lex vel praeceptum statuit, non exclusis poenis in can. 1417, §2 recensitis.

Can. 1432 – Qui communi delinquendi consilio in delictum concurrunt neque in lege vel praecepto expresse nominantur, iisdem poenis atque auctor principalis puniri possunt vel ad prudentiam iudicis aliis eiusdem vel minoris gravitatis.

Can. 1433 – § 1. Qui aliquid ad delictum patrandum egit vel omisit nec tamen praeter suam voluntatem delictum consummavit, non tenetur poena in delictum consummatum statuta, nisi lex vel praeceptum aliter cavit.

§ 2. Si vero actus vel omissions natura sua ad delicti exsecutionem conducunt, auctor congrua poena puniatur, praesertim si scandalum aliudve grave damnum evenit, leviore tamen quam ea, quae in delictum consummatum constituta est.

§ 3. Ab omni poena liberatur, qui sua sponte ab incepta delicti exsecutione destitut, si nullum ex conatu damnum aut scandalum ortum est.

Can. 1434 – § 1. Qui a lege poenali dispensare potest vel a praecepto poenali eximere, potest etiam poenam vi eiusdem legis vel praecepti irrogatam remittere.

§ 2. Potest praeterea lex vel praeceptum poenale aliis quoque potestatem facere poenas remittendi.

Can. 1435 – § 1. Poenam vi iuris communis irrogatam remittere potest:

1º Hierarcha, qui iudicium poenale promovit vel decreto poenam irrogavit;

2º Hierarcha loci, ubi reus actu commoratur, consulto vero Hierarcha, de quo in n. 1;

§ 2. Hae normae valent etiam circa poenas vi iuris particularis vel praecepti poenalis irrogatis, nisi iure particulari alicuius Ecclesiae sui iuris aliter cavitur.

§ 3. Poenam vero a Sede Apostolica irrogatam sola Sedes Apostolica remittere potest, nisi Patriarchae vel aliis remissio poenae delegatur.

Can. 1436 – Poenae remissio vi aut metu gravi aut dolo extorta ipso iure nulla est.

Can. 1437 – § 1. Remissio poenae dari potest etiam inscio reo vel sub condicione.

§ 2. Remissio dari debet scripto, nisi gravis causa aliud suadet.

§ 3. Caveatur, ne remissionis petitio vel ipsa remissio divulgetur, nisi quatenus id vel utile est ad rei famam tuendam vel necessarium ad scandalum reparandum.

Can. 1438 – § 1. Salvo iure Romani Pontificis cuiusvis poenae remissionem sibi vel aliis reservandi, Synodus Episcoporum lege propter graves circumstantias lata reservare potest remissionem poenarum Patriarchae vel Archiepiscopo maiori pro subditis, qui intra fines territorii Ecclesiae, cui praeest, domicilium vel quasi-domicilium habent; nemo alius potest valide sibi vel aliis reservare poenas iure communi statutas nisi de consensu Sedis Apostolicae.

§ 2. Omnis reservatio stricte est interpretanda.

Can. 1439 – § 1. Remissio poenae dari non potest, nisi reum delicti patrati sincere paenituit necnon de scandali et damni reparazione congrue provisum est.

§ 2. Si vero iudicio illius, cui poenae remissio competit, impletæ sunt haec condicione, remissio, quatenus natura poenae spectata fieri potest, ne denegetur.

Can. 1440 – Si quis pluribus poenis detinetur, remissio valet tantummodo pro poenis in ipsa expressis; generalis autem remissio omnes aufert poenas iis exceptis, quas in petitione reus mala fide reticuit.

Can. 1441 – § 1. Nisi alia poena iure determinata est, irrogari possunt secundum antiquas Ecclesiarum orientalium traditiones poenae, quibus imponitur aliquod grave religionis vel pietatis vel caritatis opus peragendum veluti preces determinatae, pia peregrinatio, speciale iejunium, elemosinae, recessus spirituales.

§ 2. Illi, qui has poenas non est dispositus luere, aliae poenae imponantur.

Can. 1442 – § 1. Salvo iure particulari correptio publica fit vel coram notario aut duobus testibus vel per epistulam ita tamen, ut de receptione et tenore epistulae ex aliquo documento constet.

§ 2. Cavendum est, ne ipsa correptione publica locus detur maior, quam par est, infamiae rei.

Can. 1443 – Si casus gravitas fert et praecipue si agitur de recidivis, Hierarcha etiam praeter poenas per sententiam ad normam iuris irrogatas reum submittere potest vigilantiae modo per decretum administrativum determinato.

Can. 1444 – § 1. Prohibitio commorandi in certo loco vel territorio tantum clericos vel religiosos vel sodales societatis vitae communis ad instar religiosorum afficere potest, praescriptio vero commorandi in certo loco vel territorio nonnisi clericos eparchiae ascriptos salvo iure institutorum vitae consecratae.

§ 2. Ut praescriptio commorandi in certo loco vel territorio irrogetur, requiritur consensus Hierarchæ illius loci, nisi agitur vel de domo instituti vitae consecratae iuris pontificii vel patriarchalis, quo in casu requiritur consensus Superioris competentis, vel de domo clericis plurim eparchiarum paenitentibus vel emendandis destinata.

Can. 1445 – § 1. Privationes poenales afficere possunt tantum illas potestates, officia, ministeria, munera, iura, privilegia, facultates, gratias, titulos, insignia, quae sunt sub potestate auctoritatis poenam constituentis vel Hierarchae, qui iudicium poenale promovit vel decreto eam irrogat; idem valet pro translatione poenali ad aliud officium.

§ 2. Potestatis ordinis sacri privatio dari non potest, sed tantum prohibitio omnes vel aliquos eius actus exercendi ad normam iuris communis; item dari non potest privatio graduum academicorum.

Can. 1446 – § 1. Excommunicatione minore puniti privantur susceptione Divinae Eucharistiae; excludi insuper possunt a participatione in Divina Liturgia, immo etiam ab ingressu in Ecclesiam, si in ea cultus divinus publice celebratur.

§ 2. Ipsa sententia vel decreto, quo haec poena irrogatur, determinari debet eiusdem poenae extensio et, si casus fert, duratio.

Can. 1447 – § 1. Suspensio potest esse vel ab omnibus vel aliquibus actibus potestatis ordinis aut regiminis, ab omnibus vel aliquibus actibus vel iuribus cum officio, ministerio vel munere conexis; eiusdem vero extensio ipsa sententia vel decreto, quo poena irrogatur, definiatur, nisi iure iam determinata est.

§ 2. Nemo suspendi potest nisi ab actibus, qui sunt sub potestate auctoritatis poenam constituentis vel Hierarchae, qui iudicium poenale promovet vel decreto suspensionem irrogat.

§ 3. Suspensio numquam afficit validitatem actuum nec ius habitandi, si quod reus ratione officii, ministerii vel muneric habet; suspensio vero vetans fructus, remunerations, pensiones aliudve percipere secumfert obligationem restituendi, quidquid illegitime, etsi bona fide, perceptum est.

Can. 1448 – § 1. Clericus ad inferiorem gradum reductus vetatur illos actus potestatis ordinis et regiminis exercere, qui huic gradui consentanei non sunt.

§ 2. Clericus vero a statu clericali depositus privatur omnibus officiis, ministeriis aliiisve muneribus, pensionibus ecclesiasticis et potestate qualibet delegata; fit ad ea inhabilis; potestatem ordinis exercere prohibetur; promoveri non potest ad superiores ordines sacros et laicos, ad iuridicos effectus quod attinet, aequiparatur firmis cann. 394 et 720.

Can. 1449 – § 1. Excommunicatio maior vetat praeter omnia illa, de quibus in can. 1446, §1, et alia sacramenta suscipere, sacramenta et sacramentalia ministrare, officiis, ministeriis vel muneribus quibuslibet fungi, actus regiminis ponere, qui, si tamen ponuntur, ipso iure nulli sunt.

§ 2. Excommunicatione maiore punitus a participatione in Divina Liturgia et in aliis quibuslibet publicis cultus divini celebrationibus arcendus est.

§ 3. Excommunicatione maiore punitus vetatur frui privilegiis antea sibi concessis; non potest valide consequi dignitatem, officium, ministerium aliudve munus in Ecclesia vel pensionem, nec fructus his adnexos facit suos; caret etiam voce activa et passiva.

Can. 1450 – § 1. Si poena vetit suscipere sacramenta vel sacramentalia, vetitum suspenditur, dum reus in mortis periculo versatur.

§ 2. Si poena vetit ministrare sacramenta vel sacramentalia vel ponere actum regimini, vetitum suspenditur, quoties id necessarium est ad consulendum christifidelibus in mortis periculo constitutis.

Caput II De poenis in singula delicta

Can. 1451 – § 1. Qui aliquam veritatem fide divina et catholica credendam dene-
gat vel eam in dubium ponit aut fidem christianam ex toto repudiat et legitime monitus
non resipiscit, ut haereticus aut apostata excommunicatione maiore puniatur, clericus
praeterea aliis poenis puniri potest non exclusa depositione.

§ 2. Praeter hos casus, qui sustinet doctrinam, quae a Romano Pontifice vel Colle-
gio Episcoporum magisterium authenticum exercentibus ut erronea damnata est, nec
legitime monitus resipiscit, congrua poena puniatur.

Can. 1452 – Qui subjectionem supremae Ecclesiae auctoritati detrectat et legitime
monitus oboedientiam non praestat, ut schismaticus excommunicatione maiore punia-
tur.

Can. 1453 – Qui consulto omittit commemorationem Hierarchae in Divina Liturgia
et in laudibus divinis iure praescriptam, si legitime monitus non resipiscit, congruis
poenis puniatur non exclusa excommunicatione maiore.

Can. 1454 – Parentes vel parentum locum tenentes, qui filios in religione acatholi-
ca baptizandos vel educandos tradunt, congrua poena puniantur.

Can. 1455 – Qui normas iuris de communicatione in sacris violat, congrua poena
puniri potest.

Can. 1456 – Si quis res sacras in usus profanos vel in malum finem adhibet, su-
spendatur vel a Divina Eucharistia suscipienda prohibeatur.

Can. 1457 – Si quis Divinam Eucharistiam in sacrilegum finem abduxit, retinet vel
abiecit, excommunicatione maiore puniatur et, si clericus est, etiam aliis poenis non
exclusa depositione.

Can. 1458 – Si quis Divinae Liturgiae vel aliorum sacramentorum celebrationem
simulavit, congruis poenis puniatur non exclusa excommunicatione maiore.

Can. 1459 – Qui periurium commisit coram auctoritate ecclesiastica aut qui, etsi
iniuratus, iudici legitime interroganti scienter falsum affirmavit aut verum occultavit
aut qui ad haec delicta induxit, congrua poena puniatur.

Can. 1460 – § 1. Qui vim physicam in Episcopum adhibuit vel aliam gravem iniuriam in ipsum iniecit, congruis poenis puniatur non exclusa, si clericus est, depositione; si vero idem delictum in Metropolitam, Patriarcham vel immo Romanum Pontificem commissum est, reus puniatur excommunicatione maiore, cuius absolutio in ultimo casu ipsi Romano Pontifici est reservata.

§ 2. Qui id egit in alium clericum, religiosum, sodalem societatis vitae communis ad instar religiosorum vel in laicum, qui actu munus ecclesiasticum exercet, congrua poena puniatur.

Can. 1461 – Qui proprio Hierarchae legitime praecipienti vel prohibenti non obtemperat et post monitionem in inobedientia persistit, ut delinquens congrua poena puniatur.

Can. 1462 – § 1. Qui seditiones vel odia adversus quemcumque Hierarcham suscitat aut subditos ad inobedientiam in eum provocat, congrua poena puniatur non exclusa excommunicatione maiore, praesertim si hoc delictum adversus Patriarcham vel immo aduersus Romanum Pontificem commissum est.

§ 2. Qui impedivit libertatem ministerii vel electionis vel potestatis ecclesiasticae aut legitimum bonorum Ecclesiae temporalium usum aut perterrefecit electorem vel eum, qui potestatem vel ministerium exercet, congrua poena puniatur.

Can. 1463 – § 1. Qui vel publico spectaculo vel contione vel in scripto publice evulgato vel aliter instrumentis communicationis socialis utens blasphemiam profert aut bonos mores graviter laedit aut in religionem vel Ecclesiam iniurias exprimit vel odium contemptumve excitat, congrua poena puniatur.

§ 2. Qui nomen dat consociationi, quae contra Ecclesiam machinatur, congrua poena puniatur.

Can. 1464 – Qui sine praescripto consensu vel licentia bona ecclesiastica alienavit, congrua poena puniatur.

Can. 1465 – § 1. Qui homicidium patravit, puniatur excommunicatione maiore; clericus praeterea aliis poenis puniatur non exclusa depositione.

§ 2. Eodem modo puniatur, qui abortum procuravit effectu secuto, firmo can. 723, §2.

Can. 1466 – Qui hominem rapuit aut iniuste detinet, graviter vulneravit vel mutilavit, ei torturam physicam vel psychicam intulit, congrua poena puniatur non exclusa excommunicatione maiore.

Can. 1467 – Si quis gravem iniuriam cuiquam intulit vel eius bonam famam per calumniam graviter laesit, ad congruam satisfactionem praestandam cogatur; si vero renuit, excommunicatione minore vel suspensione puniatur.

Can. 1468 – § 1. Clericus concubinarius vel aliter in peccato externo contra castitatem cum scandalo permanens suspensione puniatur, cui persistente delicto aliae poenae gradatim addi possunt usque ad depositionem.

§ 2. Clericus, qui prohibitum matrimonium attentavit, deponatur.

§ 3. Religiosus, qui votum publicum perpetuum castitatis emisit et non est in ordine sacro constitutus, haec delicta committens congrua poena puniatur.

Can. 1469 – Qui falso de quovis delicto aliquem denunciavit, congrua poena puniatur, non exclusa excommunicatione maiore, praesertim si denunciatur confessarius, Hierarcha, clericus, religiosus, sodalis societatis vitae communis ad instar religiosorum aut laicus in munere ecclesiastico constitutus firmo can. 726.

Can. 1470 – Qui documentum ecclesiasticum falsum confecit aut in eo falsum asseruit aut qui quolibet falso vel mutato documento scienter usus est in re ecclesiastica aut verum documentum mutavit, destruxit vel occultavit, congrua poena puniatur.

Can. 1471 – § 1. Confessarius, qui sacramentale sigillum directe violavit, excommunicatione maiore puniatur firmo can. 723, §1, n. 1; si vero alio modo hoc sigillum fregit, congrua poena puniatur.

§ 2. Qui noticias ex confessione habere quoquo modo conatus est vel illas iam habitas aliis transmisit, excommunicatione minore aut suspensione puniatur.

Can. 1472 – Sacerdos, qui contra praescriptum can. 725 egit, excommunicatione maiore puniatur firmo can. 723, §1, n. 3.

Can. 1473 – Sacerdos, qui in actu vel occasione vel praetextu confessionis paenitentem ad peccatum contra castitatem sollicitavit, congruis poenis puniatur non exclusa depositione firmo can. 723, §1, n. 2.

Can. 1474 – § 1. Episcopi, qui alicui sine auctoritatis competentis mandato ordinationem episcopalem ministrant, et is, qui ab ipsis ordinationem hoc modo suscepit, excommunicatione maiore puniantur.

§ 2. Episcopus, qui alicui ordinationem diaconalem vel presbyteralem contra praescripta canonum ministravit, congrua poena puniatur.

Can. 1475 – Qui auctoritates civiles directe vel indirecte adiit, ut iis instantibus sacram ordinationem, officium, ministerium vel aliud munus in Ecclesia obtineat, congrua poena puniatur non exclusa excommunicatione maiore et, si de clero agitur, etiam depositione.

Can. 1476 – Qui sacram ordinationem simoniace ministravit vel suscepit, deponatur; qui vero alia sacramenta simoniace ministravit vel suscepit, congrua poena puniatur non exclusa excommunicatione maiore.

Can. 1477 – Qui officium, ministerium vel aliud munus in Ecclesia simoniace obtinuit, contulit aut quomodocumque usurpavit aut illegitime retinet vel aliis transmisit vel exsequitur, congrua poena puniatur non exclusa excommunicatione maiore.

Can. 1478 – Qui quidvis donavit, vel pollicitus est, ut aliquis officium, ministerium vel aliud munus in Ecclesia exercens illegitime aliquid agat vel omittat, congrua poena puniatur; item, qui ea dona vel pollicitationes accepavit.

Can. 1479 – § 1. Qui praeter casus iure iam praevisos potestate, officio, ministerio vel alio munere in Ecclesia per actum vel omissionem abusus est, congrua poena puniatur non exclusa eorundem privatione, nisi in hunc abusum alia poena est lege vel pracepto constituta.

§ 2. Qui vero ex culpabili neglegentia actum potestatis, officii, ministerii vel alterius muneris in Ecclesia illegitime cum damno alieno posuit vel omisit, congrua poena puniatur.

Can. 1480 – Qui officium, ministerium vel aliud munus in Ecclesia exercens, cumquaque Ecclesiae sui iuris, etiam latinae, ascriptus est, quemvis christifidelem contra can. 34 ad transitum ad aliam Ecclesiam sui iuris quomodocumque inducere praeumpsit, congrua poena puniatur.

Can. 1481 – Clericus, religiosus vel sodalis societatis vitae communis ad instar religiosorum negotiationem aut mercaturam contra canonum praescripta exercens congrua poena puniatur.

Can. 1482 – Qui obligationes sibi ex poena impositas violat, graviore poena puniri potest.

Titulus XXVIII

De procedura in poenis irrogandis

Caput I De iudicio poenali

Art. I De praevia investigatione

Can. 1483 – § 1. Quoties Hierarcha notitiam saltem veri similem habet de delicto, caute inquirat per se vel per aliam idoneam personam circa facta et circumstantias, nisi haec investigatio omnino superflua videtur.

§ 2. Cavendum est, ne ex hac investigatione bonum cuiusquam nomen in discrimin vocetur.

§ 3. Qui investigationem agit, easdem ac auditor in processu habet potestates et obligationes; idemque non potest, si postea iudicium poenale promovetur, in eo iudicem agere.

Can. 1484 – § 1. Firmis cann. 1418 et 1426, si investigatio satis instructa esse videatur, decidat Hierarcha, num procedura ad poenam irrogandam promovenda sit, et, si affirmative decidit, utrum per iudicium poenale an per decretum extra iudicium agendum sit.

§ 2. Hierarcha decisionem suam revocet vel mutet, quoties ex novis factis et circumstantiis aliud sibi decernendum videtur.

§ 3. Antequam quicquam in re decernit, Hierarcha audiat de delicto accusatum et promotorem iustitiae atque, si ipse prudenter censem, duos iudices aliosve iuris peritos; consideret etiam Hierarcha, num ad vitanda inutilia iudicia expeditat, ut partibus consentientibus vel ipse vel investigator quaestionem de damnis ex bono et aequo dirimat.

Can. 1485 – Investigationis acta et Hierarchae decreta, quibus investigatio initur vel clauditur, eaque omnia, quae investigationem praecedunt, si necessaria non sunt ad proceduram in poenis irrogandis, in archivo secreto curiae asserventur.

Art. II De iudicij poenalis evolutione

Can. 1486 – § 1. Salvis canonibus huius tituli in iudicio poenali applicandi sunt, nisi rei natura obstat, canones de iudiciis in genere et de iudicio contentioso ordinario, processu sumario excluso et servatis specialibus normis de causis, quae ad bonum publicum spectant.

§ 2. Accusatus ad confitendum delictum non tenetur nec ipsi iuriurandum deferri potest.

Can. 1487 – § 1. Si Hierarcha decrevit iudicium poenale esse ineundum, acta investigationis promotori iustitiae tradat, qui accusationis libellum iudici ad normam cann. 1200 et 1202 exhibeat.

§ 2. Coram tribunali superiore partes actoris gerit promotor iustitiae apud illud tribunal constitutus.

Can. 1488 – Ad scandalum praevenienda, ad testium libertatem protegendam et ad iustitiae cursum tutandum potest Hierarcha auditio promotore iustitiae et citato ipso accusato in quolibet iudicij stadio accusatum ab exercitio ordinis sacri, officii vel alterius muneric arcere, ei imponere vel interdicere commemorationem in aliquo loco vel territorio, vel etiam publicam Divinae Eucharistiae susceptionem prohibere; quae omnia causa cessante sunt revocanda eaque ipso iure finem habent cessante iudicio poenali.

Can. 1489 – Iudex accusatum citans debet eum invitare ad eligendum advocatum intra definitum tempus; quo inutiliter elapsa idem iudex ex officio advocatum accusato constituat tamdiu in munere mansurum, dum accusatus sibi advocatum non constituit.

Can. 1490 – § 1. In quolibet iudicij gradu renuntiatio instantiae fieri potest a promotore iustitiae mandante vel consentiente Hierarcha, ex cuius deliberatione iudicium promotum est.

§ 2. Renuntiatio, ut valeat, debet ab accusato acceptari, nisi ipse est a iudicio absens declaratus.

Can. 1491 – Praeter defensiones et animadversiones scripto datas, si locum habuerunt, discussio causae ore fieri debet.

Can. 1492 – § 1. Discussioni assistunt promotor iustitiae, accusatus eiusque advocate, pars laesa, de qua in can. 1498, eiusque advocate.

§ 2. Tribunalis est peritos, qui operam in causa praestiterunt, ad discussionem vocare, ut peritias suas declarare possint.

Can. 1493 – In causae discussione accusatus semper ius habet, ut vel ipse vel suus advocate vel procurator postremus loquatur.

Can. 1494 – § 1. Discussione absoluta tribunal sententiam ferat.

§ 2. Si ex discussione emersit necessitas novarum probationum colligendarum, tribunal dilata definitione causae novas probationes colligat.

Can. 1495 – Pars dispositiva sententiae statim publicanda est, nisi tribunal gravi de causa decernit decisionem secreto servandam esse usque ad formalem sententiae intimationem, quae numquam ultra mensem a die definitionis computandum differri potest.

Can. 1496 – § 1. Appellationem interponeat potest reus, etsi sententia ipsum ideo tantum dimisit, quia poena erat facultativa vel quia iudex potestate usus est, de qua in cann. 1424, §1 et 1430.

§ 2. Promotor iustitiae appellare potest, quoties censet scandali reparacioni vel iustitiae restitutioni satis provisum non esse.

Can. 1497 – In quolibet poenalis iudicii gradu et stadio, si evidenter constat delictum non esse ab accusato patratum, iudex debet id sententia declarare et accusatum absolvere, etsi simul constat actionem poenalem esse extinctam.

Art. III De actione ad damna reparanda

Can. 1498 – § 1. Pars laesa potest actionem contentiosam ad damna reparanda ex delicto sibi illata in ipso iudicio poenali exercere ad normam can. 1291.

§ 2. Interventus partis laesae non amplius admittitur, si factus non est in primo iudicii poenalis gradu.

§ 3. Appellatio in causa de damnis fit ad normam cann. 1324 - 1336, etsi appellatio in iudicio poenali fieri non potest; si vero utraque appellatio, etsi a diversis partibus, interponitur, unicum fiat iudicium appellationis salvo can. 1499.

Can. 1499 – § 1. Ad nimias iudicii poenalis moras vitandas potest iudex iudicium de damnis differre, donec sententiam definitivam in iudicio poenali tulit.

§ 2. Iudex, qui ita egit, debet, postquam sententiam tulit in iudicio poenali, de damnis cognoscere, etsi iudicium poenale propter interpositam impugnationem adhuc pendit vel accusatus absolutus est propter causam, quae non aufert obligationem reparandi damna.

Can. 1500 – Sententia lata in iudicio poenali, etsi in rem iudicatam transiit, nullo modo ius facit erga partem laesam, nisi haec intervenit ad normam can. 1498.

Caput II De irrogatione poenarum per decretum extra iudicium

Can. 1501 – § 1. Ad validitatem decreti, quo poena irrogatur, requiritur, ut:

1º accusatus de accusatione atque probationibus certior fiat data sibi opportunitate ius ad sui defensionem plene exercendi, nisi ad normam iuris citatus comparere neglexit;

2º discussio oralis inter Hierarcham vel eius delegatum et accusatum habeatur praesentibus promotore iustitiae et notario;

3º in ipso decreto exponatur, quibus rationibus in facto et in iure punitio innititur.

§ 2. Poenae autem, de quibus in can. 1441, §1, sine hac procedura imponi possunt, dummodo de earum ex parte rei acceptatione scripto constet.

Can. 1502 – § 1. Recursus adversus decretum, quo poena irrogatur, intra decem dies utiles, postquam intimatum est, ad superiorem auctoritatem competentem interponi potest.

§ 2. Hic recursus vim decreti suspendit.

§ 3. Contra decisionem superioris auctoritatis non datur ulterior recursus.

Titulus XXIX

De lege, de consuetudine et de actibus administrativis

Caput I De legibus ecclesiasticis

Can. 1503 – Leges instituuntur promulgatione.

Can. 1504 – § 1. Leges a Sede Apostolica latae promulgantur per editionem in Actorum Sedis Apostolicae commentario officiali, nisi in casibus specialibus alias promulgandi modus est praescriptus, et obligare incipiunt expletis tribus mensibus a die, qui Actorum numero appositus est, computandis, nisi ex natura rei statim obligant aut brevior vel longior vacatio expresse est statuta.

§ 2. Leges ab aliis legislatoribus latae promulgantur modo ab his legislatoribus determinato et obligare incipiunt a die ab iisdem statuto.

Can. 1505 – Legibus mere ecclesiasticis tenentur soli baptizati, pro quibus latae sunt quique sufficientem rationis usum habent et, nisi aliter iure expresse cavitur, qui septimum aetatis annum expleverunt.

Can. 1506 – § 1. Legibus a supra Ecclesiae auctoritate latis tenentur omnes, pro quibus datae sunt ubique terrarum, nisi pro determinato territorio conditae sunt; certae leges vim habent tantummodo in territorio, in quo auctoritas, a qua leges promulgatae sunt, potestatem regiminis exercet, nisi ex natura rei vel iure aliud constat.

§ 2. Legibus conditis pro determinato territorio ii subiciuntur, pro quibus latae sunt quique ibidem domicilium vel quasi-domicilium habent et simul actu commorantur firma §3, n. 1.

§ 3. Peregrini:

1º non obligantur legibus iuris particularis sui territorii, dum ab eo absunt, nisi aut earum transgressio in proprio territorio nocet aut leges sunt personales;

2º neque obligantur legibus iuris particularis territorii, in quo versantur, iis exceptis, quae ordini publico consulunt aut actuum sollemnia determinant aut res immobiles in territorio sitas respiciunt;

3º sed obligantur legibus iuris communis et iuris particularis pro Ecclesia sui iuris, cui ascripti sunt, latis, etsi in suo territorio non vigent, non vero, si in loco, ubi versantur, non obligant.

§ 4. Vagi obligantur omnibus legibus, quae vigent in loco, ubi versantur.

Can. 1507 – Leges a supra Ecclesiae auctoritate latae, in quibus subiectum passivum expresse non indicatur, christifideles Ecclesiarum orientalium respiciunt tantummodo, quatenus de rebus fidei vel morum aut de declaratione legis divinae agitur vel explicite de eis in ipsis disponitur aut de favorabilibus agitur, quae nihil contrarium ritibus orientalibus continent.

Can. 1508 – § 1. Nomine iuris communis in hoc Codice veniunt praeter leges et legitimas consuetudines universae Ecclesiae etiam leges et legitimae consuetudines omnibus Ecclesiis orientalibus communes.

§ 2. Nomine vero iuris particularis veniunt omnes leges, legitimae consuetudines, statuta aliaeque iuris normae, quae nec universae Ecclesiae nec omnibus Ecclesiis orientalibus communes sunt.

Can. 1509 – Leges respiciunt futura, non praeterita, nisi nominatim in eis de praeteritis cavitur.

Can. 1510 – Irritantes aut inhabilitantes eae tantum leges habendae sunt, quibus actum esse nullum aut inhabilem esse personam expresse statuitur.

Can. 1511 – Leges, etiam irritantes et inhabilitantes, in dubio iuris non urgent; in dubio autem facti ab eis dispensare possunt Hierarchae, dummodo, si agitur de dispensatione reservata, concedi soleat ab auctoritate, cui reservatur.

Can. 1512 – § 1. Ignorantia vel error circa leges irritantes vel inhabilitantes earundem effectum non impediunt, nisi aliud expresse statuitur.

§ 2. Ignorantia vel error circa legem aut poenam aut circa factum proprium aut circa factum alienum notorium non praesumitur; circa factum alienum non notorium praesumitur, donec contrarium probatum est.

Can. 1513 – § 1. Leges authentice interpretatur legislator et is, cui potestas authenticæ interpretandi est ab eodem commissa.

§ 2. Interpretatio authentica per modum legis exhibita eandem vim habet ac ipsa lex et promulgari debet; si verba in se certa declarat tantum, valet retrorsum; si legem contat vel extendit aut dubiam explicat, non retrotrahitur.

§ 3. Interpretatio autem per modum sententiae iudicialis aut actus administrativi in re speciali data vim legis non habet et ligat tantum personas atque afficit res, pro quibus lata est.

Can. 1514 – Leges intellegendae sunt secundum propriam verborum significacionem in textu et contextu consideratam, quae si dubia et obscura mansit, secundum locos parallelos, si qui sunt, legis finem ac circumstantias et mentem legislatoris.

Can. 1515 – Leges, quae poenam statuunt aut liberum iurium exercitium coartant aut exceptionem a lege continent, strictae subsunt interpretationi.

Can. 1516 – Si certa de re deest expressum praescriptum legis, causa, nisi est poenalis, dirimenda est secundum canones Synodorum et Sanctorum Patrum, legitimam consuetudinem, generalia principia iuris canonici cum aequitate servata, iurisprudentiam ecclesiasticam, communem constantemque doctorum sententiam.

Can. 1517 – § 1. Lex posterior abrogat priorem aut eidem derogat, si id expresse edicit aut si illi est directe contraria aut totam de integro ordinat legis prioris materiam.

§ 2. Lex iuris communis vero, nisi aliter in ipsa lege expresse cavitur, non derogat legi iuris particularis nec lex iuris particularis pro aliqua Ecclesia sui iuris lata derogat iuri magis particulari in eadem Ecclesia vigenti.

Can. 1518 – In dubio revocatio legis praexistentis non praesumitur, sed leges posteriores ad priores trahendae sunt et his, quatenus fieri potest, conciliandae.

Can. 1519 – Leges civiles, ad quas ius Ecclesiae remittit, iure canonico iisdem cum effectibus serventur, quatenus iuri divino non sunt contrariae et nisi aliter iure canonico cavitur.

Can. 1520 – Enuntiatio sermonis genere masculino etiam genus femininum respicit, nisi ex natura rei vel ex textu contextuque legis aliud constat.

Caput II De consuetudine

Can. 1521 – § 1. Consuetudo communis christiana, quatenus actuositati Spiritus Sancti in corpore ecclesiastico respondet, vim iuris obtinere potest.

§ 2. Iuri divino nulla consuetudo potest ullo modo derogare.

Can. 1522 – § 1. Ea tantum consuetudo vim iuris habere potest, qui est rationabilis et a communitate legis saltem recipienda capaci praxi continua et pacifica inducta neconon per tempus iure statutum praescripta.

§ 2. Consuetudo, quae a iure expresse reprobatur, non est rationabilis.

§ 3. Consuetudo vigenti iuri canonico contraria aut, quae est praeter legem canoniam, vim iuris obtinet tantum, si legitime per annos triginta continuos et completos servata est; contra legem canoniam vero, quae clausulam continet futuras consuetudines prohibentem, sola praevalere potest consuetudo centenaria aut immemorabilis.

§ 4. Competens legislator potest consuetudinem consensu suo saltem tacito etiam ante hoc tempus ut legitimam approbare.

Can. 1523 – Consuetudo est optima legum interpres.

Can. 1524 – Consuetudo sive contra sive praeter legem per contrariam consuetudinem aut legem revocatur; sed nisi expressam de iis mentionem facit, lex non revocat consuetudines centenarias aut immemorables; ad ceteras consuetudines quod attinet, valet can. 1517, §2.

Caput III De actibus administrativis

Can. 1525 – § 1. Actus administrativi poni possunt ab iis, qui potestatem regiminis exsecutivam habent, intra limites eorum competentiae necnon ab illis, quibus haec potestas explicite vel implicite competit sive ipso iure sive vi legitimae delegationis.

§ 2. Actus administrativi sunt praesertim:

1º decreta, quibus pro casu speciali datur decisio aut fit provisio canonica;

2º praeceptum singulare seu decretum, quo personae aut personis determinatis aliquid faciendum aut omittendum directe et legitime imponitur praesertim ad legis observantiam urgendam;

3º rescripta, quibus conceditur privilegium, dispensatio, licentia aliave gratia.

Can. 1526 – Effectum habet actus administrativus a momento, quo intimatur, vel in rescriptis a momento, quo datae sunt litterae; si vero actus administrativi applicatio committitur executori, effectum habet a momento exsecutionis.

Can. 1527 – § 1. Actus administrativus intellegendus est secundum propriam verborum significationem et communem loquendi usum nec debet ad alios casus praeter expressos extendi.

§ 2. In dubio actus administrativus, qui ad lites refertur, ad poenas comminandas infligendasve attinet, iura personae coartat, iura aliis quaesita laedit aut adversatur legi in commodum privatorum, strictam recipit interpretationem; secus vero latam.

§ 3. In privilegiis ea semper adhibenda est interpretatio, ut privilegio auctus aliquam revera gratiam consequatur.

§ 4. Non solum dispensatio, sed ipsa potestas dispensandi ad certum casum concessa strictae subest interpretationi.

Can. 1528 – § 1. Per legem contrariam nullus actus administrativus revocatur, nisi aliter in ipsa lege cavetur aut lex lata est ab auctoritate ipsi, qui actum administrativum emisit, superiore.

§ 2. Actus administrativus non cessat resoluto iure eius, qui eum posuit, nisi aliter expresse cavetur.

§ 3. Revocatio actus administrativi per alium actum administrativum auctoritatis competenter effectum tantummodo obtinet a momento, quo intimatur personae, pro qua datus est.

§ 4. Dispensatio, quae tractum habet successivum, cessat quoque certa ac totali cessatione causae motivae.

§ 5. Decretum praeceptumve singulare vim habere desinit etiam cessante lege, ad cuius exsecutionem datum est; praeceptum singulare cessat etiam resoluto iure praecipientis, nisi legitimo documento impositum est.

Can. 1529 – Actus administrativus, qui forum externum respicit, firmis carin. 1535, §2 et 1542 scripto est consignandus; item, si fit in forma commissoria, illius actus exsecutionis.

Can. 1530 – Actus administrativus, etiam si agitur de rescripto motu proprio dato, effectu caret, quatenus ius alii quaesitum laedit aut legi vel legitimae consuetudini contrarius est, nisi auctoritas competens expresse clausulam derogatoriam addidit.

Can. 1531 – Condiciones in actibus administrativis tunc tantum ad validitatem censemur adiectae, quoties per particulas si, nisi, dummodo, vel in lingua vernacula per aliam eiusdem significationis exprimuntur.

Art. I .De procedura in decretis extra iudicium ferendis

Can. 1532 – § 1. Antequam decretum extra iudicium fert, auctoritas necessarias notitias et probationes exquirat; iure audiendos vel consulendos audiat vel consulat; eos, quos directe decretum attingit ac praesertim, quorum iura laedi possunt, audiat.

§ 2. Petitori et etiam legitime contradicenti auctoritas notitias et probationes patefaciat, quae sine publici vel privati damni periculo cognosci possunt, et rationes forte contrarias ostendat data eis opportunitate respondendi, etiam per patronum, intra terminum ab ipsa auctoritate determinatum.

Can. 1533 – Auctoritas decretum intra sexaginta dies a recepta petitione ad decretum obtinendum computandos ferat, nisi ius particulare propriae Ecclesiae sui iuris alias terminos statuit; si vero hoc factum non est et petitor decretum iterum scripto petit, tricesimo die ab hac petitione recepta computando, si etiam tunc nihil factum est, petitio pro reiecta habetur ac si eo die reiectione per decretum facta est ita, ut recursus adversus eam interponi possit.

Can. 1534 – § 1. Qui decretum fert, id prae oculis habeat et intendat, quod animarum saluti et bono publico maxime conducere videtur, servatis quidem legibus et legitimis consuetudinibus, iustitia et aequitate.

§ 2. In decreto exprimantur saltem summarie motiva; si vero periculum publici vel privati damni obstat, ut motiva non patefiant, haec in libro secreto exprimantur atque ei, qui de recursu forte adversus decretum interposito videt, ostendantur, si ipse petit.

Can. 1535 – § 1. Decretum vim iuris habet, postquam ei, ad quem destinatur, intitulatum est modo, qui secundum locorum leges et condiciones tutissimus est.

§ 2. Si periculum publici vel privati damni obstat, ut textus decreti scripto tradi non possit, potest auctoritas ecclesiastica iubere decretum ei, ad quem destinatur, coram duobus testibus vel coram notario ecclesiastico legi, processu verbali redacto ab omnibus praesentibus subscribendo; his peractis decretum pro intimato habetur.

§ 3. Si vero is, ad quem decretum destinatur, intimationem recusavit vel ad normam iuris vocatus ad decretum accipendum vel audiendum sine iusta causa a decreti auctore perpendenda non comparuit vel processum verbalem subscribere recusavit, decretum pro intimato habetur.

Art. II De executione actuum administrativorum

Can. 1536 – Exsecutor actus administrativi invalide suo munere fungitur, antequam mandatum scripto datum recepit eiusque authenticitatem et integritatem recognovit, nisi auctoritas, quae eundem actum posuit, praeviamente notitiam circa mandatum cum eo communicavit.

Can. 1537 – § 1. Exsecutor actus administrativi, cui committitur mera eiusdem actus exsecutio, hanc exsecutionem denegare non potest, nisi manifesto constat eundem actum esse nullum aut alia gravi de causa sustineri non posse aut condiciones actui administrativo appositas non esse impletas; si vero exsecutio actus administrativi ratione adiunctorum personae aut loci videtur inopportuna, exsecutor exsecutionem intermititat et statim certiore faciat auctoritatem, quae actum posuit.

§ 2. Si in rescripto concessio gratiae exsecutori committitur, eius est pro suo prudenti arbitrio et conscientia gratiam concedere vel denegare.

Can. 1538 – Exsecutor actus administrativi procedere debet ad mandati normam; si condiciones ad validitatem actus mandato appositas non implevit vel substantialem procedendi formam non servavit, exsecutio nulla est.

Can. 1539 – Actus administrativi exsecutor potest alium pro suo prudenti arbitrio sibi substituere, nisi substitutio prohibita est aut electa est industria personae aut substituti persona determinata est; his in casibus vero exsecutori licet alii committere actus praeparatorios.

Can. 1540 – Actus administrativus exsecutioni mandari potest etiam ab exsecutoris successore in officio, nisi electa est industria personae.

Can. 1541 – Exsecutori licet actum administrativum iterum exsecutioni mandare, si quoquo modo in eiusdem actus exsecutione erravit.

Art. III De rescriptis

Can. 1542 – § 1. Quae in canonibus de rescriptis statuuntur, de concessionibus gratiarum vivae vocis oraculo quoque valent, nisi aliud manifesto constat.

§ 2. Gratiam oretenus concessam aliquis probare tenetur, quoties id legitime ab eo petitur.

Can. 1543 – Rescriptum impetrari potest pro alio, etiam praeter eius assensum, et valet ante eiusdem acceptationem, nisi aliud ex appositis clausulis appareret.

Can. 1544 – § 1. Reticentia veri in precibus non obstat, ne rescriptum vim habeat, dummodo expressa sint, quae ad validitatem sunt exprimenda secundum stilum curiae Hierarchae, qui rescriptum concedit.

§ 2. Nec obstat expositio falsi, dummodo una saltem causa motiva proposita sit vera.

Can. 1545 – § 1. Gratia ab auctoritate superiore denegata non potest ab auctoritate inferiore valide concedi, nisi auctoritas superior expresse consensit.

§ 2. Gratia ab aliqua auctoritate denegata non potest valide ab alia aequo competenti aut superiore concedi nulla facta in petitione denegationis mentione.

1º De privilegiis

Can. 1546 – § 1. Privilegium, scilicet gratia in favorem certarum personarum sive physicarum sive iuridicarum per specialem actum facta concedi potest a legislatore et ab eo, cui legislator hanc potestatem concessit.

§ 2. Possessio centenaria vel immemorabilis praesumptionem inducit concessi privilegii.

Can. 1547 – § 1. Privilegium praesumitur perpetuum.

§ 2. Privilegium cessat:

1º si est personale, per extinctionem personae, cui concessum est;

2º si est reale vel locale per absolutum rei vel loci interitum;

3º elapso tempore vel expleto numero casuum, pro quibus concessum est;

4º si temporis progressu rerum adjuncta iudicio auctoritatis competentis mutantur ita, ut noxium evaserit aut eius usus illicitus fiat.

§ 3. Privilegium locale, si locus intra quinquaginta annos restituitur, reviviscit.

Can. 1548 – § 1. Nullum privilegium per renuntiationem cessat, nisi haec a competenti auctoritate acceptata est.

§ 2. Privilegio in sui dumtaxat favorem concesso quaevis persona physica renuntiare potest.

§ 3. Privilegio concesso alicui personae iuridicae aut ratione dignitatis loci vel rei persona physica valide renuntiare non potest; nec ipsi personae iuridicae integrum est privilegio sibi concesso renuntiare, si renuntiatio cedit in Ecclesiae aliorumve praedictorum.

Can. 1549 – Per non usum vel per usum contrarium privilegium aliis non onerosum non cessat; si vero privilegium in aliorum gravamen cedit, amittitur, si accedit legitima praescriptio aut tacita renuntiatio.

Can. 1550 – Qui abutitur potestate sibi ex privilegio data, ab Hierarcha moneatur; graviter abutentem ac frustra monitum Hierarcha privet privilegio, quod ipse concedit; si vero privilegium concessum est ab auctoritate Hierarchae superiori, eandem Hierarcha certiore facere tenetur.

2º De dispensationibus

Can. 1551 – § 1. Dispensatio, scilicet legis mere ecclesiasticae in casu speciali relatione, concedi potest tantum iusta ac rationabili de causa habita ratione adiunctorum casus et gravitatis legis, a qua dispensatur; secus dispensatio illicita et, nisi ab ipso legislatore aut ab auctoritate ei superiore data est, etiam invalida est.

§ 2. Bonum spirituale christifidelium est iusta et rationabilis causa.

§ 3. In dubio de sufficientia causae dispensatio licite et valide conceditur.

Can. 1552 – Dispensationi obnoxiae non sunt leges, quatenus definiunt ea, quae institutorum aut actuum iuridicorum essentialiter sunt constitutiva, nec leges processuales et poenales.

Can. 1553 – § 1. Episcopus eparchialis dispensare potest tam a legibus iuris communis quam a legibus iuris particularis propriae Ecclesiae sui iuris in casu speciali christifideles, in quos ad normam iuris potestatem suam exercet, quoties id ad eorum bonum spirituale conferre iudicat, nisi ab auctoritate, quae leges tulit, reservatio facta est.

§ 2. Si difficile est adire auctoritatem, cui dispensatio reservata est, et simul in mora est periculum gravis damni, omnis Hierarcha in casu speciali dispensare potest christifideles, in quos ad normam iuris potestatem suam exercet, dummodo agatur de dispensatione, quam eadem auctoritas in iisdem adiunctis concedit, firmo can. 394.

Can. 1554 – Qui habet potestatem dispensandi, eam exercere potest, etiam extra territorium existens, in subditos, etsi a territorio absentes, atque, nisi contrarium expresse statuitur, in peregrinos quoque in territorio actu degentes.

Titulus XXX

De praescriptione et de temporis supputatione

Caput I De praescriptione

Can. 1555 – Praescriptionem tamquam iuris subiectivi acquirendi vel amittendi necnon ab obligationibus se liberandi modum, prout est in iure civili, Ecclesia recipit, nisi aliud iure communi statuitur.

Can. 1556 – Nulla valet praescriptio, nisi bona fide nititur non solum initio, sed toto decursu temporis ad praescriptionem requisiti salvo can. 1167.

Can. 1557 – Praescriptioni obnoxia non sunt:

- 1º iura et obligationes, quae sunt legis divinae;
- 2º iura, quae obtineri possunt ex solo privilegio apostolico;
- 3º iura et obligationes, quae spiritualem christifidelium vitam directe respiciunt;
- 4º fines certi et indubii circumscriptio[n]um ecclesiasticarum;
- 5º obligationes et onera celebrationem Divinae Liturgiae respicientia;
- 6º provisio canonica officii, quod ad normam iuris exercitium ordinis sacri requirit;
- 7º ius visitationis et obligatio oboedientiae ita, ut personae in Ecclesia a nulla auctoritate ecclesiastica visitari possint et nulli auctoritati iam subsint.

Caput II De temporis supputatione

Can. 1558 – Nisi aliter expresse iure cavetur, tempus supputetur ad normam canonum, qui sequuntur.

Can. 1559 – § 1. Tempus continuum intellegitur, quod nullam patitur interruptio[n]em.

§ 2. Tempus utile intellegitur, quod ita ius suum exercenti aut persequenti competit, ut ignorantia aut illi, qui agere non potuit, non currat.

Can. 1560 – § 1. In iure dies intellegitur spatium constans ex 24 horis continuo supputandis et incipit a media nocte; hebdomada spatium 7 dierum; mensis spatium 30, annus spatium 365 dierum, nisi mensis et annus dicuntur sumendi, prout sunt in calendario.

§ 2. Si tempus est continuum, mensis et annus semper sumendi sunt, prout sunt in calendario.

Can. 1561 – § 1. Dies, a quo calculus incipit, non computatur in termino, nisi huius initium coincidit cum initio diei aut aliter expresse iure cavetur.

§ 2. Dies, ad quem calculus dirigitur, computatur in termino, qui, si terminus constat ex uno vel pluribus mensibus aut annis, ex una vel pluribus hebdomadibus, finitur expleto ultimo die eiusdem numeri aut, si mensis die eiusdem numeri caret, expleto ultimo die mensis.

INDEX

Canones praeliminares	1 - 6
Titulus I	De christifidelibus eorumque omnium iuribus et obligationibus
	7 - 26
Titulus II	De Ecclesiis sui iuris et de ritibus
	27 - 40
Caput I	De ascriptione alicui Ecclesiae sui iuris
	28 - 37
Caput II	De ritibus servandis
	38 - 40
Titulus III	De suprema Ecclesiae auctoritate
	41 - 53
Caput I	De Romano Pontifice
	42 - 47
Caput II	De Collegio Episcoporum
	48 - 53
Titulus IV	De Ecclesiis patriarchalibus
	54 - 150
Caput I	De electione Patriarcharum
	62 - 76
Caput II	De iuribus et obligationibus Patriarcharum
	77 - 101
Caput III	De Synodo Episcoporum Ecclesiae patriarchalis
	102 - 113
Caput IV	De curia patriarchali
	114 - 125
Caput V	De Sede patriarchali vacante vel impedita
	126 - 132
Caput VI	De Metropolitis Ecclesiae patriarchalis
	133 - 139
Caput VII	De conventu patriarchali
	140 - 145
Caput VIII	De territorio Ecclesiae patriarchalis atque de potestate Patriarchae et Synodorum extra hoc territorium
	146 - 150
Titulus V	De Ecclesiis archiepiscopalibus maioribus
	151 - 154
Titulus VI	De Ecclesiis metropolitanis ceterisque Ecclesiis sui iuris
	155 - 174
Caput I	De Ecclesiis metropolitanis sui iuris
	155 - 171
Caput II	De ceteris Ecclesiis sui iuris
	172 - 174
Titulus VII	De eparchiis et de Episcopis
	175 - 308
Caput I	De Episcopis
	175 - 232
Art. I	De electione Episcoporum
	178 - 187
Art. II	De iuribus et obligationibus Episcoporum eparchialium
	188 - 209
Art. III	De Episcopis coadiutoribus et de Episcopis auxiliaribus
	210 - 216
Art. IV	De sede eparchiali vacante vel impedita
	217 - 231
Art. V	De Administratoribus apostolicis
	232
Caput II	De organis Episcopum in regimine adiuvantibus
	233 - 276
Art. I	De conventu eparchiali
	233 - 240

Art. II	De curia eparchiali	241, 242
1º	De Protosyncello et de Syncellis	243 - 249
2º	De cancellario aliquisque notarii et de archivo curiae eparchialis	250 - 259
3º	De oecono ^m o eparchiali et de consilio a rebus oeconomi ^c is	260, 261
Art. III	De consilio presbyterali et de collegio consultorum eparchialium	262 - 269
Art. IV	De consilio pastorali	270 - 273
Art. V	De protopresbyteris	274 - 276
Caput III	De paroeciis, de parochis et de vicariis paroecialibus	277 - 301
Caput IV	De rectoribus ecclesiarum	302 - 308
Titulus VIII	De exarchii et de Exarchis	309 - 319
Titulus IX	De conventibus Hierarcharum plurium Ecclesiarum sui iuris	320
Titulus X	De clericis	321 - 396
Caput I.	De institutione clericorum	326 - 328
Art. I	De seminariis erigendis et regendis	329 - 339
Art. II	De institutione ad ministeria	340 - 354
Caput II	De ascriptione clericorum alicui eparchiae	355 - 364
Caput III	De iuribus et obligationibus clericorum	365 - 391
Caput IV	De amissione status clericalis	392 - 396
Titulus XI	De laicis	397 - 407
Titulus XII	De monachis ceterisque religiosis et de sodalibus aliorum institutorum vitae consecratae	408 - 568
Caput I	De monachis ceterisque religiosis	408 - 550
Art. I	Canones generales	408, 409
1º	De dependentia religiosorum ab Episcopo eparchiali, a Patriarcha, a Sede Apostolica	410 - 415
2º	De Superioribus et de sodalibus institutorum religiosorum	416 - 430
Art. II	De monasteriis	431 - 501
1º	De erectione et de suppressione monasteriorum	433 - 438
2º	De monasteriorum Superioribus, Synaxibus et oeconomis	439 - 445
3º	De admissione in monasterium et de novitiatu	446 - 459
4º	De consecratione seu professione monastica	460 - 468

5º	De institutione sodalium et de disciplina monastica	469 - 478
6º	De eremitis	479 - 483
7º	De monasterio stauropegiaco	484
8º	De transitu ad aliud monasterium	485, 486
9º	De exclastratione et de discessu a monasterio	487 - 494
10º	De dimissione monachorum	495 - 501
Art. III	De ordinibus et congregationibus	502 - 550
1º	De erectione et de suppressione ordinis, congregationis, provinciae, domus	504 - 508
2º	De Superioribus; de Synaxibus et de oeconomis in ordinibus et congregationibus	509 - 513
3º	De admissione in ordines et congregationes et de novitiatu	514 - 522
4º	De professione in ordinibus et congregationibus	523 - 532
5º	De institutione sodalium et de disciplina in ordinibus et congregationibus	533 - 540
6º	De transitu ad alium ordinem vel congregationem aut ad monasterium sui iuris	541, 542
7º	De exclastratione et de discessu ab ordine vel congregatione	543 - 547
8º	De dimissione ab ordine vel congregatione	548 - 550
Caput II	De societatibus vitae communis ad instar religiosorum	551 - 559
Caput III	De institutis saecularibus	560 - 566
Caput IV	De novis formis vitae consecratae	567, 568
Titulus XIII	De christifidelium consociationibus	569 - 580
Titulus XIV	De evangelizatione gentium	581 - 591
Titulus XV	De magisterio ecclesiastico	592 - 663
Caput I	De Ecclesiae munere docendi in genere	592 - 603
Caput II	De verbi Dei ministerio	604, 605
Art. I	De verbi Dei praedicatione	606 - 613
Art. II	De catechetica institutione	614 - 623
Caput III	De educatione catholica	624 - 647
Art. I	De scholis, praesertim catholicis	628 - 636
Art. II	De catholicis studiorum universitatibus	637 - 642
Art. III	De ecclesiasticis studiorum universitatibus et facultatibus	643 - 647

Caput IV	De instrumentis communicationis socialis et in specie de libris	648 - 663
Titulus XVI	De cultu divino et praesertim de sacramentis	664 - 891
Caput I	De baptismo	672 - 688
Caput II	De chrismatione sancti myri	689 - 694
Caput III	De Divina Eucharistia	695 - 713
Caput IV	De sacramento paenitentiae	714 - 731
Caput V	De unctione infirmorum	732 - 737
Caput VI	De sacra ordinatione	738 - 770
Art. I	De sacrae ordinationis ministro	739 - 748
Art. II	De sacrae ordinationis subiecto	749 - 752
1º	De requisitis in candidatis ad sacram ordinationem	753 - 756
2º	De impedimentis suscipiendi vel exercendi ordines sacros	757 - 763
Art. III	De iis quae sacrae ordinationi praemitti debent	764 - 767
Art. IV	De sacrae ordinationis tempore, loco, adnotatione et testimonio	768 - 770
Caput VII	De matrimonio	771 - 862
Art. I	De cura pastorali et de iis, quae matrimonii celebrationi praemitti debent	778 - 784
Art. II	De impedimentis dirimentibus in genere	785 - 794
Art. III	De impedimentis in specie	795 - 807
Art. IV	De matrimonii mixtis	808 - 811
Art. V	De consensu matrimoniali	812 - 822
Art. VI	De forma celebrationis matrimonii	823 - 836
Art. VII	De matrimonii effectibus	837, 838
Art. VIII	De matrimonii convalidatione	839 - 848
1º	De convalidatione simplici	839 - 843
2º	De sanatione in radice	844 - 848
Art. IX	De separatione coniugum	849 - 862
1º	De dissolutione vinculi	849 - 858
2º	De separatione manente vinculo	859 - 862
Caput VIII	De sacramentalibus, de locis et de temporibus sacris, de cultu Sanctorum, de voto et de iureiurando.	863 - 891
Art. I	De sacramentalibus	863
Art. II	De locis sacris	864 - 875
1º	De ecclesiis	865 - 869
2º	De exequiis ecclesiasticis et de coemeteriis	870 - 875

Art. III	De diebus festis et paenitentiae	876 - 879
Art. IV	De cultu Sanctorum, sacrarum imaginum et reliquiarum	880 - 884
Art. V	De voto et iureiurando	885 - 891
Titulus XVII	De baptizatis acatholicis ad plena communionem cum Ecclesia catholica convenientibus	892 - 897
Titulus XVIII	De oecumenismo seu de christianorum unitate fovenda	898 - 904
Titulus XIX	De personis et de actibus iuridicis	905 - 931
Caput I	De personis	905 - 926
Art. I	De personis physicis	905 - 915
Art. II	De personis iuridicis	916 - 926
Caput II	De actibus iuridicis	927 - 931
Titulus XX	De officiis	932 - 974
Caput I	De provisione canonica officiorum	934 - 960
Art. I	De electione	943 - 956
Art. II	De postulatione	957 - 960
Caput II	De amissione officii	961 - 974
Art. I	De renuntiatione	963 - 967
Art. II	De translatione	968, 969
Art. III	De amotione	970 - 973
Art. IV	De privatione	974
Titulus XXI	De potestate regiminis	975 - 990
Titulus XXII	De recursibus adversus decreta administrativa	991 - 1021
Caput I	De recursu hierarchico	992 - 1002
Caput II	De recursu ad tribunal	1003 - 1021
Titulus XXIII	De bonis Ecclesiae temporalibus	1022 - 1069
Caput I	De bonis temporalibus acquirendis	1025 - 1036
Caput II	De bonis ecclesiasticis administrandis	1037 - 1048
Caput III	De contractibus, praesertim de alienationibus	1049 - 1057
Caput IV	De piis voluntatibus et de piis fundationibus	1058 - 1069
Titulus XXIV	De iudiciis in genere	1070 - 1199
Caput I	De foro competenti	1073 - 1100
Caput II	De administris tribunalium	1101 - 1117
Art. I	De Vicario iudicali, de iudicibus et de auditoribus	1101 - 1108
Art. II	De promotore iustitiae, de defensore vinculi et de notario	1109 - 1116

Art. III	De administris tribunalium ex diversis eparchiis vel Ecclesiis sui iuris assumendis	1117
Caput III	De obligationibus iudicum et administratorum tribunalium	1118 - 1131
Caput IV	De ordine cognitionum	1132 - 1138
Caput V	De iudicii terminis, dilationibus et loco	1139 - 1143
Caput VI	De personis in aulam admittendis et de modo conficiendi et asservandi acta	1144 - 1148
Caput VII	De actore et de parte conventa	1149 - 1153
Caput VIII	De procuratoribus ad lites et de advocatis	1154 - 1163
Caput IX	De actionibus et de exceptionibus	1164 - 1178
Caput X	De modis evitandi iudicia	1179 - 1199
Art. I	De transactione	1179 - 1182
Art. II	De compromisso in arbitrios	1183 - 1199
Titulus XXV	De iudicio contentioso	1200 - 1371
Caput I	De iudicio contentioso ordinario	1200 - 1357
Art. I	De libello litis introductorio	1200 - 1204
Art. II	De citatione et de intimatione vel notificatione actuum iudicialium	1205 - 1209
Art. III	De litis contestatione	1210 - 1213
Art. IV	De litis instantiae suspensione, peremptione et renuntiatione	1214 - 1221
Art. V	De probationibus	1222 - 1281
1º	De partium declarationibus	1226 - 1234
2º	De probatione per documenta	1235 - 1242
3º	De testibus et de attestationibus	1243 - 1269
aº	Qui testes esse possunt	1245, 1246
bº	De inducendis et excludendis testibus	1247 - 1253
cº	De testimoniis examine	1254 - 1267
dº	De testimoniorum fide	1268, 1269
4º	De peritis	1270 - 1277
5º	De accessu et de recognitione iudiciali	1278, 1279
6º	De praesumptionibus	1280, 1281
Art. VI	De causis incidentibus	1282 - 1295
1º	De partibus non comparentibus	1287 - 1290
2º	De interventu tertii in causa	1291, 1292
3º	De attentatis lite pendente	1293 - 1295
Art. VII	De actorum publicatione, de conclusione in causa et de causae discussione	1296 - 1304
Art. VIII	De iudicis pronuntiationibus	1305 - 1316
Art. IX	De impugnatione sententiae	1317 - 1336

1º	De querela nullitatis contra sententiam	1317 - 1323
2º	De appellatione	1324 - 1336
Art. X	De re iudicata, de restitutione in integrum et de oppositione tertii	1337 - 1348
1º	De re iudicata	1337 - 1340
2º	De restitutione in integrum	1341 - 1344
3º	De oppositione tertii	1345 - 1348
Art. XI	De gratuito patrocinio et de expensis iudicibus	1349 - 1351
Art. XII	De execuctione sententiae	1352 - 1357
Caput II	De iudicio contentioso summario	1358 - 1371
Titulus XXVI	De quibusdam processibus specialibus	1372 - 1415
Caput I	De processibus matrimonialibus	1372 - 1399
Art. I	De causis ad matrimonii nullitatem declarandam	1372 - 1392
1º	De foro competenti	1372 - 1374
2º	De iure impugnandi matrimonium	1375, 1376
3º	De obligationibus iudicum et tribunalis	1377, 1378
4º	De probationibus	1379 - 1382
5º	De sententia et de appellatione	1383 - 1386
6º	De processu documentali	1387 - 1389
7º	Normae generales	1390 - 1392
Art. II	De causis separationis coniugum	1393 - 1397
Art. III	De processu praesumptae mortis coniugis	1398
Art. IV	De modo procedendi ad obtainendam solutionem matrimonii sacramentalis non consummati aut solutionem matrimonii in favorem fidei	1399
Caput II	De causis ad sacrae ordinationis nullitatem declarandam	1400 - 1402
Caput III	De procedura in parochis amovendis vel transferendis	1403 - 1415
Art. I	De modo procedendi in amotione parochorum	1403 - 1410
Art. II	De modo procedendi in translatione parochorum	1411 - 1415
Titulus XXVII	De sanctionibus poenalibus in Ecclesia	1416 - 1482
Caput I	De delictis et poenis in genere	1416 - 1450
Caput II	De poenis in singula delicta	1451 - 1482
Titulus XXVIII	De procedura in poenis irrogandis	1483 - 1502
Caput I	De iudicio poenali	1483 - 1500
Art. I	De praevia investigatione	1483 - 1485
Art. II	De iudicii poenalis evolutione	1486 - 1497

Art. III	De actione ad damna reparanda	1498 - 1500
Caput II	De irrogatione poenarum per decretum extra iudicium	1501, 1502
Titulus XXIX	De lege, de consuetudine et de actibus administrativis	1503 - 1554
Caput I	De legibus ecclesiasticis	1503 - 1520
Caput II	De consuetudine	1521 - 1524
Caput III	De actibus administrativis	1525 - 1554
Art. I	De procedura in decretis extra iudicium ferendis	1532 - 1535
Art. II	De execuctione actuum administrativorum	1536 - 1541
Art. III	De rescriptis	1542 - 1545
1º	De privilegiis	1546 - 1550
2º	De dispensationibus	1551 - 1554
Titulus XXX	De praescriptione et de temporis suppuratione	1555 - 1561
Caput I	De praescriptione	1555 - 1557
Caput II	De temporis suppuratione	1558 - 1561

ERRATA CORRIGE

(I numeri non specificati si riferiscono alla numerazione dei canoni)

- 44, § 1, riga 4: qua = quam.
50, § 2, fine: approbandae = approbandas.
88, § 2, riga 4: sibique = sibi.
89, riga 4: aministrationem = administrationem.
 riga 6: eorum = earum.
94, § 2, riga 4: ommittat = omittat.
102, § 3, riga 3: manifestanda = manifestandas.
132, § 2: nec per litteras = ne per litteras quidem.
140, riga 4: occurentibus = occurrentibus.
177, inizio: omettere « § 1 ».
178, 3º: matrimonio = matrimonii.
206, § 1, riga 2: postatem = potestatem.
210, § 1, riga 1: Eparchiae = eparchiae.
225, § 1, riga 2: prudentiae = prudentia.
256, riga 2: protosyncelli = Protosyncelli.
251, § 3, riga 1: earchiali = eparchiali.
 riga 2: consanguinitate = consanguinitatis.
271, § 2, riga 2: Societatum = societatum.
294, § 1, riga 2: normam = normas.
295, § 1, riga 2: can. = in can.
300, § 1, riga 1: iure = ex iure.
317, § 1, riga 2: eparchalium = eparchialium.
328, § 3, riga 2: alias = alia.
335, § 3, riga 2: spectat = spectant.
341, riga 1: Ecclesia = Ecclesiae.
355, § 2, riga 2: quae = qui.
361, n. 2, inizio: In = in.
406, § 2, riga 4: vetuntur = vetantur.
473, § 2, riga 2: liturgiam = Liturgiam.
510, § 2: trigintaquinque = triginta quinque.

- 516, riga 2: & = §§.
639, § 2, riga 1: partriaqualis = patriarchalis.
657, fine: & = §§.
661, § 2, riga 2: acceptatione = acceptione.
784, § 2, riga 3: vetitur = vetatur.
814, fine: procreandam = procreandos.
819, § 1, riga 1: concensus = consensus.
845, § 2, riga 1: et, = et.
951, § 2, riga 3: retulerit = rettulerit.
971, § 2, riga 3: auctoritas = auctoritatis.
983, riga 2: executivae = exsecutivae.
1009, § 2, righe 1 - 2: qui decurrit ex = a.
1020, § 1, riga 1: attinet = attinent.
1028, § 1, riga 3: liturgiae = Liturgiae.
1035, § 2, fine: illaesam = illaesia.
1070, § 2, riga 1: executivae = exsecutivae.
1077, § 2, fine: .. = .
Inscriptio ante 1117: deparchiis = eparchiis.
1118, § 3, riga 2: arbitras iudicio controversia = arbitros controversia.
1215, § 2, riga 2: advocatum ad item = advocationum.
1275, § 2, fine: relecerit = reiecerit.
1290, § 1, riga 1: qui = quae.
1295, riga 1: attentis = attentatis.
1352, § 3, riga 1: iudicatem = iudicatam.
1401, § 1, riga 1: competentem = competens.
1425, riga 4: omettere « providentiam ac ».
1438, § 1, riga 4: intra intra = intra.
1450, § 1, riga 1: vetit = vetat.
§ 2, riga 1: vetit = vetat.
1478, fine: accepavit = acceptavit.
1499, § 2, riga 3: pendit = pendet.
1505, riga 2: omettere « qui ».
1508, § 1, riga 3: Ecclesiis = Ecclesiis.
1522, § 1, riga 1: qui = quae.
1561, § 2, riga 1: terminus = tempus.

LIBRERIA EDITRICE VATICANA
CITTÀ DEL VATICANO

c/c post. 00774000

CONGREGATIO PRO CULTU DIVINO

**COLLECTIO MISSARUM
DE BEATA MARIA VIRGINE**

EDITIO TYPICA

Con il decreto *Christi mysterium celebrans* del 15 agosto 1986, la Congregazione per il Culto Divino ha promulgato una raccolta di messe della beata Vergine Maria.

La *Collectio* è particolarmente ampia; consta infatti di quarantasei formulari di messe, ognuno dei quali è completo e dotato di prefazio proprio.

La *Collectio* è destinata in primo luogo ai santuari mariani; poi alle comunità ecclesiache che desiderano celebrare con varietà di formulari la memoria di Santa Maria « in sabbato ».

Pur costituendo una ricca proposta culturale, la *Collectio* non apporta alcuna modifica né al Calendario Romano, né al Messale Romano, né al Lezionario della Messa, né al vigente ordinamento delle rubriche.

Per il suo carattere antologico, la molteplicità delle fonti, il ricupero di testi antichi, l'attenzione ai progressi della mariologia e la fedeltà ai principi del rinnovamento liturgico, la *Collectio* costituisce una qualificata testimonianza della venerazione della Chiesa verso la beata Vergine e offre non pochi motivi ispiratori per le celebrazioni dell'imminente Anno Mariano.

La *Collectio* consta di due volumi:

- I. *Collectio missarum de beata Maria Virgine*, di pp. XXVIII + 238, contenente le Premesse generali, i quarantasei formulari e un'Appendice con alcune formule per la benedizione solenne.
- II. *Lectionarium pro missis de beata Maria Virgine*, di pp. XVII + 232, contenente le Premesse per l'uso del Lezionario, le letture bibliche per ciascuna messa e un'Appendice con testi alternativi.

I due volumi, artisticamente illustrati, rilegati in tela rossa, formato cm. 24 x 17, sono indivisibili.

L. 70.000 + spese spedizione

PROFILI

1

ELIO COSTANTINI

EDITH STEIN

Profilo di una vita vissuta nella ricerca della verità

Il presente profilo biografico di Edith Stein è stato redatto tenendo anche conto del materiale contenuto negli atti del processo di canonizzazione. In particolare esso evidenzia la disponibilità della Stein nel seguire fino in fondo la via tracciata per lei da Dio, e rivela il suo eroismo nell'affrontare il martirio per la salvezza del suo popolo.

In 8°, pp. 100

L. 12.000 + spese spedizione

LIBRERIA EDITRICE VATICANA
CITTÀ DEL VATICANO

c/c post. 00774000

THEOLOGIA SAPIENZALE

3

Collana diretta dal Prof. Giustino Farnedi O.S.B.

DONATIEN MOLLAT S.J.

LA PAROLA E LO SPIRITO
ESEGESI SPIRITUALE

Testi raccolti e presentati da EDWARD MALATESTA e BERNARD MOLLAT

Abbiamo raggruppato in questo volume che porta il sottotitolo « Esegesi Spirituale », una scelta di articoli e di conferenze e due omelie che ci permettono di assistere, per così dire, alle meditazioni sulla Scrittura del P. Donatien Mollat.

Questi scritti sono riuniti intorno a quattro grandi temi giovannei: Spirito, Parola, Vita e Gloria. Un quinto tema è quello della spiritualità ignaziana, perché il P. Mollat accostava le Scritture come siglio spirituale di Ignazio di Loyola.

In 16°, pp. 332

L. 20.000 + spese spedizione

NUNTIA

Commentarium cura et studio

PONTIFICIAE COMMISSIONIS CODICI IURIS CANONICI ORIENTALIS RECOGNOSCENDO
editum

prodibit bis in anno et quoties utilitas id postulare videbitur

*

Directio: penes Pontificiam Commissionem Codici Iuris Canonici Orientalis Recognoscendo

Direction et rédaction: Commission Pontificale pour la révision du code de Droit canon oriental

(Via della Conciliazione 34, 00193 Roma)

Administration: Libreria Editrice Vaticana, Città del Vaticano
(c.c.p. N. 00774000)

Semestrale — Spedizione Abb. Postale Gruppo IV - 70%

In Italia
Extra Italiam

	Abbonamento annuo Abonnement annuel Annual subscription	Annate arretrate Années précédentes Past years
	L. 20.000 L. 28.000	L. 35.000 L. 35.000